

L A •
T O •

2026. július
XXXVII. évfolyam
7. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Tiszteletbeli szerkesztő:

LÁNG ZSOLT

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

ANDRÉ FERENC

CODĂU ANNAMÁRIA

FISCHER BOTOND

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

SZŐCS KATALIN

SZABÓ IMOLA JULIANNA

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

Tördelőszerkesztő:

Korrektor:

Borítóterv:

Tipográfia:

TARTALOM

TOMAJI ATTILA:

Önarckép; Küllők; Május; Mese a színekről; Csak a szél
(Versek) ■ 5

ADORJÁN BEÁTA:

Csak el ne aludjon (Novella) ■ 9

VÖRÖS ISTVÁN:

Világnézet; A tegnap hőse; Materializmus; A hiúságról
(Versek) ■ 13

SEPSI LÁSZLÓ:

Az írásról (Regényrészlet) ■ 17

BORSODI L. LÁSZLÓ:

Postludium; Ide esve; Partszakasz (Versek) ■ 26

JÁNOSA ESZTER:

Holtág; Törés; Evidencia (Versek) ■ 28

SZILVESZTER ANDREA:

Idegentest (Regényrészlet) ■ 31

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR:

délután fél négykor; mindahányan (Versek) ■ 35

NAGY ATTILA:

Ölelésről ölelésre (Vers) ■ 40

GERZSENYI GABRIELLA:

Gerenda (Novella) ■ 41

BIRÓ SÁRA:

túl messzire mentél; which witch (Versek) ■ 53

TAHIN RÁHEL:

Gina (Novella) ■ 56

ZALÁN TIBOR:

A Versek a hagyatékból ciklus hiányai – avagy, régi motívumok
felébresztése (Versek) ■ 59

DEBRECZENY GYÖRGY:

a csendnek szeretnék hangot adni; ebédidőben lötyögtetik;
káprázatok (Versek) ■ 61

NÉZŐTÉR

BARTHA RÉKA:

Marosvásárhelyi *Bányavirág* – egy nosztalgia
dokumentum-etűdjei ■ 65

HUSZÁR BOGLÁRKA:

Van Bányavirágod? ■ 70

DIMÉNY PATRÍCIA:

Hogyan rendezz forradalmat ■ 76

SÉTATÉR

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ:

Csak egy család (Végrendelet-féle) ■ 81

TÉKA

DOBOS BARNA:

A posztmodern bullterrier enfarkát kergeti (Bognár Péter:
Elmész, visszajössz, sose halsz meg) ■ 88

KISS JÚLIA:

Barátságok patogenezeise (Nádas Péter: *Halott barátaim*) ■ 97

BÖJTHE PÁL:

Kérdések, a költőnek is (Ferencz-Nagy Zoltán: *Teljesen más kérdést
kell feltenni*) ■ 103

TALÁLT VERSEK

ZELK ZOLTÁN:

A reggel négyszögében; Micsoda madár;
Ezerkilencszázhuszonnégyben láttam ■ 108

NÉVJEGY

GERZSENYI GABRIELLA ■ 111

ÖNARCKÉP

Ülök a kertben, parázsló nyár van.
Ősz hajszálok a végtelen víztükörben
(eddig barna volt s vállamat verte),
vad parázs a nyár, elég körülöttem.

Még kinyíltak a liliomok, Wordsworth
táncos virágai, s az olajfa bütykös
törzse is dacosan néz fel az égre,
istennőre. Levele, fénye ezüstös.

A babérmeggybokrok még ablakomba
nőnek, szótlán árnyékot vetnek szobámba,
sötét sávot, sötét csokrot. Előttem
ceruza és pohár, s bor van a pohárban.

Nem tudom, mi vár, mire teljesen ősz lesz,
lehet-e mindig csak tervezni, tervezni,
ültetek és locsolok, hogy legyen, s közben
felég a világ, kigyúl az ég, ilyesmi.

Már el vagyok vetve örökre, azt hiszem,
hallom, amint fölöttem koppan az ásó.
Aratnak ezeken a szédült mezőkön,
benyit-e ide valaki, egy varázsló?

Égő nap. Vasmadarak. Káosz évei.
Egy exitáló tájban, kertben élni,
hol bimbók helyett bombák nőnek, meddig?
Magolok – halálokkal szembenézni.

A zörgő lomb közt új virágok nincsenek,
arcom már hideg tükör, téli napé.
Valék én is ifjú, mint régi istenek,
és hosszú hajam vállamra lobogott –

KÜLLŐK

Ősszel haldokló fákat ha láttál,
többé már nem csukhatod be a szemed,
ha elaludnál is, résnyire csak,
de nyitva lesz, ott vonul az életed,

ifjúság, férfikor, öregség, halál,
mind veled él a hátsó szobákban,
ma ez, holnap az lép ki lassan eléd,
néz, szemében részvét, bolyhos pára.

Várd fegyelmezetten, s formát te adj
a sok régi társnak, hisz barátaid
ők, életen át teszik dolgukat,
s kijelölik életed arányait,

de nem tudják, és sejteni se sejtik,
mi felé törsz, araszolsz a dűlőn,
a porban: feletted a csillagképek,
mint sugárirányban forgó küllők.

MÁJUS

Kifakadnak az első virágok,
színük alig, illatuk még néma,
eltakarva zárt, ijedt szemérmük,
a folyton vágyott, a póre préda,

villantják a hajnal halk ezüstjét,
túljutottak fagyon, mély éjszakán,
nyiladoznak, csak dereng a szírmuk,
súgják életük első fél szavát,

most libbennek a széles időbe,
a nap legyőzte rosszkedvük telét,

vágynak megmutatni virulásuk,
nyitják a tükröt, a május egét,

magányosak még, tanácstalanok,
langyos esőt fürkészik ifjú fejük,
vonakodva térnek vissza közénk
elmesélni lassú történetük,

de hallgatnak halálról, gögös télről,
mikor a táj elfagyott seb és temetés –
Sóhaj az idő, kezdeni kell megint,
ennyi az életük: hullámlás, remegés.

MESE A SZÍNEKRŐL

Épp csak elült ez az éjszaka, és már
be is osont a hegyre a hajnal. Betűnként
kaparom ki a köröm alá szorult éjszakát,
de a rétnék, hol járok, nincs neve még.

Esni kezd az eső, mert vegyülni vágyik
a földdel, sárból gyúrt arca akar lenni,
roskad a csönd, nem rezzen a fű, a szél,
még nem melegít a hajnali fény. Zörren
ott jobbra egy vékonyka ágvég, tartaná
maradék levelét, erre-arra inog néhány
gyöngye levél, zöld szemük villan, el sose
alszik. Ősz hajsza hull a párna áfonya-
kék huzatára, ezért is mennék hozzád,
hogy tested örömet igazítsam, de hallod
te is a semmi urát kinevetni, hogy élünk?
Hosszú barna sövény felett úszik a nyála.

Nézem a vetkező fákat. Leteszem faragott
ceruzám, elgurul, halkán koppan a padlón:
ezt várta a nap, éji uszályát végre eloldja,
és sárga fogát belevájja az őszt vajúdó tájba –

CSAK A SZÉL

A levegő vacog, ruhátlan
remeg. Dideregnek a gyomok.
Valaki száll a téli tájban,
valami a köd alatt dobog.

Kék jeleket rajzol a hóra
a szél, éjkék árnyat, s ellobog.
Jégtáblán a tavasz hajója,
s a köd alatt valami dobog.

Velem vagy? Nem látom a napot,
csak érzem, a széleken szalad.
Látsz te engem? Fagyos fű vagyok,
csöndes élet vastag hó alatt.

Tündöklő ágról hideg villan
a szembe, a föld holt gödreibe.
Édes nedveit mind kiittam:
maradt, ami van, nincs varázsige.

Hallasz engem, vagy te is eltűnsz,
mint a mindig közel távolok?
Szederjes éjszaka, mi hozzád fűz?
Indulsz felém, vagy távolodok?

Most hol találkozhatnék veled,
vagy holnap, vagy bármely napokon?
Mutasd a forró helyet s megyek,
ha hívsz, hóval telt lábnyomokon.

Ha utolérlek, leülök melléd,
hallgatunk majd mind a ketten,
azzá válok, miből lettem,
s nem lesz többé *te* meg *én*, csak a szél –

CSAK EL NE ALUDJON

Az arcát simogatom, nehogy elaludjon. A fülét kell masszírozni, jut eszembe. Ki mondta? Nem tudom. Talán olvastam valahol. Annyi mindent hallottam, olvastam az elmúlt időszakban, mit hogyan kell, hogy jó legyen, mégis mindenki azt hangsúlyozta, a legfontosabb, hogy nincs recept, figyelj, és tanulj, minden gyerek más. Masszírozom a fülét: csak el ne aludj, kérlek, most még ne, az isten szerelmére! Alszik el. Masszírozd a fülét! Azt csinálom. Simogasd az arcát! Próbáltam. Próbáld meg még egyszer! A nyakánál simogatom. Nem jó, ez még jobban altatja. Emeld fel! Paskold a hátát! Nem merem, üvöltöni fog. Inkább most üvöltsön, mint éjszaka. Próbálom kivenni a mellbimbómat a szájából, de nem engedi. Bedugom a kisujjam, próbálom lazítani és szétfeszíteni az állkapcsát. Nem enged. A mellbimbóm mintha vákuumba szorult volna. Tovább feszegetem. Ahogy levegő áramlik a szájüregébe, azonnal mély levegőt vesz, és újrakezdi a szopást. Szopóreflex. Ne engedd, hogy cumizzon, mondta a védőnő. Ezt csinálják, de nem szabad hagyni. Újra be akarom tenni a kisujjam a szájába, ahogy tanították, lazítanám az állkapcsát, szétfeszíteném a száját, de összeszorul a mellkasom. Nehezebben veszem a levegőt. Jön a zokogáshullám. Ez van, amióta megszületett. Bárhol, bármikor utolér. Kiszámíthatatlan. Megállíthatatlan. Kontrollálhatatlan. Milyen anya vagy te, még aludni sem hagyod a szerencsétlen gyereket? Alig pár hónapos, máris rendszabályozni akarod, mikor egyen, mikor aludjon. Miért is? Csak ne mondd, hogy nehéz. Neked kellett gyerek.

Ne stresszeld magad, fontos, hogy ne stresszeld magad, nehogy elapadjon a tejed. Úristen, nyugi, nyugi, nem fog elapadni, azt nem tudnám megbocsátani magamnak. Hiába tudom, hogy nemcsak én tehetek róla. Most a tudás semmit sem ér. Egy évtizednyi önismereti gyakorlat mehet a kukába. Újratervezés van. Ébredszik. És eszik. Megint eszik. Folyton eszik. Azt mondják, annyit egyen, amennyi neki jólesik. Azt mondják, jó, ha cumizik. Ki mondja? Nem tudom, de jó, mert azzal beállítja magának a tejigényét, ami ugye folyamatosan nő, ahogyan ő is napról napra nő. Akkor hadd cumizzon. De nekem fáj, ha egész nap szopik! Kented rendesen? Folyton a szájában van, mikor lett volna rá idő? Akkor tedd rá azt a védőt, nem azért vetted? Manapság minden van mindenre. De az sem segít. Talán nem is

jól használod. Nincs időm, hogy utánanézzek, hogyan kell. Most, hogy evett és tisztába is van téve, mi következik? Hány percet írnak ébrenlétnek? Húszpercnyi ébrenlét, játék. Most akkor mérjem? Leteszem a földre a babaszőnyegre, ott jól elszórakozik majd a feje felett lógó figurákkal. Leteszem. Játszik. Sígni kezd. Megnézem az órát. Két perc telt el. Két percet nem bír a földön maradni. Hagyd, hogy szokja, ennyi sírás nem árt. De már több perce sír. Ilyenkor hosszúnak tűnik az idő. Nem bírom, ha sír. Azonnal aktíválódik az agyam veszély- és túlélésközpontja. Olvastam valahol. De érzem is. Olyan, mintha bekapcsolna egy riasztó, és folyton azt visítaná, hogy vészhelyzet-vészhelyzet. Én meg kapkodni kezdek, de azt sem tudom, mit tegyek, dühös leszek, tehetetlenné válok, nekem is sírnom kell. Sírok. Nyugodtan sírhatsz. Tóni megölel. Megnyugszom. A baba sír. Felveszem. Ringatom. Megnyugszik. Elhallgat. Rémülten kapom el a vállamtól, csak el ne aludj. Sígni kezd. Felkenguruzom, és kimegyek vele sétálni. Mégsem, nehogy elaludjon. Nem aludhat most el, mi lesz velünk megint éjszaka? Kell a program. Megmondták. Kimegyek vele én, mondja Tóni, te próbálj meg pihenni. Jó ötletnek tűnik. Felkenguruzza. Segítek neki. Figyelem a gyereket. Hallgat és nézelődik, ébernek tűnik. Jót fog tenni egy kis séta. Mondta a védőnő is, hogy minden nap kell. Hátha attól jobban alszik éjszaka.

Hosszan nézek utánuk, míg el nem tűnnek a folyosón. Kihajolok a gangon, megnézem, ahogy átmennek az udvaron. Integetek nekik. Becsukom az ajtót. Az ablakhoz rohanok. Nem látom őket sehol. Kinyitom az ablakot, kihajolok. Éppen befordulnak a sarkon. Becsukom az ablakot. Lefekszem. Forgolódom. Felkelek. Elpakolom az edényeket. Ezt most ne, Gréti, menj pihenni, előtted még az éjszaka. Sírok. Ne sírj, most mit sírsz? Megint sírok. Folyton sírok. A hormonok. Hónapok óta másról sem szól az életem, csak a babáról. Sírok örömben, sírok az aggodalomtól, sírok a félelemtől, sírok a boldogságtól. Sírva hívom fel, gyere vissza, hozd vissza, nem akarom, hogy elvidd, hogy sétálni vidd. Halálfélelmem van. Teljesen értelmetlen. Nem is próbálom megmagyarázni. Érzelmi hullámvásút.

Gréti, próbálj meg aludni egy kicsit, mondja Tóni a telefonba. Próbáltam. Nem megy. Próbáld meg még egyszer. Menni fog. Mi jól vagyunk. Sétálunk, nézelődünk. A hangja megnyugtat. Újra lefekszem. Mélyeket lélegzem. Elnevetem magam. Olvastam valahol, hogy az anyák a légzéstechnika nagy mesterei. Beszív. Benntart. Kifúj. Ellazul. Mindenhol. Fenét! A mellem kemény, és akkora benne a nyomás, mint amikor túlpumpálják a bicikli kerekét. Kényelmetlen bárhogyan feküdni. Beszív. Benntart. Alvásra koncentrálok. Nem megy. Ledobom magamról a takarót. A pólómon két folt, és egyre nagyobbak. A tej úgy csöpög, mintha csak hívogatnák. Mintha

messziről érezne, neki nincs távolság, ő kilométerekről is meghallja, hogy valahol a Városligetben egy baba kétségbeesetten sír, hogy megetessék. És hiába a cumisüveg, hiába benne a lefejt tej, ő azt bizony nem kéri. A tejem egyre jobban csöpög. Közelednek. Amikor nyílik az ajtó, már szinte spriccel. A baba üvölt. Jól van, jól van, mondogatom, itt van már, és a szájába adom a mellem. Elhallgat. Szív, mint egy gép. Hangosan nyel. Sírva fakadok. Tóni megsimogatja a hátam, minden rendben, itt vagyunk. Ordítanék, ne nyúlj hozzám, mit akarsz te is, nem látod, hogy szoptatok. Zokogok. Megcsókolja a fejem búbját. Ha marionett lennék, a fejem innen lenne felfüggesztve. Ez az a pont, amelyen jógázás közben kapcsolódom az univerzummal. A pont, mely – anyámból kifelé jövet – először érintkezett a világgal. A csóktól egy pillanatra feloldódik a testem, mintha kilépnék belőle. Nem bennem termelődik a tej, nem az én mellemet szívják, nem nekem sajog a másik mellem, és nem én viszolygok bármiféle érintéstől, ami nem a babától jön. Nyekeg. Automatikusan átteszem a másik mellbimbóra. Mintha léggömböt eresztenének le végtelen lassúsággal, ahogy a tej apad, a nyomás is szűnik. Másodperctörődék teljes harmónia. Én vigyázok a babára, Tóni vigyáz rám. Büszkén újságolja, hogy a babó végig nem aludt el. Megszorítjuk egymás kezét. Hátha. Vízet melegít a fürdetéshez. Locsipocsi, manócska, jól alszik majd a babácska. Csak néz a nagy kerek szemeivel, és mintha mosolyogna. Még tanuljuk egymást, hogy éppen mit szeretne mondani. Aztán következik a masszázs. Ezt Tóni olvasta, hogy segít az alvásban. Azóta része az esti fürdetés-szertartásnak.

Ezek itt a kis karok, itt is, ott is lazulok.

Tenyérében napocska, kézfejen egy holdacska.

Ez itt a törzs, erre billen, arra billen, ringva-reng, nap végére megpihen.

Lábacskák és ujjacskák is mind elköszönnek: szia, apa, szia, anya, jó éjszakát!

És a végén pici fülek, homlok, orr és pici orca: aludj szépen, kis babóca.

Öltöztetés. Lefekvés előtti szoptatás. Belealalszik. Kiságyba teszem.

Sírásra ébredünk. Kiveszem. Beszagolok a pelenkába. Benyúlok meg-nézni, hogy mennyire nedves.

A baba sír. Tisztába teszem.

A baba sír. Ringatom.

A baba sír. Járkálok vele.

A baba sír. Dúdolok neki.

A baba sír. Rázogatom.

A baba sír. Felkenguruzom.

A baba sír. Paskolgom.

A baba sír. Sétálok vele.
 A baba sír.
 Dúdolok.
 Sétálok.
 Rázogatom.
 Paskolgom.
 A baba elalszik. Leteszem a kiságyba.
 A baba bömböl. Tóni kiveszi.
 A baba sír. Ringatja.
 A baba sír. Felkenguruzza.
 A baba sír. Rázogatja.
 A baba sír. Sétál vele.
 A baba sír. Paskolgatja.
 A baba sír. Dúdol neki.
 A baba sír.
 Ringatja.
 Rázogatja.
 Paskolgatja.
 Dúdol neki.
 A baba elalszik. Leteszi a kiságyba.
 A baba bömböl. Ki menjen?

Csinálj vele valamit! Üvöltök. Nem bírom. Zokogok. Könny és takony keveréke a számban. Egy mozdulattal a köpenyem ujjába törlöm. Nyúlik. Becsapom az ajtót. De a csukott ajtók és a falak sem tompítják a szűnni nem akaró sírást. A mellem lüktet, mintha csak azt mondaná, adj oda neki, a szájában a helyem, ott akarok lenni, de a mellbimbó enyhén tiltakozik, csak lassan a testtel, nekem is kell egy kis enyhülés.

Mit ettem ma? Talán a tojás? Minden jó. Vagy nincs elég tejem? Ma nem voltunk kint, nem volt friss levegő, pedig mondta a védőnő, hogy minden nap sétálni kellene. De, voltak. Ők voltak, Gréti. Te nem voltál. Már napok óta. És ma sem fürödtél. Hagyj békén! Hogy jön ez most ide? Elhanyagolod magad. Láttad, hogy más anyukának zsíros volna a haja? Milyen csinosak, szépek a játszótéren. Szedd már össze magad, teljesen szét vagy esve. Próbálj meg aludni egy kicsit. Így meg fogsz bolondulni. Az anyák a légzéstechnika nagy mesterei. Beszív. Benntart. Kifúj. Ellazul. Beszív. Benntart. Kifúj. Alvásra koncentrálsz. Beszív. Kifúj.

Az arcomat cirógatja. A fületem masszírozza. A nyakamat simogatja. Matat a kis kezével. Úristen, hol vagyok, hány óra? Mit keres a gyerek mellettünk az ágyban?

VILÁGNÉZET

1

Képzeljük el, hogy nincs
Isten. Hogy a világ egy felhúzható
óra, amit nem húzott fel senki.
Ez csak a mi ismereteink szerint
lehetetlen. Minden megy
magától, és az ég üres.
Milyen nevetséges
akkor egy mise. Minden vasárnap
összejönni, hogy annak
a létét bizonygassuk,
aki épp csak létezni nem tud.

2

Képzeljük el, hogy van
Isten. Hogy a világ egy felhúzható
óra, amit nem húzott fel senki.
Ez csak a mi ismereteink szerint
lehetetlen. De ami az ismereteken
túl van, az éppen ő. Minden megy
magától, és az ég üres. De ami
az égen túl van, az éppen ő.
Milyen nevetséges
akkor egy tudományos
bizonyítás. Mindennap
összejönni, hogy annak
a létét tagadjuk, aki épp csak
létezni tud.

3

Képzeljük el, hogy Isten
egy felhúzható óra.
Ez csak a mi ismereteink szerint

lehetetlen. Minden megy
valahogy, az ég zörög belül,
mint egy kiszáradt tök.
Milyen nevetséges
akkor egy csillagvizsgáló.
Minden éjjel összejönni,
hogyan annak
a létét vizsgáljuk,
ami épp csak látható.

A TEGNAP HÖSE

Olyasmiket érek el,
ami már nem kell senkinek.
Tegnap még vitték, irigyelték,
akarták. Tegnapelőtt ölték
miatta, és a halált se sajnálták
érte. Ma jobban csinálom,
mint eddig bárki, és senkit
nem érdekel. Na jó, kiállítanak
egy múzeumfolyosón.
De én élek! – ordítom.
Te élsz? – kérdezi a teremőr,
és papírzsebkendőt
töm a számba. Mégis van
valami titok, amit csak én
mondhatnék el? Ha elmondhatnám.

MATERIALIZMUS

Amikor csak test az ember,
mert becsukta szemét,
és gondolkodni sincs kedve
vagy mersze vagy ideje,

csak ül, nem is fekszik,
akkor képek jönnek föl
nem az agyból, hanem
a csontokból, az izmokból,
az itt-ott lerakódott hájból.
Ahol a múlt rögzül molekulák
láncának sorában. Arcok,
akikre rég nem gondoltam,
mert nem is volt miért,
most kiderül, hogy
a zsigereimbe épültek,
a hibáimba, a zsírba.
Mit akartok tőlem, idegen
barátok, mért vagytok
a részeim, nem kérek belőletek,
de nem is utasíthatlak el.
A halottak közül nagymamával,
apámmal, néha nagyapámmal
szoktam találkozni, most
akkor mit keres itt ez a fontos
író, akivel egyszer jól
összevesztünk, ekkora tekintéllyel
ilyen őszintén még nem ellenszenveztem,
és főleg ő velem. Miből is
vagyunk az anyagon kívül?
És az mért kap formát folyton,
tolakvót, álomszerűt,
nem kívántat?

A HIÚSÁGRÓL

Ötszáz év múlva már úgyse
tudja senki, ki az a Shakespeare.
Te? Én? Egy másik Shakespeare.
Az egész korból ő maradt,
mindannyiukból ő. Arca ismeretlen.

Életrajza fikció. Valaki mégis megírta
azokat a műveket. Egy segédszínész?
A kor? Egy csizmadia a nézőtéren,
aki ráismer egy történetére,
amit a kocsmában mondott el
egy furcsa arcú úrnak. Melyikük
Shakespeare? A másik szerző,
Fletcher, akinek a darabját leutánozta?
A londoni szerelme, akiről a vallomásait
nem írhatta meg csak darabba mentve?
A királynő, akinek cenzúrázó tekintete
ott korbácsol a szövegben – nagyobb
teljesítményre. Papok, árusok, zsebmetszők,
akik ott keveregnek a színpadon
és a nézőtéren? Nem mintha színház
lenne az egész világ, úgy érte, hogy
fölnyomul a színre, sokkal inkább az jön le
röhögni, leizzadt nők
blúza alá nyúlni, táncolni, aranyat
számolni, ezüstöt szórni, rézben élni,
vas által halni. Tehetség bárki lehet,
de a zsenialitás nem a tiéd, jön a király,
beszedi az adót rá, jön az inkvizítor,
az egyetlen, aki csalhatatlanul
fölismeri, és vagy megkínoz,
vagy intézménye maszkjába öltöztet.
A világ rohadt. Túlérett fázisában
kezdődött a történelem, most már mindenütt
barnulások, feketedések, cukros lé
folyik, alkoholos csöppből iszogat a darázs.
Az övé az már, nem azé, aki
a gyümölcsöt vette, nem azé, aki mosta, lereszelte,
nem azé, aki rétest süt majd belőle.
Flaubert nem, de Shakespeare én vagyok.

Sepsi László

AZ ÍRÁSRÓL

RÉSZLET A *TERRITÓRIUM* CÍMŰ REGÉNYBŐL

A családuknak volt egy kis nyaralója a Jakobi nevű falu határában: tartozott hozzá egy pár fából álló gyümölcsös és egy veteményes, de a szüleink ritkán gondozták őket. Ha éppen termett némi szilva és barack, leszedték. A veteményest időnként kigyomlálták, aztán bevetették tökkel vagy dinnyével, majd néhány hónappal később, amikor megint kimentünk a házhoz, meglepődtek rajta, hogy a föld termést hozott. A nyaralóban töltött idő általában azzal telt, hogy apánk a kertben ivott, majd késő délután a hűvösbe húzódott, és elaludt. Anyánk romantikus regényeket olvasott, rádiót hallgatott, vagy elvitt minket sétálni a környékbeli földekre. Amikor megállapították a leukémiát, átszokott az orvosi krimikre.

A nyaralótól néhány száz méterre húzódott egy széles öntözőcsatorna, a helyiek Kanálisnak nevezték. Amikor félig megtelt vízzel, néha előfordult, hogy a szegényebbek kivonultak tapogatóval harcsára halászni, és vödör-számra hordták haza a halat. Amikor a Kanális kiszáradt, a fivéremmel, Gabinnal leereszkedtünk a meredek parton, kincseket kerestünk a gyűrött bőrre emlékeztető száraz mederben, de ritkán találtunk bármit eldobott műanyag flakonokon és csigaházakon kívül. Gabin leltárt vezetett: ma délután láttunk huszonhárom vizespalackot, tizenöt sörösuveget, négy nejlon-szatyrot, negyven csigát, hat döglött kárászt és egy cickányt. Úgy tekintett ezekre a listákra, mint amik a számokon keresztül elárulnak valamit a Kanális valódi természetéről, bár nem volt képes megfogalmazni, hogy micsodát. Már akkor is engem kért rá, hogy öntsem szavakba az összefüggéseket: a döglött kárászok számának változása az elmúlt két hónapban bizonyára jelent valamit, amit emberi nyelven is el tudunk mondani. Azt feleltem neki, hogy a számok alapján a kárászok sosem fognak elfogyni. Ezt odaírta a lap aljára, de kérdőjellel: sosem fognak elfogyni?

Egy télen a nyaralóban töltöttük a hétvégét. Anyánk már túl gyenge volt ahhoz, hogy szánkózni vigyen, apánk pedig egyre nehezebben viselte az ott-honi bezártságot, kifogásokat keresett, el kell mennie cigarettáért, vásárolnia kell egy lottószelvényt, feltétlenül beszélnie kell valakivel a presszóban. Csak órák múlva jött haza, szaglott az alkoholtól és cigarettától, lefeküdt anyánk

mellé a kinyitott kanapéra, a televízióval szemben – egy illuzionista éppen eltüntette a grumfordi adótoronyt; egy másik megevett öt élő ékszerteknőst a terráriumukkal együtt, majd egyenként mindet elővarázsolta a testnyílásaiból. Apánk elaludt. Anyánk nézte tovább a bűvészeket. Aztán az éjszakai híradót, aztán az este tízes filmet, aztán a délutáni sorozatok ismétléseit: a vége felé félt elaludni, rettegett, hogy nem ébred fel többet. Úgy gondolta, a teendők a nyaralóban lekötik annyira apánkat, hogy nem próbál a faluba menekülni előlünk: a favágás, a hősöprés, a kerítésjavítás mind olyan tevékenységek, amelyek közben ott van velünk, és akár egy szívmelegítőt is ihat.

Kemény tél volt, az egyik leghidegebb, amelyre gyerekkoromból emlékszem, de a fagy valamiféleképpen erőt adott anyáknak. Egy délután megkérdezte tőlünk, hogy van-e kedvünk sétálni, és mi Gabinnal igennel feleltünk. Apánk elfáradt a favágásban, és inkább pihenni akart egy kicsit. Kezslábast húztunk, hótaposót, sálat és kötött sapkát. Anyánk nem sokat beszélt. Én néha előreszaladtam, gyúrtam pár hógolyót, és megdobáltam Gabint, aki viszonzta, de elégedetlen volt a golyók minőségével, mert a hideg miatt nem tapadtak rendesen. A hónap egy kicsit meg kell olvadnia, hogy tisztességes golyókat lehessen gyúrni belőle, egyébként szétesik az ember kezében.

A Kanális partján kértem anyánkat, hogy menjünk rá a jégre. Beleegyezett, és lecsúsztuk a meredek parton. Anyánk a csizmás lábával megtapodta a jeget, hogy elbír-e minket, majd rálépett. Emlékszem, ahogy áll a Kanális közepén, összehúzva magát, előtte a behavazott, fehér part, és dobbant a lábával, mintha vágyna rá, hogy beszakadjon alatta. Csak ezután engedte, hogy kövessük. Gabin arról faggatta, hogy mi lesz ilyenkor a halakkal. Anyánk elmesélte, hogy gyújtanak tüzet a víz alatt, köré gyűlnek, és melegednek, de Gabin nem hitt neki. Nem is igaz, hajtogatta, nem is igaz, anyánk pedig megállta mosolygás nélkül, tovább ecsetelve a víz alatti tűzrakás fortélyait. Néha ugráltam a jégen, hátha meg tudom repeszteni, de nem repedt meg. Amikor meguntam, sétáltunk tovább. Aztán előreszaladtam, és elmerültem egy lékben.

Gabint elsősorban az érdekelte, hogy ki a hibás. A halászok, akik nem tettek ki jelzőtáblát a lék mellé? Anyánk, amiért felelőtlenül a Kanális jegére vitt minket? Én, amiért nem néztem a lábam elé? Apánk, akinek ott kellett volna lennie? Ő maga, amiért nem volt ott mellettem, hogy figyelmeztessen, vagy elkapjon zuhanás közben? Rendre kiválasztott egyet a lehetséges felelősök közül, és a maga gyereknyelvén szidta egy kicsit, miközben én a nyara-

ló tűzhelye előtt dideregtem takarók alatt, egy bögre forró teával. Apánk úgy értékelte a helyzetet, hogy a veszélyeztetésemért anyánk a felelős: ordibálva kérte számon, hogy hát elment az esze? És ha alatta szakadt volna be a jég? Mi ki sem tudjuk húzni. Ott halt volna meg a Kanális vizében, tíz centivel a jég alatt.

Engem nem érdekelt, ki a hibás. Nem éreztem magam érintettnek a jutalmazások és büntetések kiosztásában. Hetekkel az eset után írtam egy történetet – novellának nevezni túlzás volna – egy tóról, amely télen és nyáron is be van fagyva, ám a vize minden betegséget meggyógyít. A helyiek hónapról hónapra kimennek, és megpróbálnak léket vágni a jégbe, de ez ritkán sikerül. Amikor egy beteg fiút kivisznek a tóra a szülei, nekik sikerül léket vágniuk rajta: a fiú alámerül, és nem jön fel soha többé.

Néha, azokon a sötét éjszakákon, amelyeket minden kedélybeteg jól ismer, elgondolkodom, milyen lett volna lent maradni. Hogyan alakult volna a világ, ha anyánk nem tud kihúzni, és csak lebegek a jég alatt, hogy végül lesüllyedjek a csatorna fenekére. Az írás, az üres lap, amely ugyanolyan fehér, mint a befagyott Kanálist borító pár napos hó, némiképp enyhít ezen az érzésen: a szövegalkotás nem más, mint az eltűnés, önfelszámolás és szétszóródás ártalmatlan formája, amelyben még van visszatérés a jég alatti birodalomból. A szöveg jégtáblája mögött – amely legyen bármennyire áttetsző, mindig torzít – eljátszhatom szolipszista pantomimemet, amelyben minden fantazmagória egyszerre én és nem-én, illetve ezek különböző arányú derivátumai.

Visszatérő gondolatom volt, hogy a baleset egy jel. Hogy én zuhantam bele a lékbe, akit könnyű volt kihúzni, és nem anyánk, aki nehezebb és lassabb is nálunk, azt jelenti, hogy meg fog gyógyulni. Mi másért kerülné el egy baleset, ha hamarosan úgyis végez vele a leukémia? Gyerekként úgy tekintettem az univerzumra, mint ami gazdaságosan és logikusan működik, afféle pogány vallássá emeltem magamban a szerencsejátékos tévedését. Engem kihúztak, ez azt jelenti, hogy biztonságban vagyok; nem anyánkat érte a baleset, ez azt jelenti, hogy őt sem fenyegeti veszély.

Öt hónappal később, amikor már csak néhány hét lett volna hátra a csontvelő-átültetésig, mégis rosszul lett tévzés közben. A *69-es cellablokk* első évadjának nyolcadik részét adták, amelyben a Theo von Mikovic által alakított erőszakos börtönőr rajtakapja a két főhőst a mosodában. Anyánkat mentő vitte el, és sosem hozták haza. Kezdttem gyanítani, hogy az univerzum mégsem küld jeleket, csupán sugározza a zajt, amelyben azért keresek

mintázatok, mert azok létrehozzák a biztonság illúzióját; a folyamatos értelmezés, az alapjaiban félreértett valószínűségszámítással való sakkozás segít abban a hitben ringatnom magam, hogy rendelkezem bizonyos fokú kontrollal. Ez természetesen tévedés, de elengedhetetlen ahhoz, hogy ne a valós jégtáblák alá vágyjak vissza. Miközben a zajban felbukkanó mintázatok és ismétlődések ellenére nagyon is tisztában vagyok vele: ez nem zene.

Az egyetem után bűnügyi újságíróként helyezkedtünk el az azóta már megszűnt *Tetthely* magazinnál. Gabinnak nehezen ment az írás: bár egy percig sem volt kétséges számára, hogy beszélni akar, ráadásul a világról akar beszélni, amely körülveszi, a szavakkal nem tudott bánni. Emiatt kezdtünk el együtt dolgozni: ő a szemét adta, az érdeklődését, a kíváncsiságát és az igazságérzetét, én pedig a szavakat. A magam részéről a világ leírását érdektelennek találtam. Gabinnal ellentétben bennem nem élt a meggyőződés, hogy amit elmondunk a *Tetthely* lapjain, az bármin is változtat. Az olvasók felháborodnak, undorodnak, változást követelnek, örülnek, hogy nem velük vagy a szeretteikkel történt, aztán élnek tovább az életüket. Tudósításaink társadalmi funkciója aligha volt jelentősebb a délutáni szappanoperákénál és az éjfél után vetített szexfilmekénél: beszédtemát adtak másnapra az embereknek, akiket az álláspontok és a jövőre vonatkozó találgatások ugyan közösséggé kovácsolhattak, de mint a szexfilmek esetében, senki sem árulta el a másinak, hogy pontosan mit mozgatott meg benne egy hír, melyek voltak azok az érzések és testi reakciók, amelyek hatalmukba kerítették a helyszíni fotók láttán és a képaláírásokat olvasva. A befogadás tapasztalata minden kommunikációs törekvés ellenére áthidalhatatlanul intim marad. Ha valakinek mégis sikerülne embertársai elé tárni legtisztább érzelmeit, az egyet jelentene az obszcenitással. Bár úgy vélem, a kitárulkozásra tett minden kísérlet óhatatlanul obszcné.

A közösen írt cikkeink kapcsán bőséggel voltak vitáink, mivel Gabin szerint az igazságot nem érdeklik a szóismétlések. Törekvéseimet a nyelvi megformáltságra manipulatív hazugságnak tartotta, ami akadályozza a befogadót abban, hogy megalapozott ítéletet hozzon. Az egyik korai esetünk során a vita majdnem kenyértörésig fajult. Háttéranyagot írtunk – kitérve a kanton kábítószerkereskedelmére, a függők rehabilitációs lehetőségeire és a gyermekvédelemre – egy grumfordi bérlakásban élő párról, akiknek két hónapos gyermeke elhalálozott, és ők a hatóságok értesítése helyett megpróbálták ledarálni a maradványait a lakás évek óta tisztításra szoruló konyhamalacában. A holttest dugulást okozott, és néhány nap múlva, talán azért,

mert elfeledkeztek a probléma valódi okáról, talán azért, mert tudat alatt büntetésre vágytak, vízvezeték-szerelőt hívtak, aki megtalálta a csecsemő összeroncsolt, apró kezét. A vitánk Gabinnal két fronton zajlott: az egyik az volt, hogy miként ábrázoljuk a kábítószerfüggő párt, mennyi empátiát követelünk meg az egyszeri hírolvasótól, mennyiben kínálunk kész narratívákat a történetek kontextusáról – az elkövetők mentális betegségeiről, traumáiról, hátrányos szociális helyzetéről, viszonyuk bántalmazó jellegéről –, mennyiben sugalmazzuk azt, hogy ezek figyelembe vehetők enyhítő körülményként, és mennyiben helyezzük a hangsúlyt az egyéni felelősség kérdése helyett a rendszerszintű problémákra. Gabin radikális álláspontot képviselt: az állatok ledaráltak egy gyereket. Én abban sem voltam biztos, hogy tudják, mit cselekszenek, de hiába fogalmaztam ezt meg, Gabin szerint épp a nemtudás tette őket állattá. A másik vitánk teljes mértékben stilisztikai jellegű volt: hogyan nevezzük a dugulást okozó testrészt, hogy az a tárgyilagosságot meghaladva kifejezze a kapcsolódó jelentéstartalmakat is – ártatlanságot, védtelenséget, a kicsiny jelentéktelenségét egy érzéketlen és beláthatatlan méretű világban. Megmaradjunk a „kéz” vagy a „végtag” szó alulfogalmazott szenvtelenségénél, vagy megengedhető a „kezecske” gyermeki hatásvadászata? Melyik az igazabb megnevezése egy halott két hónapos csecsemőből származó csont- és húsdarabnak?

A *Tetthely* megszűnése után úgy döntöttünk, álláskeresés helyett belefogunk első közös könyvünk megírásába. A *Búgatópor: szexipar és kábítószer-kereskedelem*, mint a címe is mutatja, a kanton, azon belül L'amarton pornóipara és a kábítószer-kereskedelem összefonódásait vizsgálta: miként szolgál a Fischeryből és Fuchsbergből érkező anyag valutaként a szereposztó díványokon, és miként használják a kerítők az intézetek lakóinak elcsábítására; hogyan radikalizálódott a pornóipar a kemény pornó évtizedekkel ezelőtti legalizálása után, és a szabadon beszerezhető vanilla szexfilmek mellett hogyan tartják fenn a tiltott gyümölcs érzetét olyan niche termékek, mint a pedofiliát, nekrofiliát és zoofiliát ábrázoló videók. Abban az időszakban tartózkodtunk L'amartonban, amikor egy gerbilofil videókhoz használt, kisebb sztárnak számító aranyhörcsög eltűnése után bandaháború tört ki a Pepiták és a Tarajosok között, és így külön fejezetben dolgoztuk fel a „patkányháború” néven elhíresült incidenst. Beszélgettünk bandatagokkal, a filmek szereplőivel és készítőivel is. Gabin ekkoriban kezdett el lőfegyvert hordani magánál. Ugyancsak a patkányháború alatt fogalmaztuk meg a *Búgatópor* központi gondolatát is: a szerhasználat, amelyet a legtöbb esetben

nehéz sorból érkező bandatagok torz megküzdési mechanizmusként tesznek életük szerves részévé, végül egy olyan élethez vezet, amelynek körülményei csak további szerhasználattal elviselhetőek, ez a lefelé tartó spirál pedig, amelynek költségei is egyre magasabbak, óhatatlanul erőszakhoz vezet, csaknem lehetetlenné téve a társadalomba való integrálódást. (Gabinnal volt egy vitánk arról, hogy az integráció fetisizálása téves perspektívából fakad: el kell fogadnunk, hogy ez maga a társadalom, a drogokkal, az erőszakkal, a kamera előtt szexre kényszerített gyerekekkel, az öngerjesztő sodródással a nihil felé – ha valakinek ennél békésebb, kényelmesebb, inger- és traumamentesebb élet jut, azt nevezhetjük talán szerencsének, de normának semmiképp. Ideje feladnunk a polgári boldogság ideáját, és szembenézni vele, hogy minden pillanat, amelyet nem fájdalomban és kiszolgáltatottságban töltünk, ajándék. Zárszónak szántuk a polémiát, de végül nem került be az első kiadásba.)

Nem sokkal a *Búgatópor* kéziratának lezárása után írni kezdtem az első, *Katalógus* című regényemet egy gyógyszerfüggő könyvtárosról, aki nyomozni kezd egy eltűnt kölcsönző után, de hamarosan egy összeesküvés közepén találja magát, amely talán csak a fejében létezik. A regény az eszképizmus utáni vágyban találta meg az irodalom – és a tágabb értelemben vett kultúra –, illetve a kábítószerhasználat közös pontját: a szökés lehetetlen, mégis szükségünk van azokra a hazugságokra, amelyeket képzelgéseink és drogjaink nyújtanak. Tévhit, hogy bármi felemelhet minket, de tévhiteink nélkül – a közösségről és a kultúráról – elveszettek vagyunk, kiszolgáltatottak, mint akármely másik élőlény. Értéküket nem valamiféle immanens transzcendencia adja, hanem az, hogy képesek mérsékelni a létezéssel járó szenvedést, legalábbis amíg önmaguk nem válnak a szenvedés forrásává: önámításunk legkésőbb abban a pillanatban lelepleződik, amikor testközelségből szembe-sülni kényszerülünk a menedékünkéből ideig-óráig kiszorított erőszakkal. Az erőszak pedig elkerülhetetlen – elválaszthatatlan a fizikai és biológiai létezésről, jelenjen meg akár a testünket ostromló kórokozók, a szervetlen anyagi világ érzéketlen gépezete vagy a másik ember képében.

A *Búgatópor* átütő sikert aratott, és hamarosan állást kínáltak nekünk a *Reflektornál*. A *Katalógus* nem érdekelt senkit, ötven példány még mindig zsugorfóliában áll a pincében.

ni ezzel vagy azzal a bűnözővel, milyen volt belépni ebbe vagy abba a rossz hírű társasházba, milyen volt állni a Blott partján, és nézni, ahogy kihúznak belőle egy kékeslila hullát.

Általában a vasárnap kora délutánokat töltöttük nála, és ilyenkor még nem látszott rajta az elfogyasztott alkohol, bár az évek során egyfajta szeretetnyelvű alakult nála az erősködés, hogy legalább étkezés előtt vagy után igyunk vele egyet. Ez elől vezetésre való hivatkozással tértünk ki, mindig a helyzetnek megfelelően módosítva, hogy melyikünk vezet. Ezeken a vasárnap délutánokon, amelyeken apánk lassan leitta magát, mi pedig józanon néztük, néha beszélt az aktuális szerelmeiről, nőkről, akikkel homályos körülmények között találkozott, és akik irányába gyengéd érzelmei támadtak, de sosem vehették át anyánk helyét. Az elsőt, két évvel anyánk temetése után, dacos kiskamaszként mi magunk üldöztük el a közeléből: nem szoltunk hozzá, nem ettünk a főztjéből, még a lányával sem voltunk hajlandók játszani. Később már próbálkoztunk, de bármennyi kedvességet is préseltünk ki magunkból, az valahogy mindig hamisnak tűnt, időhúzásnak, amíg összeszedjük az erőnket ahhoz, hogy kimutassuk a fogunk fehérjét. Gabin néha táblázatokat készített a mostohaanyáinkról és a mostohatestvéreinkről, osztályozta őket szag, kedvesség, hanghordozás és anyagi háttér alapján. Mire felnőttünk, apánk letett róla, hogy állandó társat találjon maga mellé a borosüvegen kívül, az aktuális szerelmeiről rendre kiderült, hogy prostituáltként dolgoznak a környező városokban, L'amarton bandák uralta bérházaiiban vagy a höksringi Babaházban.

Anyánkról keveset beszéltünk, vagy ha mégis, akkor a lehető legszebb szavakkal szoltunk róla: a türelméről, az erejéről, a szeretetéről. Gimnazista voltam, amikor először megfordult a fejemben, hogy mindez nem igaz: meghatározó emlékeim között a baleset és a *69-es cellablokk* első évadjának nyolcadik epizódja mellett újabb emlékképek jelentek meg, amelyek létezéséről korábban mintha nem vettem volna tudomást. Amikor addig ismételtettem egy rossz szóviccet, hogy feldühödött, körbe-körbe kergetett a házban, és egy asztal alá kellett bújnom előle: látom magam előtt a piszkos-fehér zoknis lábfejét, ahogy újra meg újra megpróbál belém rúgni. A születésnap, amikor verset írtam róla egy füzetből kitépett csíkos papírlapra, és rajzokkal díszítettem, de ő leszidott, hogy ne rongáljam a tanszereimet. Amikor négyest kaptam kémiából, és két hétre eltiltott az olvasástól, kijelentve, hogy kizárólag a kémiatankönyvet forgathatom. Anyánk azt akarta, hogy vigyük valamire az életben, és nagyon határozott elképzelései voltak erről a valamiről: jogászként, orvosként, közgazdászként. Mire egyetemre

mentünk – én újságírást tanultam és irodalmat, Gabin kriminológiát –, megerősödött bennem a meggyőződés, hogy ha anyánk életben marad, nem léteznék. Vagy minden ébren töltött percemben egy másik életre vágnék.

Gabin még így is úgy gondolja, hogy mást sem csinálok, csak egy másik életről ábrándozok. Próbáltam vele beszélni az anyánkhoz kötődő rossz emlékeimről, de azt mondta, túl nagy jelentőséget tulajdonítok nekik. Ha így is történt, lényegtelenek, és ne vonjak le messzemenő következtetést néhány homályos negatív élményből. Megjegyezte továbbá, hogy szeretem, ha büntudatom van, és ha éppen nincs rá okom, akkor kitalálok magamnak egyet. Bizalmatlanságát az emlékezet, kiváltképp a gyermekkori emlékek és az ezekre vonatkozó interpretációim iránt mindinkább kiterjesztette az összes olyan időtöltésemre, amelyek nem a közös munkánkat szolgálták. *A Búgatópor* után *Barbárok* címmel elkezdtek feldolgozni a Kröger-banda történetét, és tevékenységük utóhatását a kanton alvilágára: a l'amartoni szexipar után szinte felüdülés volt levéltárakba és archívumokba visszahúzódnival, és a háttérbeszélgetések a korszak utolsó túlélőivel ugyancsak kevesebb veszélyt és kockázatot jelentettek, mint a lakótelepek fiatal és agreszív bűnözői.

Ebben az időszakban kezdtem el írni a *Hisztamin* című kötetemet egy entomológusról és egy drogdíleréről. Egy kocsmában találkozunk, ahonnan hármasban mennek haza egy prostituálttal, és hamarosan szerelmi háromszög alakul ki közöttük, amelyben kiemelt szerephez jutnak a kábítószer- és a szexuális segédeszközként használt hangyák. Gabin szokás szerint rossz szemmel nézte, hogy a közös munkán kívül másra is energiát fordítok, elvonulásomat a kézirattal „felelőtlen fantáziálgatásnak” minősítette, amellyel csak tovább szaporítom a reáliák megragadását nehezítő zajt. Próbáltam elmagyarázni neki, hogy az a tiszta fantázia, amelyről annyira óvja maroknyi olvasómat, nem létezik. Bármiről is ír az ember, magáról ír: lehetetlenség olyan témát választani, amelybe ne szívárogná be a kor, amelybe beleszületett. A tapasztalás szükségszerűen megmérgezi a fantáziát. És csak hogy provokáljam, hozzátettem: a bűnök egyformák. Az emberi élet fordulópontjai változatlanok. Valaki megszületik, találkozik más emberekkel, néha szerencséje van, máskor veszteségek érik, aztán meghal. Nincs benne semmi, ami indokolja, miért írjuk meg újra és újra, ezért keresnem kell valamit, ami kívül esik a milliárdszor újrajátszott és elmondott életvalóságon. Elménk és fantáziánk nem szabadulhat a betüremkedő külvilágtól, így az egyetlen nemes feladat, amelyet egy alkotó ember maga elé tűzhet, ha távolodni igyekszik saját életvilágának fertőzésétől. Le kell számolnunk

a narcisztikus elképzeléssel, hogy ami velünk és körülöttünk történik, az fontos és tanulságos, hogy a tényeink, érzelmeink, életünk és történelmünk megírásra érdemes. Hogy a reáliák megragadásával, mely reáliák maguk sem többek zajnál, juthatunk valahová. Minden erre törekvő szerzői praxis szellemtelen adatrögzítés, ugyanakkor minden légből kapott mondatot átjár a valóság kísértete, így emlékeztetve rá, hogy a leggyermekibb eszképzizmus is eleve kudarcra ítéltetett, hiszen nem létezhet olyan jégtábla, amely tökéletesen átlátszatlan és törhetetlen.

Eközben apánk állapota romlott. Átesett egy kisebb agyvérzésen, gondolkodása lelassult, beszéde darabos és vontatott lett. Gabinnal a *Barbárok* utolsó előtti fejezetén dolgoztunk – háttérbeszélgetést készítettünk idősebb Villem Perr-rel, aki a Kröger-bandát felszámoló Fredrik Ottenberg után átvette a grumfordi különleges egység vezetését. Természetesen ügyelt rá, hogy ne mondjon semmit, ami terhelő lenne rá vagy kollégáira nézve: a városi legendát például, miszerint Morhor Krögert személyesen Ottenberg lökte le a Százszorszép-dombon álló tévétoronyból, sem megcáfolni, sem megerősíteni nem kívánta, ellenben előszeretettel beszélt a banda által elkövetett bűncselekményekről, a hideglőfegyverek tartásáról szóló kézikönyvről és a madarászatról. A mondatait szerkesztve – Gabin általában rám hagyta az interjúk utólagos gondozását – lelkiismeretfurdalást éreztem apám miatt, hiszen ő már sem kimondani, sem felfogni, sem átrendezni nem lenne képes őket. Mintha elloptam volna tőle a könyv megírásához szükséges nyelvkészséget, és most végig kellett néznem, ahogy ő fizeti meg az árát.

„Én vagyok a történelem, amely sosem létezett; birodalmak épülnek bennem” – írja Gross Berhardson *A fűzfá íjban*, amelyet apánk halála után vettem újra a kezembe. A temetésen havazott, vékony, fehér jégréteg vonta be az utak felületét. Gabin dühöngött, amikor megkértem, hogy egy időre tegyék félre az újabb, höksringi gombakereskedelemtől szóló kéziratot – apánk romló állapota miatt egyébként is nehézkesen haladtunk vele –, és írni kezdem az *Egy róka élete és korát*, ezt a sort adva mottóul. Szabadulni akartam a történelemtől, amelynek előcitált tényei olyan biztos megélhetést jelentettek kettőnk számára a fivéremmel; szabadulni akartam a kényszertől, hogy olyan mondatokat írjak le, amelyeket megfakít a szellemtelen utilitarizmus, amelyeket értékekkel kell aládúcolnom, azt állítva, mi mindent megtudunk belőlük a múltunkról, önmagunkról és az igazságtalanság természetéről. Aki ezekről akar tudást szerezni, menjen ki az utcára, és éljen. Én a saját birodalmamat akartam építeni: a territóriumot, amelyben eltűnhetek és ahová hazatérhetek.

POSTLUDIUM

In memoriam Petri György

A bölcsek külön utakon indultak haza,
mindegyik a maga csillaga után.
A pásztorok még maradtak volna,
de a napi gondok, a legeltetés, fejés, nyírás!
Így is a vezérkost, húsz bárányt és három kutyát...
inkább ne tudd meg, mi várta őket!
Az angyalok is messze húztak, mielőtt
újabb mennyei projektbe vágtak volna.
Csak a barmok maradtak, istállóhideg,
tömjénillat helyett trágyaszag.
Valaki a konyhában takarít, főz, mosogat,
az ácsműhelyből kopácsolás hangjai.
A gyermek a jászlat kinövi. A keresztet soha.

IDE ESVE

*„Mennyi fényes, szép madár!
Nem tudod, hogy merre száll?
Honnan jönnek?
– Nem tudom.
Merre mennek?
– Nem tudom.”*
(Nemes Nagy Ágnes)

Barlangban lenni jó volt, a mélyben lenni jó volt,
jó volt lebegni-ringani a sötét melegben, a melegében.
De ha már lennem adatott, ennem és innom adatott,
egyszerre miért kellett kilöködnöm a hideg fényre,
a zajra, miért kellett meglátnom ezt a pokoli tolongást,

ezt az alantas, önző, aljas, rosszul rendezett,
ezt az érdekhajhász, háttérjátszmákkal irányított
színhátékot, amelyről nem tudni, mikor kezdődött,
merre tart, egyáltalán tart-e valamerre,
vagy mindig véget ér, és mindig előlről kezdődik,
hogy van-e szövegírója, rendezője, dramaturgja,
és nem tudni, a maszkok mögött kik játszanak,
vannak-e a maszkok mögött, vannak-e arcok,
ki színész, sugó, kellékes, szétválík-e színfal és háttér,
és nekem, aki ide estem, a hideg fényre,
aki akaratom és megkérdézésem nélkül bekerültem
ebbe az örült körforgásba, ki mondhatja meg,
mit álmodjak, jut-e nekem szerep, s ha igen, minek,
hogy érdemes-e, maradjak-e még, és meddig maradjak?
Csak ezt tudom: a sötét melegben, a melegében, jó volt
a barlangjában lebegni, ringani, lebegni egyre.

PARTSZAKASZ

Ez a vers üres ház a temetés másnapján.
Szellőztetünk, nem nyúlunk semmihez,
a vetetlen ágy felől még a hörgését hallani.
Ez a vers: ahogy fekszem mozdulatlanul,
várom, lehetőleg ne történjen semmi.
Ebben a versben rólad szeretnék, hiába,
nem tudok elszámolni veled magamnak.
Olyan ez a vers, mintha valaki követelné,
színt valljak, mert annyira fontos vagyok neki.
Annyi ez a vers, amennyire rebegném, súgnám,
kiáltanám, harsognám, hogy: szemtelen hazugság!
Ettől a verstől ne várj, ne kérj semmit,
mert ez vagy, ez a nélkül, ez a között.
Mert ez a vers nem út- vagy viharjelző,
nem hullámmzés, nem sziklás partszakasz.
Ebben a versben elindulhatsz. Mondom: légy bátor!
De ne nézz vissza! Ne gondolj az atyai házra!

HOLTÁG

*„Apád öt öl mélyben pihen;
lett a csontjából korall,
két szeméből gyöngyszemek:
nem is él, de meg se hal”
(Shakespeare: *A vihar*)*

Telefon zenél, amíg a kereszt alakú
asztalra kötöznek. Régi sláger.
A kézfejemem már két órája vár
a kanül. Sötétkék műtőruha, hátul nyitott,
derékban összekötve.
Mint egy kivágott estélyi.

Altatóorvos ül mellettem, apró, vörös hajú nő.
Álomtündér. Ugye nem fogom érezni?
De, érezni fogja. Felkészülök, majd szólok,
ha nagyon fáj. Az orvos viccel, felveszi
a szájkosarát, nehogy megharapjon.

Kitakarnak, zöld függönyt feszítenek ki előttem,
ne lássam, mi történik. Libabőrös a lábam,
le se tagadhatom, pedig mondom, hogy nem
fázom. Az álomtündér nyugtatót kever.
Hűvösség áramlik felfelé a karomon.
Nagy levegőt veszek.

Az idő néha rossz irányba folyik, vesztegel
a hajszálerekben, hordalékot halmoz,
és túl későn jut el a szívbe. Ilyenkor el kell zárni
egy mellékágot, hogy a kimosott törmelékből
ne képződjenek újabb zátonyok és szigetek.
A holtág leszakad az áramlásról, felmelegszik,
növények fonják be, iszap lepi el.

Még itt van, gyulladt szövetdarab, halott részem.
Várom, hogy lassan eltűnjön. Addig fáj.
Én voltam, most már idegen, és újra én leszek,
ha véget ér az ölés, az eltakarítás.
Elveszik minden, minden megmarad.
Egy porcikád sem sérül,
öt öl mélyen, a víz alatt.

TÖRÉS

Egy üvegfal mögött láttalak utoljára, esett a hó,
persze nem te voltál, csak szerettem volna, ha eljössz.
És nem is hó esett, csak szél kavarta fel a port,
leveleket, elszabadult nejlonzacskót.

Mintha be akartál volna jönni a tágas előtérbe,
ahol álltam, de csak járkáltál és telefonon beszéltél
valakivel, néztél át a falon. Hasonlítottál magadra,
de nem lehettél itt, és ez éppen így volt jó.

Rosszakat hallottam rólad, de nem hittem el,
tudom, hogy őszinte vagy, tudom, hogy nekem is
hazudsz. Már nem érzem az összehúzódást
a hasamban, ha eszembe jut, milyen voltál.

Megváltozott a testem, inas lett, a bőrömön hosszan
átütnek az erek. Most nézlek kicsit az üvegfalon át,
legalább rólad azt kell hinnem, hogy itt vagy.
Úgy tűnik, nem sokat változtál.

EVIDENCIA

Szavakat keresek, éjszaka a kezedet az ágyban.
Összegömbölyödve fekszel, mozdulatlanul.
Magadba zárulsz. Nem érted, mi hiányzik nekem,
amikor minden evidens. Hiszen itt vagy.

*Nem látja a tükröződő üveglapot, megpróbál
átrepülni abba a másik tájba.*

Egy rokonoddal telefonálok, elcsevegünk,
te is szóba kerülsz. Elhagyom a bőrröndömet,
nincs idő visszamenni érte, indul a gépem.
Felébredek, nem tudom, hol vagyok,
nem tudom, kivel beszéltem.

*Valami fénylik odaát. Az érzelmeket a test
irányítja, lendül a pulzus, ütközés, zuhanás.*

Belesüllyedek a sebességbe, nincs mit tenni,
hagyom, vigyen tovább. Majd máskor
ellenállok, visszafelé megyek az utastéren át.
Tudom, hogy hiába szorítom a kezed.
Tudom, hogy az érintés nem szeretet.

IDEGENTEST

2003

Apu napok óta minden nap tök részeg. Vagy hetek óta, már ki tudja? De ma szenteste van, ma tuti nem fog inni. Ez még neki is szent. Már délelőtt, miután az éjszakai cirkuszát kiheverte, hozott fenyőfát. Mi nekifogtunk a nővéreimmel a fa díszítésének, anyu odarakta a töltött káposztát. Apu valahova odalett. Mindannyian tudjuk, hogy hova szokott ő odalenni, de ma gondolni sem akarunk erre.

Ez a kedvenc illatom, a készülő töltött káposzta illata. Hogy az milyen sokáig készül? Na, mindegy, csak az éjféli mise előtt, a vacsoránál lehet úgyis enni belőle. Addig is ehetünk sütisarkat, amit anyu levág előre, az nem kerül a tányérra, az ünnepi asztalra. Gyorsan, lopva kapkodjuk ki a tepsiből, mint-ha valami bűnt követnénk el.

Már estefelé van, amikor nagyjából minden készen áll. Anyu elküld, hogy hozzam el a tejet. Kicsit szégyellem, szenteste mászni menni, de anyu azt mondja, hogy ez csak egy sima csütörtök, amúgy meg úgy mondjuk, hogy ünnep szombatja. Majd éjfél után, miután megszületik a kis Jézus, lesz csak igazából ünnep. Kicsit húzódozva, de megyek a szürke kantáros fazékkal. Nem laknak messze Gizi néniék, akiktől hordjuk a tejet, kint az utcában, az Újnegyedben. Nem szeretem ezt az utcát, mert két kocsmá is van benne. Szapora léptekkel, hogy minél hamarabb túl legyek rajta, lépdlek a pilinkéző hóban. Gizi néni mindig kedves, most is. Ő is megkínál tézstasárokkal. A legnagyobbat választom, amit óvatosan a zsebembe rejték, s majd csak a kapun kilépve tömöm be. Boldog karácsonyt kívánok, s indulok is haza. A kocsmához közeledve, meghallom apu hangját. Énekel. Ez a részeg hangja. Józanon nem is szokott énekelni. Nagyon elkezd dobogni a szívem. Szinte futólépésben megyek hazáig. A tej locsog, megtelik a sziz-mám. Otthon lecsapom a fazekat, s mondom a többieknek, hogy mi van.

Anyu leveszi a káposztát a tűzhelyről, felkapjuk a pizzamát, és otthagya a gyönyörű karácsonyfát, a káposztaillatot, leszaladunk mamához. Egyikünk sem szól egy szót sem. Bezárjuk az ajtót, és lefekszünk. Mint bármelyik más-sik napon. Ilyenkor az a technikám, hogy a fülemre szorítom a párnám, és álomba imádkozom magam. De ma sehogy sem tudok elaludni. Még nem

húztuk be az út felőli sötétítőt. Szépen látni az utcai lámpa megvilágításában a táncoló hópihéket s a szembeni szomszéd békés, karácsonyfaéggőkkel díszített házát, és kicsit később magát a pislogó karácsonyfát is. Hallom, hogy valamelyik testvérem sír, de nem kérdezem meg, miért. Nem akarom tudni.

Nem sokkal később csattan a kapu. Hallani apu hangját. Lélegzetvisszafojtva várunk. Miután elhalad az ablak előtti járdán, s halljuk, ahogy hátravágja a verandaajtót, aztán a súlyos lépteket a lépcsőn felfelé, szusszanunk csak fel. Káromkodik, érthetetlen szavakat mormol. Csattogtatja a lábasfedőket. Reszketek, és közben hangosan korog a gyomrom. A káposztát eszi. Aztán elkezd nyuvadozni tőle. Azt kívánom, fulladjon meg! Sokáig köhög.

Előrejön az előszobába. Nagyon közel van, csaknem felettünk. Ez már a régi, fából épített ház része. Valami tasakokkal babrál. Sokáig recsegtet, ropogtat ott valamit. Nem tudom, hogy mi lehet. Hallom, ahogy anyu felsóhajt. Kis idő múlva még hallom, ahogy elindul a tévé, hangosan. Aztán álomba szenderülök, valahára.

Reggel azzal a gondolattal ébredek, hogy karácsony van. Alig bírom kívánni, míg a nővéreim felkelnek. Mama a kályhát pucolja, anyu már nincs lent.

Izgatottan kapom pizsamámra a köntösömet, s szaladok hátra, fel a házba, rögtön a szobába a karácsonyfához. Elsőre nem is tudom értelmezni. Nincs alatta semmi. Áporodott ital- és cigiszag terjeng. Kerülget a sírás. Apu alszik, szép csendben, de csaknem futólépésben vágok át a szobáján, ki az előszobába. Valami magyarázatot kell találnom. Kilépek a hideg előszobába. A földön feltépett román szaloncukros doboz, Kinder-tojások és más kiszakított, megkezdett Kinder-termékek. Mindaz, amit nekünk az angyal hozni szokott.

Visszamegyek a konyhába, kérdőn nézek anyura. Félsvavakból bár, de összeáll a kép. Az angyal, az apuék cége, ahol dolgoznak. Az ajándék pedig a cég karácsonyi ajándéka az alkalmazottaknak. A szétgyúrt töltött káposztára pillantok. Hányingerem van, és üvölteni tudnék.

Következő évben, hetekkel karácsony előtt apu italdolgai miatt kirúgják a munkahelyéről. Anyu akkor már más cégnél dolgozik, ott pedig nem kapnak karácsonyi ajándékot. Apunak annyi pénze sincs, hogy megrészegetjen. Díszítjük a karácsonyfát, a mindenkori díszünket akasztjuk rá, idén elmarad a szaloncukor. Már tudom az angyal históriáját, mégis utolsó percig reménykedem, be-bekukucsálok, nincs-e mégis a fa alatt valami.

Békében vacsorázunk, feljön mama is. Töltött káposzta, majd zserbó a desszert. Aztán vacsora után megtörténik a csoda. Valahonnan három cso-

mag mézes selyemcukorka kerül a fa alá. Csakis mama angyalkája lehet. Rögtön odaszaladok, és kibontom az enyémet. Egyik cukorkát kapom be a másik után. Csak akkor hagyom abba, mikor már fájni kezd a hasam.

A Duna TV ma az *Ábel a rengetegben* című filmet adja. Amíg lemegy a reklámblokk, berendezkedünk a házi mozira. Matracot rakunk az ágy elé, arról filmezünk mi hárman, így tervezzük. A szülők mögöttünk az ágyon. Mégis, mire megkezdődik, apu mellé bújok. Érzem a mézes cukorkát a lehetetlen, én is újra ropogtatom az enyémet.

Arcát meg-megvilágítja a karácsonyfa pislogója. Úgy érzem, ez igazi karácsony.

2005, tavasz

Hazafelé baktatunk a pénteki edzésről. Először többen vagyunk, aztán kezdenek lemorzsolódni a csoporttársaim; mi lakunk a falu legvégén. Mire a Fillerhez érek, úgy háromszáz méterre a házunktól, már egyedül vagyok, és azon kapom magam, hogy gyomoridegem van. Gyönyörűen süt a délutáni, májusi nap, az egyik kezemben a farmerdzsekimet lógatom, a másikban egy kis csokor ibolyát, amit az út menti sáncok széléről szedtem.

Óvatosan, figyelőzve fordulok rá a kapura, ahogy általában mindig. Mama konyhájának ablakából a nővérem int, hogy gyorsan-gyorsan és csendben jöjjenek. Ahogy belépek az ajtón, rögtön be is zárja mögöttem. Lent van anyu is, és mindkét nővérem. Mama nincs itthon. Elmondják, hogy apu ma is nagyon ki van akadva. Ordítózott velük. Leszaladtak elbújni. Napok óta ez van. Nem tudom, mi kattant így be. Iszik és üvölt. Nem is tudom, mikor alszik.

A földön ülünk. Nem tudjuk, meddig fog ez így tartani. Ezért kiveszem a magyarkönyvem a táskámból, hogy a lecke után nézzek. Alig nyitom ki, amikor nagyon erősen elkezd dőngetni és rázni az ajtót. Megfagy a levegő körülöttünk, reszketünk. A fejemet az imára kulcsolt kezeimre hajtom. Abban reménykedem, hogy azt hiszi, nincs itthon mama, és előbb feladja, mint az ajtó. Nappal még van remény, éjjel viszont semmi.

Egy jókora rúgással fejezi be, aztán káromkodva elmegy, bevágja maga mögött a kaput. Elkezdünk könyörögni anyunak, hogy menjünk ki hétfé- gére a nagyszüleink tanyájára. Nem akarjuk az egész hétféjét bujkálva és rettegetve tölteni megint.

Anyu azt mondja, nem lehet, mert éjszaka még nagyon hideg van. Mondja, hogy menjek fel hamar a konyhába, és egyek. Az éhségem odalett,

össze van szorulva a gyomrom, nem merek felmenni még úgy sem, hogy valaki lesi az előszoba ablakából, nehogy jöjjön.

Anyu azt mondja rekedt hangon, hogy van egy ötlete. Mi figyeljük, hogy jön-e, ő fellép a pénztárcájáért. Amikor visszajön a pénztárcával, gyorsan megbeszéljük, hogy egyik testvérem gyorsan elmegy a Fillérbe, vesz valami finomságot, mi, többiek átmegyünk a Küküllőn, és a nagykőnél megvárjuk.

Gyorsan, csaknem futólépésben, de mégis túl nagy feltűnést nem keltve próbálunk átérti az úton és a pallón. Ahogy kiérünk a mezei útra, fellelegzünk kicsit, de csak akkor fújuk ki magunkat, amikor a nővérem is utolér a zsákmánnyal. Mind a négyen fel tudunk ülni a nagykőre. Mi, gyerekek gyakran ücsörgünk itt. Most egy kicsit furcsa, hogy anyu is itt van.

Egy szekér közeledik. Anyu mondja, hogy csak akkor fogjunk neki az édességnek, ha elhaladt. Szuper! Erre fel megáll csaknem mellettünk, és hozzálátnak a szomszédos föld kapálásának. Mi úgy teszünk, mintha csak megpihentünk volna, aztán megyünk is tovább. Elindulunk kifelé a dombon, és amikor a gyümölcsfák takarásába érünk, letelepszünk. Észrevesszük, hogy épp a házunkkal szemben vagyunk, és a Küküllő felett átnézve látni a házat és a bejárati kaput is. Most ez engem nem érdekel.

A szatyorból kezdem elosztani az édességet. Hozott egy-egy süteménybe való fehér étcsokoládét, nekem ez az egyik kedvencem. Egy jó csomag kimerős tejes nápolyiszeletet. Ebből négy-négy jut mindenkinek, és két csomag Viva, ezt közösen esszük. Utána Tutti Fruttival öblítünk.

Elfogy az édesség, kezd lehűlni az idő. Haza kellene menni. Megbeszéljük, mit mondunk apunak, hogy hol voltunk, ha szembejön velünk, mielőtt visszarejtőzünk mama konyhájába. Azt találjuk ki, hogy dédinél voltunk. Mindenki ehhez tartsa magát!

Halljuk az esti harangszót. Kicsit még várunk, hogy ne találkozzunk a májusi vecsernyéről jövőkkal. Aztán, mintha ez volna a világ legtermészetesebb dolga, ólomléptekkel araszolunk hazafelé.

DÉLUTÁN FÉL NÉGYKOR

Nagy Zalánnak

délután fél négykor ledőlök egy órát
hogya a pillangót emésztő szentséges eszme
mögöttes harcát mélán befejezze
és szembenézzek a mihaszna korral
mely kilóg mint nagyapám halotti orra
a nyitott koporsóból a ravatalán
(a kornak
mely éteri eszméktől veszetten

csahol a megvakult holdnak)

elfáradtam szűzi türelmességem árán
apránként várni a jövőt
miközben alkalmatlanságom teljes tudatában
vásárolok holdbéli telkeket
digitális valutalapokat kezelő
agyi csipbeültetésem révén
hogya a jövő feddhetetlen unokái
hálatelt szívvel mondassák síromnál:

őmiatta lakunk a holdon...

miért hogy minden kérdőjelemben
az ironia írmagját sejti e kor?
áporodott szellőzőaknáin keresztül
ilyen üzeneteket hoz legalábbis
alkalmasint félisten hírnökeim egyike:
a szél
amellyel olykor én is üzenek
távoli diktatúrák megannyi sérült hallású
hegedűvirtuózainak:

kitartást!

kitartást barátaim
mert amíg félünk nem vett erőt rajtunk teljesen
a korszellem neheztelő érénytelensége:
az erkölcsdús balekok hamis kórusa ez
melyre csak sovány vigasz
a kutyák megélenkült éji csaholása
miközben hajónk tapodtat sem mozdul
a tengertelen szülőföld kopár partjain

talán ha repülni tudna...

eljuthatnánk vele addig legalábbis
hogyan elmondhassunk majd ezt-azt
digitális korokban felnőtt
úri magjainknak
kiknek már udvarias kerti robotok
tálalják fel az aznapi szellemi elemózsiát is
mintha egy tökéletes társadalom gondolat vezérelt
apróságait illesztenék egymásba egy kirakóson végtelen
pedig csak az ivóvízbe rejtett kábítószer teremtet
törékeny harmóniát
a végletekig elfojtott gyűlölet

hamis mosolyában

*

nem is a kába régiókra gondolok
nem is a bájra
valami sokkal megfoghatatlanabb kihívás éltet:
mint például pontosan leírni egy ízt
mondjuk kapros túróét
olajos palacsintában
rajta döglegyek petéznek:
túli álmok lárvái ezek

halhatatlan én nem leszek
sem taláros pacsirta
miként a pajzsom sisakom s a többi
vidéki portyákon vannak éppen
a képzelet döggútjai között

ilyenkor nem merem megírni hol vagyok
ne közelíts

alakom tényszerű
kamerák rögzítette megjelenése
e kéjbarlangok sötét árnyékában
csak vidéki konspirációk sorozatának
eredménye lehet
alakom tényszerű megjelenése itt
pedig nem lehet más mint
a kvantummechanikai mozgások
jótékony egybeesése
az általunk valósnak vélt
értékekkel
amelyek csak akkor olyanok
ha épp mérjük őket
egyébként a részecske teszi a dolgát:
ki tudja hány alteregónkat hozza létre
egy bonyolult téridőben

*

melynek éppúgy foglyai vagyunk
mint maga az idő
amely így hiába győz le minket
nem nyerhet ő sem önmaga ellen:
előbb-utóbb a ciklus véget ér
előbb-utóbb a ciklus véget ér
az időnek is van hát vége
kell lennie
ezt mutatják ugyanis
a számításaink

*

talán ugyanúgy egy nagy bumm lesz a vége
mint a kezdete volt az egésznek
talán egy halk nyekk
ezt a tudomány mai állása mellett
még nem tudhatjuk pontosan

*

hajnalban fekszem és délben kelek
ez királyi palástom legpompásabb éke

alamuszi költő koromban
mikor ágyról ágyra vittem
az ígét
meghúztam volna még határokat

ma már komplex térbeli kezek
simítanak végig hűgyszagú bőrömon:
talán behugyoztam
vagy csak a sikamlós vágyak penetráns kancái
kenték rám fullasztó poshadt illatuk
melyeket addig álmodhattam
míg méregtelen kígyók hűvös fortélyával
rám nem tekerted combjaid
ó alamuszi álmok jéghideg asszonya...

ó ha tudnék élni
és ha akarnék is
ezzel a tudattal
melybe a részecskék öntudatlan rezgése révén
éppúgy benne van immár a múlt
mint a jövő
kitörölhetetlenül
mindörökké

ámen

MINDAHÁNYAN

KAF-nak odaáttra

damoklész kardja átsuhan
nyakunkon itt a vége
sokáig kellett küzdeni
de most már béke van
örökre béke

hiába annyi cselszövés
hiába rőt tivornyák
májunkra ejtett égi kés
vitorlaégi tornák

megannyi kortárs árulás
haláli jó poénok
halál utáni áldomás
halál halála és sok

kis halál a verssorokban
mert minden percben énekel
az idő zümmögő kórusa
kérdez is meg is felel

magának mint a kisdíák
színházi ruhatárban
halál halála és a más
hogyan nem marad magában...

ez itt a tó ez pad a partján
üljél le mellé lágyan
megöregszel mert megszületted
aztán meghalunk
mindahányan

———— Nagy Attila

ÖLELÉSRŐL ÖLELÉSRE

Ölelésről ölelésre
Álmodtam a holnapot
Nem gondolva már a résre
Melyen majd a Hold s Napot

Lesem azok jöttét-mentét
Hold felkeltét naplementét
Mint a régvolt öregek
(Ősbolygók és ősegek)

Ölelésről ölelésre
El- s kihagy az ős magány
Nem mondhatom nohát végre
Megoldódott a talány

Ú köntösben régi minden
El-eltévedsz szinteken
Mozgólépcső visz fel innen
Vagy lezuhansz hirtelen

És a lélek merre kószál
Ha már a test eldobott
És ki lenne aki jótáll
Érted is ha nem dobogsz

GERENDA

Meg fogja fojtani. Egészen bizonyos. Hogy megfojtja. Tekeredik rajta. Sokszorosan. Körbe-körbe. Szép lehetne. De nem az. Nem fiatal már. He-lyenként szárazak az ágai. És göcsörtösek. Nemcsak az ágai szárazak. Sok most a száraz levél is. Majdnem annyi, mint a zöld. Fityegnek szanaszét. Nem hullanak le maguktól. Kétségbeesve kapaszkodnak az ágba. Utolsó erejükkel. Satnya kis szárakkal. Pedig igazán megtehetnék azt a szívessé- get, hogy maguktól lehullanak. Mint odakint, a természetben. Követik az évszakok váltakozását. A szobanövények leszarják az évszakok váltakozását. És az ágak úgy tekerik körbe a gerendát, mintha meg akarnák fojtani. Le kellene szedni a száraz leveleket. Hajtanak majd új, zöld levelek. Akkor nem lesz ennyire ronda látvány. A gerenda szép. Egyenes. Erős. Mégis hagyja. Hogy fojtogassák. Nem mozdul. Nem kiált. Csak tűri. Tartja a rátekeredő ágakat. A zöld és a száraz leveleket. Egyre többször tekeredik rá az ág. Él a növény. Növekszik. Nő. Vagy férfi. Van a növényeknek neme? Növekszik a növény. Növendék növény. Nem, mert már nem fiatal. Akkor nem lehet növendék. Minden növendék, ami növekszik? A gerenda a támasza. Tartja a házat. Tartja a növényt is. Csendben. Némán. Méltóságteljesen. Lehet méltóságteljes egy gerenda?

Ezek jutottak eszébe azokban a percekben, amikor a kutyaszőrös takarón ült a kanapén. Nem bánta, hogy kutyaszőrös a takaró. Éppen azt a célt szolgálta, hogy magát a kanapét megóvja a kutyaszőrtől. Habár kérdéses volt, minek óvni a kanapét, ha sosem látszik, mert elfedi a kutyaszőrös takaró. Voltaképpen tehát egy soha nem látható szépséget őriznek. Csak éppen nem lehet tudni, hogy kinek és minek... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, ami nem volt szokása. Meg is számolhatná akár, hányszor ült így az elmúlt években, hogy a fejét nem maga tartotta, csak hagyta megpihenni a fejtámlán. Igaz, a fej- támlát szabályozni lehet, magasabbra vagy alacsonyabbra állítani. Most egészen magasra volt állítva. Nem szerette, ha a nyaka hátrabicsaklik. Ez így éppen jó volt, nyugalmi állapotban látta a plafont. Látta a gerendát, amiről ugyan nem tudta, hogy lehet-e méltóságteljes. És látta a növényt, a már nem fiatal, mégis folyamatosan növekvő növényt, ami ezáltal még növendéknek

is tekinthető. Ezt nem tudta biztosan. De egyelőre nem érezte szükségét, hogy a dolgok ilyen mélységébe lemerüljön... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, mert a kanapének nemcsak a fejtámlája volt állítható, hanem a lábtartója is, még hozzá elektromosan. Csak egy gombot kellett megnyomni, hogy felfelé elinduljon, és egy másikat, hogy visszacsukódjon. Most csaknem vízszintesig volt felnyitva, azon nyugtatta a két előrenyújtott lábát... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, egy szegfűszeget rágcsált a szájában. Azazhogynem is rágcsálta, inkább csak szopogatta, óvatosan forgatta a nyelvével, tolta jobbra-balra. Furcsa talán, miért éppen szegfűszeget, miért nem draszt, cukorkát, csokoládéba vont kávészemet, cseresznyét, esetleg jégkockát. A szegfűszeges üveg a fűszeres szekrényből már rég kiköltözött. Ott állt a pulton, hogy kéznél legyen, ha rátör a rágcsálási kényszer. Orális fixációja van, állandóan rágnia kell valamit: a körmét, a tollát, az ajkait. Ezért aztán az otthona különböző pontjaira fogpiszkálót rakott. Legyen kéznél minden helyiségben, minden helyiség minden sarkában, ha rátör a rágcsálási kényszer. Az orális fixáció leküzdhetetlen valami, és ha semmi nem kerül a kezébe, akkor az ajkát kezdi harapdálni. Az pedig rohadt egy dolog, mert ha egyszer elkezdte, nem lehet abbahagyni. A szája mindig vele van, nem lehet letenni, nem lehet valahol elhagyni, a fogait sem tudja elkülöníteni, úgyhogy legalább egy fogpiszkáló legyen. A rágógumi is csak félmegoldás, azt könnyű félretolni. A fogpiszkálóval óvatosabbnak kell lennie. De annál valamicskét jobb a szegfűszeg, annak legalább van valami íze. A hatását is lehet érezni, mert a szegfűszeg bizony, ha rágják, zsibbasztó. Mondta az idegenvezető azon a furcsa nevű szigeten, hogy az ott termesztett szegfűszeg komoly exportcikk. Viszik Európába, és lidokaint készítenek belőle... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, egy szegfűszeget rágcsált a szájában. Most már tényleg rágcsálta, de elunta a szopogatást, és ráharapott. Ettől erősebben érezte a zsibbasztó hatást, élvezte. Ízlelgette, vajon hol erősebb, a nyelvén, az ajkán, a fogíny közelében. Nem volt különbség, mindenütt ott volt, és jó volt. Vágyott most erre a zsibbadásra, erősebbnek is örült volna, de a semminél ez is jobb volt. Letapogatta a nyelvével az apró, barna, száraz virág szárát, aztán a szirmait. Elforgatta, hogy a szárát rágcsálhassa előbb. Vigyáznia kellett, nehogy lenyelje, ne söpörje félre a szája egyik sarkába, hogy aztán tudomást sem véve, nekiessen az ajkainak. Jóleső érzés volt, hogy koncentrálnia kell, a figyelmét

a szegfűszeg apró szárára irányította. Tudatos volt, *mindful*, ahogy az angol mondja, vagy a magyar, ha tud angolul, csak azt a száracskát volt szabad rágcsálni, semmi mást... Ült, és a plafon felé bámult

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, a szájában tudatosan, azaz *mindfully*, egy szegfűszeget rágcsált. Egyelőre csakis a szárát, előbb-utóbb el fog fogyni, már sejtette. Ez nem olyan, mint a fogpiszkáló, hogy csak rágcsálja kedvére, aztán lényegében ugyanolyan állapotban kiveszi a szájából, és kihajítja a szemetesbe. Ez el fog fogyni, és akkor kell egy másik, egy új. De erre még nem akart gondolni, még csak a száránál tartott, még nincs oka aggodalomra. Még elég korán van, alig múlt este kilenc, és még itt vannak a többiek, itt mozgolódnak, járkálnak fel-alá. Mögötte járkálnak, mert a kanapé háta mögött van egy közlekedő, azon át lehet eljutni az előszobából a konyhába. Most már nem emlékszik, és nem is érti, miért így kellett berendezni a lakást. Mindig is irritálta, ha valaki hátulról bele tudott lesni a könyvbe, amit olvasott, vagy az ölébe tett laptop képernyőjére, amin dolgozott. Örülten idegesítette, hogy ő nem látott hátrafelé, ellenben őt mindenki látta, azt is látták, hogy most sem könyv nincs a kezében, sem laptop az ölében. Most egyszerűen csak ül, és bambán bámul a plafon felé... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, a szájában tudatosan, azaz *mindfully*, egy szegfűszeget rágcsált, mostanra eljutott a virágig. A rövid, barna szár lényegében szétmállott a szájában, úgyhogy következtek a szirmok. Egyenként, lassan akarta őket elrágcsálni, nehogy túl hirtelen fogyjon el az egész, megszűnjön létezni a szegfűszeg, és akkor vagy elkezd harapdálni az ajkát, vagy fel kell állnia, és hoznia egy másik szegfűszeget a konyhapultról. Ehhez egyáltalán nem volt kedve, nem akart velük találkozni, legalábbis szembetalálkozni semmiképp. Abba már beletörődött, hogy látják őt, ahogy ül, és semmit nem csinál, talán még az egyszerű, hétköznapi semminél is rosszabbat: egyszerűen csak néz, üres tekintettel néz ki a fejéből, a plafont bámulja, és az égvilágon semmi hasznosat nem cselekszik. Ez különös, rendkívül különös, mert az aztán kurva élet, hogy ő nem üldögél csak úgy, céltalanul, legfőképpen nem bambán, kifelé nézve a fejéből és a plafont bámulva. Szóval ez már önmagában is nagyon szokatlan volt, de eddig nem szóltak hozzá. Abban reménykedett, hogy ezután sem fognak, és nem kérdezik meg, hogy látta-e a kiskockás inget vagy a fehér nadrágot. Kevés dolgot gyűlölt annál jobban, mint amikor egy utazásra valaki nem képes időben összeszedni a holmiját, hanem előző este fog hozzá, akkor is lehetőleg jó későn, amikor nála már

szünetel az ügyfélfogadási idő, és nem akar azon gondolkodni, hogy hol látta utoljára a kiskockás inget, vajon bekerült-e a mosásba, talán már ki is vasalta, vagy még a szennyeskosárban van, sőt, esetleg odáig sem jutott el, mert a tulajdonosa, vagy inkább: a viselője, ez ugyanis gyakorta megesik, hogy a kettő nem ugyanaz, némelyik póló, pulóver vagy akár nadrág is körbejár közöttük, aki kapja marja, *first come first serve*, ahogy az angol mondja, vagy a magyar, ha tud angolul, szóval aki éppen legutóbb viselte, arra sem vette a fáradságot, hogy odáig elvigye... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, a szájában tudatosan, azaz *mindfully*, egy szegfűszeget rágcsalt, mostanra már voltaképpen végére ért a virágnak is, egyetlen utolsó szírom maradt, három már eltűnt, szétrágta, lenyelte, jóleső, enyhe zsibbadást érzett a szájában. Az utolsót, a negyediket harapdálta még, gyengéden, óvatosan, mint a szeretője fülcimpáját szokta az ember, nem akar fájdalmat okozni, csak játszik, évődik. Azzal az egy szírommal próbált spórolni, mert semmi, de semmi, egyáltalán, egy fikarcnyi kedve sem volt ahhoz, hogy felálljon, és elsétáljon a konyhapulthoz. Mert akkor azonnal észreveszik, rájönnek, hogy az imént nem csalt a szemük, nagyon is jól látták őt a kanapén, ahogy a mihasznaság tökéletes mintapéldányaként éppen semmit tesz, bámul a semmibe, a plafon felé, pedig ott aztán rohadtul nincs semmi, csak a csenevész futónövény tekereg a fagerendán a sok száraz levelével, amiket rohadtul le kellene, már rég le kellett volna szedni valakinek, de ritkán van az, hogy *valaki* ráérjen, mert itt többnyire senki nem ér rá semmire. A csomagolásra sem értek rá egészen mostanáig, az utazást megelőző estéig, az estének is inkább a végéig, amikor mindjárt tíz óra, és még fel-alá caplatnak, hogy kinek van napteje, és el ne felejtsünk power banket berakni a fedélzeti bőröndbe. *Last minute* foglalták a jegyet, most *last minute* csomagolnak. Az egész élet *last minute*, ami rettenetes, de láthatóan ez senkit nem bosszant rajta kívül. Őt bosszantja csak, mert ő amilyen pedáns, már két nappal előre elkezdi összeszedni a szükséges holmit, legalábbis normális esetben úgy szokta, az utóbbi időben, normális eset azonban kevés akadt, legfőképpen nem normális esetek voltak, amelyeknek a nem normális volta abból adódott, hogy bár tudott az utazásról, és tudta magáról, hogy biztonságosan, időben szereti összeszedni a holmiját, nem hagyva semmit az utolsó percre, ennek ellenére sokszor hagyott sok mindent az utolsó percre, ez bosszantotta a leginkább, hogy újabban nem tud pedáns lenni, kicsúszik az időből, kicsúszik alóla az idő, kicsúszik néha a tér is, olyan furcsán alakul az is, néha összemegy, máskor kitágul. Most, abban a pillanatban, amikor csak ül a mihasznaság

mintapéldányaként, és a plafont bámulja, azért is bosszantja a *last minute* csomagolás, mert ő nem tud elutazni velük, a balesete miatt, ami nem volt nagy baleset, csak egy rossz lépés, egy ballépés, mondhatni félrelépés, de annál súlyosabb következményekkel járt, mert a térdszalagszakadás nem kis dolog, azt mondják, komoly műtéttel jár, és utána hónapokig is eltarthat a lábadozás, ettől pedig irtózik, mindenféle inaktivitástól irtózik, de legfőképpen, mindent felülmúlóan attól irtózik, hogy az inaktivitásának, a mihasznaságának más is a tanúja lehet... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, már nem rágcsált szegfűszeget a szájában, sem tudatosan, azaz *mind-fully*, sem másként, mert a szegfűszeg végleg elfogyott, elmállott, elmúlt, mintha soha nem is létezett volna. Pedig az imént még itt volt nagyon is, valóságosan, érezte a szárát, a szirmait, szurkálta a nyelvét, zsibbasztotta a száját, és aztán egyszer csak vége lett. Mindennek és mindenkinek vége tud lenni csak úgy, hirtelen, egyik pillanatról a másikra, egy épületnek is, egy vonatnak is, egy fának is, egy embernek is, de akár egy egész országnak, vagy az egész világnak, hát akkor miért pont egy aprócska szegfűszegnek ne lenne vége, erre kár is a szót vesztegetni, még a gondolatot is kár. Fontos csak az, hogy a szegfűszeg elmúltával ne kezdje újra az ajkát harapdálni, mert ha azt egyszer elkezd, akkor bizony nem lesz vége, és az beláthatatlan következményekkel járhat, akkor ráncos is lesz, meg csúnya is lesz, meg akaraterőhiányban szenvedő is lesz, meg még az isten se tudja, mi minden lesz vagy nem lesz. Most kellene felállnia és elcsoszognia a mankóival a pulthoz egy újabb szemért, csakhogy ettől is irtózik, a mankókkal csoszogástól, undorító hangja van a csoszogásnak, undorító hangja van a mankónak, főként az egyiknek, fémesen koccan benne valami minden egyes földet éréskor, undorító hang, nemcsak attól undorodik, hogy hallja, hanem attól is, hogy mások hallják, akkor is, ha tudja jól, nagyon jól, hogy a többieknek, a másoknak nem szokása ilyesmire figyelni, mindenki el van foglalva a maga problémájával, és ha meglett a kiskockás ing, a fehér nadrág és a power bank, akkor újabb dolgok jutnak eszükbe, amiről töprengeni lehet, amit keresni lehet, és ami lehetetlenné teszi, hogy azonkívül bármi másra figyeljenek.. Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, már nem rágcsált szegfűszeget a szájában, épp ellenkezőleg, azon törte a fejét, hogyan tudna még egy szemet szerezni anélkül, hogy fel kellene állnia, vagy akár csak meg kellene mozdulnia. Megmozdulni sem akaródzott, jó volt ülni, és jó volt bámulni, kifelé a fejből, a saját arcából, a szemgödreből,

szótlanul, sőt bambán, legalábbis feltétlenül a bambaság látszatát keltve, mintha ott sem volna, mintha senki észre sem venné, mozdulni sem mert, moccanni sem, a levegőt is halkán, óvatosan vette, nehogy feltűnést keltessen. És akkor megszólalt az első, és nem ám csak úgy megszólalt, mintegy jobb híján, hanem egy nagyon is valóságos kérdést tett fel, és nem lehetett úgy tenni, mintha nem hallaná, mert a nevéen szólították, rögtön a kérdéses ruhadarab előtt hangzott el a keresztnéve, pontosabban a gyakran használt beceneve. Márpedig ezen a néven nem szólítja akárki, erre bizony oda kell figyelni, és meg kell hallani a kérdést, egyszer még esetleg el lehet bújni a mihasznaság és a bambaság álarca mögé, de utána mindenképpen azt kell mutatni, hogy még él, még hasznos tagja a társadalomnak, és igenis van véleménye arról, hogy nem találkozott-e a kék fürdőnadrággal. Ezen komolyan el kellett gondolkodnia, látta-e az elmúlt napokban a szennyekosár környékén, avagy netán a frissen mosott ruhák között, de hát idén még nem volt strandszezon, ugyan mi az istennyiláért venne fel valaki az évnek ebben a szakában fürdőnadrágot. A mihasznaság és a bambaság álarcát igen hamar le kellett vetnie, és akkor ott állt – akkor is, ha fizikailag még mindig ült – tudatlanságának teljes zavarában, és mivel az agya felmondani látszott a szolgálatot, egyáltalán nem tudott rájönni, látta-e a szóban forgó tárgyat az elmúlt napokban. Ezt viszont rettentő kellemetlen, talán egyenesen kínos lett volna bevallani, inkább a sokszor alkalmazott taktikához folyamodott ezúttal is: vissza kell vágni, számon kell kérni, miért rajta keresi mindig mindenki a kacsajait, nem is nézett fel, csak belesüvöltötte a levegőbe az elégedetlenség és a frusztráltság kérdését, nevezetesen, hogy neked is mi a büdös francért most kell kezdened a csomagolást, és különben sem szokásom csak úgy találkozni holmi fürdőnadrágokkal, nem jönnek szembe a járdán, nem integetnek a szennyekosár peremén. Idáig tartott a válasz, a másik boldogtalan arcot vágott, és magában sziszegett, persze gondosan ügyelve arra, hogy csak látszólag magában sziszegjen, ám a valóságban nagyon is jól hallják mások is, kiváltképp az, akinek szól, hogy mégis mi a faszért kell mindig, de tényleg mindig, mindent, de tényleg mindent elpakolni... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, már nem rágcsált szegfűszeget a szájában, csakhogy már nem is vágyott újabb szem szegfűszegre, most már nem egy újabb szem szegfűszegre vágyott. Hanem arra, amire egyébként sehol nem szokott, hiába kínálják, sem étteremben, sem vendégségben, sem családi összejövetelen, sem kerti partin, sem hidegben, sem melegben, sem étkezés előtt, sem étkezés után,

egyetlen helyen és egyetlen esetben vágyott csak erre, amikor otthon kellett lennie velük, és felbosszantották. Akkor vágyott egy pohár pálinkára, de akkor igazán, istenigazából, csillapíthatatlanul vágyott rá, egyetlen perc alatt megérett benne ez a sóvárgás, és semmi, senki nem tudta sem lecsillapítani, sem elfeledtetni, mert egyetlen helyen és egyetlen esetben szüksége volt a feszültségcsökkentésnek erre a módjára, erre nem tudott semmilyen más megoldást találni az évek során, nem tudott semmilyen helyettesítő módszer kifejleszteni, pedig próbálkozott elvonulással, imádsággal, kertben tett sétával, mély ki- és belégzéssel, toporzékolással, ajtócsapkodással, üvöltözéssel, sírással, nyugtató tablettával, napraforgómag-ropogtatással, körömrészeléssel, szőnyegporolással, a konyhai edények nagy csörömpölés közepe tette való elpakolásával, bömbölő zene hallgatásával, tornagyakorlatokkal, a telefonja céltalan basztatásával és a felugró ótvar *short* videók megnézésével. Minden hiába. Ilyenkor szüksége volt egy pohár pálinkára. Nem kupicára, nem pohárkára, főleg nem a francos kis modern készletből, amelyek már nem is féldecis, csak legfeljebb négycentes, egy frászt, neki egy emberes pohárral kellett, legalább féldecis pohárban, de az is jól megtöltve, színültig, karimáig, olyannyira, hogy fel se lehessen emelni a pultról, ahol beletöltötték az italt, le kelljen hajolnia hozzá, és leszűröcsölni a tetejét, mielőtt a szájához emeli, és egyhajtásra kiissza, aztán leengedi a kezében tartott poharat, vár néhány másodpercig, majd újra a szájához emeli, és kiissza belőle azt a két-három cseppet, ami még lefolyt a széléről, és összegyűlt az alján. Aztán csak élvezi a szájában visszamaradó gyümölcsös ízt, élvezi, ahogy a nyelőcsövét átmelegíti az ötven-, néha hatvanfokos szesz, aztán a gyomra is bizseregni kezd tőle, és pár röpké perc múltán eljut a szesz az agyáig, lazábbnak érzi magát, tompábbnak vagy felszabadultabbnak, zsibbadtabbnak vagy vidámabbnak, attól is függ, mennyire kipihent, milyen lábbal kelt fel, milyen napja volt, de egy dolog bizonyos, hogy kevésbé ingerlik már a körülötte lévő, a fel-alá caplatásukkal, miközben belelátanak a könyvébe vagy a monitorjába vagy akár egyenesen a fejébe, az agyába, a kis labirintusos tekervények közé, vagy a lelkébe, már ha egyáltalán van az embernek olyan, és ha van, akkor vajon hol van, mert a szentlélek az galamb formájában röpköd a világban, de mi van a sok más lélekkel, amelyek nem szent, csak halandó, mezei emberek lelke, azok is röpködnek-e vajon, ezt a paptól kellene megkérdezni, de mostanában nem nagyon találkozunk papokkal. Szóval jönnek a körülötte lévő, a körülötte élők a hülye kérdéseikkel, amelyekre nem tud válaszolni, azzal, ahogy látják, még ha nem is nézik, hogy ő bambán néz ki a fejéből, a puszta létezésükkel, ahogy ott csoszognak és szuszognak, és

fejhangon sipítoznak, vagy éppen mély hangon dörmögnek, aztán egymásra üvöltöznek, hogy miért sipítozik, miért dörmög, miért röhög, miért csoszog, miért szuszog, egyáltalán, miért van, miért nem képes megtenni azt a szívességet, azt az igazán elhanyagolható, egészen parányi kis szolgálatot, hogy tüstént megszűnik létezni, elcsendesedik, befejez mindenféle mozgást, mindennemű hangnak a kiadását, és tapintatosan köddé válik. Egy szó mint száz, igen kellene most az a pálinka, de azért meg aztán egészen biztosan és végképpen fel kellene állni, mert az ugyan önszántából egészen biztosan nem fog idejönni, kérni viszont kellemetlen, rémesen kellemetlen, sokkal kellemetlenebb, mint egy szegfűszeget vagy fogpiszkálót, mert abból nyomban rájönnek, hogy ő nemcsak bamba és mihaszna, de mindennek a tetejébe még alkoholista is, mert mi egyébért kérne pálinkát csak úgy, egy teljesen átlagos, mondhatni szürke hétköznapi este, amikor mindenki éppen otthon van, mindenki vidám, és mindenki izgatott a másnapi utazás miatt... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, már nem rágcsált szegfűszeget a szájában, már nem is vágyott újabb szem szegfűszegre, most már nem egy újabb szem szegfűszegre vágyott, hanem egy emberes pohár pálinkára. Méghozzá olyan erősen, hogy akár mankó nélkül is elindult volna érte, ha akkor meg nem szólal a másik, aki fel-alá csoszog mögötte, időnként odanyűszög a kisebbik kutyának, aki a kanapén hever összekucorodva, vagy éppenséggel a nagyobbiknak, amelyik az előszoba hideg kövezetén fekvő liheg, kicsit csorog a nyála, nem tehet róla, ő ilyenfajta. Jön a kérdés, jó hangosan, mert a fülében fülhallgató van, közben a barátnővel kell forró drótot tartani, össze kell hangolni a szettekét, mintha nem volna teljesen mindegy, hogy négy napig mit vesz fel az ember, főleg, hogy az idő felét a strandon tölti, ahol egyébként sem kell semmi, ám nagyon is úgy tűnik, hogy kell, például kell egy városnéző retikül. Mégis, mi a jóisten az a városnéző retikül, talán majd elmegy szépen magában, megnézi a várost, aztán visszatér és elmeséli, mit látott, hát abból ugyan nem eszel, édes kincsem, hogy a munkahelyre való, igazi bőr retikült megkapd egy hétvégi lazulásra, vigyél csak bátran egy textiltáskát vagy a saját kék táskádat, az persze nem jó, de miért is nem, mindegy, ja, hogy az mind csövesen néz ki. Ebből aligha lesz kompromisszum, mert a másik már elviharzott, csoszogás helyett éktelen trappolással, még a kövön hűsölő kutyát sem méltatta figyelemre, a szobája ajtaját annál inkább, mert úgy becsapta, hogy kis híján kiesett a közepe. Most jönne jól, kurva jól az a pálinka, hogy a feszültségnek ezt a hatványozott fokát is oldja egy kicsit, hogy ne kelljen ott helyben

gutaütést kapnia, hogy elviselje azt az érzést, hogy ő nem jó, nem elég jó, vagy egyáltalán nem jó semmire, nem elég, amit adni, ajánlani, nyújtani tud, soha, semmi nem elég jó és nem elég szép, és úgy *en bloc* nem elég, ahogy a francia mondja, vagy a magyar, ha tud franciául, és ő most ráadásul még fizikailag is egészen egyszerűen tehetetlen, föl sem tud állni a mankói nélkül, csak ülni tud és a plafont bámulni... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, már nem rágcsált szegfűszeget a szájában, már nem is vágyott újabb szem szegfűszegre, most már nem egy újabb szem szegfűszegre vágyott, hanem egy emberes pohár pálinkára. Am ugyancsak távol állt még az alkoholizmustól, mert felállni és elindulni továbbra sem akaródzott, vagyis annyira azért mégsem kívánja, ezzel nyugtatta magát, már amennyire az ember tudja magát nyugtatni, miközben szétveti az ideg. A kiskutya odébb kúszott a kanapén, befeküdt az ölébe, és finoman rángatózott álmában, időközben pedig felneszelt a nagyobbik is, nem akart kimaradni a családi összetartásból, hát odacammogott álmosan, két mellső lábát feltette a kanapéra, a kutyaszőrös takaróra, és nézett rá, kilógó nyelvvel lihegett, el-elcsöppent a nyála, aztán felhúzta maga mögött a két hátsó lábát is, teljes testével felkerült a kanapéra, a kutyaszőrös takaróra, kinyújtózott, és úgy feküdt, hogy a fejét oldalra fordította, ő is a plafon felé bámult. Hirtelen becsukta a szemét, mert éles fény világított bele, megjelent ugyanis az előszoba felől a harmadik, egy fejlámpával, ami már világított, holott a lakásban égtek a lámpák, senkinek nem volt szüksége ekkora extra fényre, és jól tudták, hogy ez csak az erkélyen válik fontossá, ahová most ki fog menni, hogy körülnézzon, átkémleljen a kis park fölött, esetleg csibészkedve bevilágítson a szemközti ikerház egyik ablakán, meglepjen egy padon csókolózó párocskát, megijesszen egy dolgozó kutyát, vagy megzavarja az éjjeli madarakat az erős fénycsóvával, nem tudták erről lebeszélni, és a fejlámpa a sajátja lévén, elvenni sem igen akarták tőle. Közben ütött a falióra, az a régi darab, ami már legalább ötször költözött, nemcsak másik házba, de másik országba is, pontosan egyet ütött, mert félkor csak egyet kell, egészkor mindig annyit, ahány óra van, de félkor mindig csak egyet, ezek szerint már fél tizenegy van, vagy esetleg fél tizenkettő, ezt nem tudta biztosan, de nem volt kedve az óra irányába fordulni... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, már nem rágcsált szegfűszeget a szájában, már nem is vágyott újabb szem szegfűszegre, most már nem egy újabb szem szegfűszegre vágyott, hanem egy emberes pohár pálinkára, noha próbálta magát hozzászoktatni a

gondolathoz, hogy erről most le kell mondania. El kell engednie, ma divatos kifejezéssel, *let it go*, ahogy az angol mondja, vagy a magyar, ha tud angolul, ez már majdnem olyan, mint a *let it be*, és akkor persze rögvest megérkeznek a Beatles-hez, mert az a sztár, a favorit, a mindent felülmúló, a szuperlatívusz, az aztán igazi zene, máig nem született párja, szereti hallgatni, együtt szokták, a fejlámpás meg ő, igazi lemezjátszón. Nem mindig egyszerű, mert állatira figyelni kell, a ritmust, a ritmusváltást, a hangszerelést, az egyes szólamokat, és néha azért elveszíti a fonalat, elkalandoznak a gondolatai, meg annyira nem képzett zeneileg, hogy minden finomságot követni tudjon, és ezért elszégyelli aztán magát, néha a fejlámpás rajtakapja. Azt már megtanulta, hogy nem szabad közben beszélni, azt is tudja, hogy tényleg állatira kell figyelni, ezt lényegében már élvezi, mert rájött, mi az igazi zene, és hogyan lehet zenét értőn is hallgatni, csak azt már nem tudja lekövetni, amikor háromnegyedesből kilenchatodosra vált a ritmus, vagy valami ilyesmi, és ez zavarja, nem érzi magát elégnek, nem érzi magát teljesnek, pedig vágyja erősen, hogy a fejlámpás büszke legyen rá... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, már az emberes pohár pálinkáról is lemondott, nemsokára vége az estének, és akkor reggelig nyugalom lesz, szépen elvonul mindenki a maga vackára. A nagyobbik kutya már erősen liheg, melege van bent, ki kell engedni a helyére, ő kinti jószág, de most ahhoz is fel kellene állni, ehelyett jobb lenne valakit megkérni, már megint valakit, holott itt elég nehéz bárkit találni, nemhogy valakit, mert hirtelen minden valaki senkivé zsugorodik össze, amint feladat van, rendesen az ő feladata lenne a kutya kieresztése, nem is feladat, mert szereti csinálni, szereti ezt a dögöt, amelyik hároméves elmúlt, de még mindig olyan szertelen, mintha kölyök volna, rohangál, ugrál, meglepően magasra is tud ugrani, még a hátsó lába is felemelkedik a levegőbe, mindenesetre mankós ember számára veszélyes üzemnek számít. Sajnálja ezt, érthető okokból sétálni sem tud velük, nesze neked megint egy frusztráció, mert milyen gazda az, amelyik nem sétál a kutyájával, és nem is foglalkozik vele különösebben, hát minek az ilyennek kutya, gondolható, a kutya is nyilvánvalóan ezt gondolja, amikor néz rá nagy szemekkel, kutya-szemekkel, és ha beszélni tudna, lehet, hogy panaszkodna egy kicsit, mert ugyan sok más kutyához képest nekik aztán csöppet sincs rossz dolguk, csak hát ezek a kutyák vélhetően nem tudják, hogy más kutyákhoz képest csöppet sincs rossz dolguk, és az emberi gyarlóság megvan bennük, talán ez kutyai gyarlóság is, hogy sosem elég jó, ami van, mindig több és jobb kell... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, már az emberes pohár pálinkáról is lemondott, nemsokára tényleg vége az estének, és akkor reggelig tényleg nyugalom lesz, most vette a fáradságot, és elfordította a fejét az óra felé, háromnegyed tizenegy, akkor amit az imént ütött, az a fél tizenegyvet jelezte, vagy mégsem, mert abban a minutumban felbukkant a fejlámpás, immár hál'istennek kikapcsolt világítással, odavágtatott a faliórához, kinyitotta az ajtaját, amelyik ezt fájdalmas nyiszorgással kísérte, elvette a fadoboz belsejében heverő kis kulcsot, és elkezdte felhúzni ökelmét, a mutatóit a megfelelő helyre igazította, miközben megeresztett néhány keresetlen szót, mondhatni szidta az órát, mint a bokrot, mint szódás a lovát, mert miért nem képes pontos lenni, és miért félkor üti azt, amit egészkor kellene, ráadásul azt is pontatlanul, nem annyit, ahány óra van, egyelőre nem lehetett tudni, hány óra is van akkor pontosan, a kutyát közben valaki mégiscsak kieresztette, akadt valaki, aki ráért erre is, aki nem a szeszélyesen járó faliórával volt elfoglalva, nem is afeletti felháborodásával, hogy nem kaphatja meg a kiszemelt városnéző táskát, hanem aki nem olyan régen még a kék úszónadrágját kereste, amit időközben megtalált, aminek örülnie kellett volna a tudomány jelenlegi állása szerint, ehelyett újabb foga közötti, de kifejezetten másoknak szóló sziszegéssel adott jelt a találás tényéről, most már nem azt sziszegte, hogy mi a faszért kell mindig mindent elpakolni, hanem hogy miért kellett a kérdéses holmit a *prehistorikus* rétegekben elhelyezni, így mondta, prehistorikus, ami akár elegánsan is hangozhatna, latinos műveltségről, történelmi tudásról tehetne tanúbizonyságot, az adott helyzetben mégis annyira komikusnak hatott, tragikusnak és komikusnak egyszerre, tragikomikusnak, hogy nem tudott mást csinálni, mint hogy elkezdett nevetni, előbb amolyan erőtlenül, meggyőződés nélkül, ami hamarosan átfordult hahotába, ekkor természetesen, ahogy mindig lenni szokott, amazok megkérdezték, hogy min nevet, annak tudatában kérdezték, hogy erre nem fognak választ kapni, mert a nevető ezáltal csak még jobban nevet, néha hangosan és szinte fülsértően, máskor halkán, némán, magában rázkódva, ezek akár sűrűn váltakozhatnak is, az kétségtelen, hogy sem abbahagyni nem fogja, sem elmondani, hogy mi is képezi nevetés tárgyát, mert amint megszólal és beszélni próbál, a hahota újfent erőt vesz rajta, s a lárma most már kicsalja az imént bevigott ajtó mögött tartózkodót is, a retikülöst, aki tud kedves is lenni, főként ha kérni akar valamit, azzal a feltett szándékkal indult el a szobájából, hogy még egy kísérletet tesz a retikül ügyében, de a helyszínre érve látszott, hogy erre semmi esélye nincs, a helyzet is és a szereplők is teljességgel alkalmatlanok arra, hogy őt céljának

elérésében segítsék, úgyhogy jobb ötlete nem lévén, beállt ő is a kántálók sorába, mi van már, min nevetsz, és miért nem hagyod már abba, de nem igaz, hogy nem tudod megmondani, most már igazán hagyd abba, legalább egy percre, hát ezt nem hiszem el, és ezeket szajkózták mind, a fejlámpás, a prehistorikus meg a retikulós, egészen addig, amíg észbe nem kaptak, hogy a csomagok bizony még mindig nincsenek készen, és előkészítették-e már az igazolványokat, és le kellene ellenőrizni, hogy jó időpontra szól-e a rep-téri parkolófoglalás, vajon van-e elég üzemanyag az autóban, vagy útközben még be kell iktatni egy tankolást, biztos-e, hogy nem kell kinyomtatni a biztosítási kötvényt, és ki milyen szendvicset szeretne, és ezzel megint szét-széledtek, elkezdtek csoszogni, szuszogni, dünnögni, sipítozni, tőle már senki nem kérdezett semmit, elkönyvelték reménytelen esetnek, aki ma már úgysem fogja abbahagyni a nevetést, nem akarták zavarni tovább, ha már ennyire jókedvű, ennyire felszabadult, pedig ma még nem is ivott, egyúttal azt is elfelejtették megkérdezni, nincs-e szüksége valamire, ne segítsenek-e valamiben, ne hozzanak-e neki valamit... Ült, és a plafon felé bámult.

Ült a kutyaszőrös takarón a kanapén, hátrahajtott fejjel, előrenyújtott lábbal, és nevetett, szívből, egyre nagyobb beleéléssel hahotázott, biztos volt benne, hogy egyhamar nem fogja abbahagyni akkor sem, ha senki nem kérdezi meg, hogy min nevet, és miért nem hagyja már abba, mert ez a nevetés most már átvette fölőtte az uralmat, már nem irányította sem a száját, sem a hangját, sem a rekeszizmait, sem a tüdejét, már semmit nem csinált, semmit nem is kívánt, igazán és végérvényesen semmit, csak nézte a gerendát, meg a gerendára tekeredő szobanövényt, és arra gondolt, hogy meg fogja fojtani, egészen bizonyos, tekeredik rajta, nem fiatal már, sok most a száraz levél, kétségbeesve kapaszkodnak az ágba, és az ágak úgy tekerik körbe a gerendát, mintha meg akarnák fojtani, a gerenda szép, nem mozdul, csak tűri, tartja a rátekeredő ágakat, növekszik a növény, a gerenda a támasza, tartja a házat, tartja a növényt is, tűri, némán, méltóságteljesen.

Egyszer majd megunja. Vagy elfárad.

És leszakad.

TÚL MESSZIRE MENTÉL

ma nagyon lusta a fény a teraszon
ma olyan a reggel hogy gyűlölök mindenkit
aki nem városok közé szorulva él
aki nem ismeri a *hazulról hazát*

ezt az egész verset írhatnám Hervay-idézetekből
csak hozzá fordulhatok ha talpamban ég egy újabb elindulás
*Túl sok csavargás volt árvasággal egybekötve, és kevés volt az egy főre
eső otthon.*

Ezt átírjuk.

ma reggelre túl sok ház álmodta otthonnak magát
egymástól távoli helyeken
csontjaim jelzik az időt de
az izommemória legyőzi a felejtést
mindig új falak és bútorok
vernek belém mindig új útvonalakat

PÜSPÖKLADÁNY ÁLLOMÁS! PÜSPÖKLADÁNY
ÁLLOMÁS!

ha jártál már a Margiton
láthattad Bodor Péter kútját
azt mondják előbb játszotta
Marosvásárhely főterén a Himnusz
mint ahogy azt megzenésítették

húsz évig minden nap arra sétáltam
helyére végül nem színház hanem ortodox katedrális
én onnan jövök ahol a templomok építése
és rombolása még egyaránt szokás
onnan nézve Budapest a kényelmes nyugat
van tömegközlekedés és sok a híd

de nyelve nem idegen
valamit még visel az otthonból

boldogok a múltékonyságra fogékonyak
boldoguljon a többi ahogy akar

összezavarodok ha Apolló-palotát vagy Lábas-házat emlegetnek
állnak még mindig de sosem érdekelt
ellógtam az iskolai városnézést
mert előbb tanultunk hiányokról
mint épületekről hogy megértsük
tőlünk valamit eleve elvettek
fulladásig tömtek a nosztalgiával
egy kor után amit sosem ismertem
egy kor után amiről hazudnak a történelemkönyvek
de ahány nyelv annyi igazság
s hibásan beszélem mindet

én a virágórás városba születtem
az ismeretlen lovassal a főtéren
áll a Barátok templomának tornya
és áll Bözödújfalun is egy csonka a vízben
mégis Tirolba vágyok a Lago di Resiához

*Szégyellem öröklött félelmeimet,
szégyellek minden alázatos mozdulatot,
imát, előítéletet, önámítást,
szégyellem mindazt, amit az embertelenség
két évezrede produkál*

egy ideje nem hatnak meg történeteitek
a kútpadkán ülő szerelmesekkel
a diktatúrák borzalmaival
nem hat meg a templomok grandiózussága sem

itt egy piros-sárga-kék ledkereszt az egyetlen fényforrás
titokban szenteket járok csókolgatni a sötétbe

ne gyűlöljetelek érte mert sokadszor írom le a szót

WHICH WITCH

„Who’s a heretic?
Am I making sense?”
(*Florence and the Machine*)

most máglyát rakok magam alá
s ti csak bámultok

gyújtánál gyertyát Sári hátha gyorsabban telik az éj

csak azért nem adtok gyufát
mert nekem kellett volna hoznom
én csak azért nem hoztam
mert nem akarok igazából égni

velünk nem történt semmi nagyon rossz
szemünkre hályogot növesztett a jólét
már nem viseljük a letűnt korok foltjait
mi csak szeplőktől és mitesszerektől szenvedünk
köztes hordozók vagyunk akik önként vonulnak halálba

lehet jobb lett volna ha ütnek
annak nyomai vannak és
látványos a gyógyulás

mi nem a golyóval megvakított tömeg vagyunk
nem azok akik tudják mit tettek és mégis újra megteszik
mi inkább azok a vadak akiknek elég a szeme közé köpni
akik helyettetek is szégyellik magukat
akik szalmaszállal gyújtánák fel a világot

sajnálom hogy nem olyanok lettünk amilyennek akartatok
sajnálom hogy ti neveltetek ilyenné

GINA

Egész nap a várost jártam, az ügyeimet intéztem, ami nem volt éppen megszokott dolog az utóbbi húsz évben, de emlékeztem még, hogy csináltam régen. Csinos ruha, napszemüveg, pántos szandál, s habár a túsárokról lemondtam, egész jól visszajött az *érzés*: fontos nő vagyok. Sütkéreztem a járókelők futó pillantásaiban, a leendő kollégák figyelmes arcában, még a villamoson bambulók ködös tekintetében is, és az sem zavart, hogy azóta felszedtem pár kilót. Nem bírtam betelni a gondolattal, hogy ők most csak engem látnak. Nem a fiaimat, nem a gondoskodó vagy épp pörlekedő anyát, a bevásárlószatyrokat vagy a kopott babakocsit, ami az évek alatt szinte már a kezemhez nőtt – hanem, élesben vagy homályosan, kilók ide vagy oda, de egyedül engem. És tulajdonképp csinos vagyok. Összeszedett. Van bennem valami. (Je ne sais quoi, vagy hogy stílusos legyek: un certo qualcosa...)

Néhány óra alatt azonban egészen megváltoztak a jelmondataim. Ahogy ment le a nap, úgy foszlott széjjel bennem a délelőtti ragyogó önbizalom. A velős igazságokat – és vágyakat – megfogalmazó közmondások mentén (*Addig nyújtózkodj..., Ki mint veti ágyát..., Kutytából nem lesz...*) sikerült egészen Dante sűrű sötét erdejéig eljutnom. Fáztam, bántották a lábam a pántok, és éhes voltam. A fejem zsongott a sok új dologtól. Előkotortam valahonnan egy gyűrött, vékony pulóvert, és már cseppet sem érdekelt, hogyan néznek rám mások. Csak azzal törődtem, amit én látok: hogy az a sok idegen mind hazafelé siet, a jó meleg és otthonos lámpafénybe. Az állomás felé poroszkáltam, és nem is vágytam semmi másra, mint egy vaslábú padon csendben bevárni a vonatom indulását.

Ekkor, ebben az alkonyi egzisztenciális válságban (esti kérdések burjánzása: kik? hova? és addig mi a jó életet...?) keveredett elém az a kis, olasz bisztró. Leanderek az ajtó mellett, piros kockás terítők az asztalokon, hívogató terrakotta félhomály, isteni paradicsomillat; az óriás ablaktábla felett kézírásos neonfelirat: *Gina*. Égi jelnek tekintettem.

Nem is okozott csalódást. Kellemes meleg volt odabent, terméskő fal, fényes modern bárpult, nagyfejű, belógó lámpák, muskátlik és amforák – kedves összevisszaság. A felszolgálólányok karcsú derekú, széles kartonszoknyában ringatóztak az apró asztalok között, lófarokba kötött hajuk ritmikusan libegett utánuk. Mint egy időutazás.

És tényleg: minden olyan ismerős volt – déjà vu vagy skizofrénia –, de képtelen voltam elhessegetni az érzést, hogy én itt már jártam. Álmomban, vagy egyszer egy másik valóságban, vagy ki tudja... (Bergson...?) Mint mikor az ember minden fizikai cáfolat ellenére meg van győződve róla: valaki még jelen van itt. Valaki, akit nem lát, de érzi, ahogy el-elsuhan mellette; valami távoli derengés, mely megtámadhatatlan bizonyítéka a lélekvándorlásnak.

Ijesztő volt. Minden tekintetben, de leginkább, mert szokatlanok voltak tőlem az efféle spirituális kilengések. A legjobb, amit tehettem, hogy igyekeztem minden figyelmemet az *anyagra* összpontosítani: ettem.

Ez bevált, lassan megnyugodtam. Nincs itt semmi rejtély, transzcendens vagy életközepi agybomlás, ez csak az éhség, s ím, vége is a válságnak!

Kávét rendeltem, s előre fizettem, majd hátradőltem, hogy immár szabadon élvezhessem a melengető hangulatot, s lassan összeszedjem a darabjaimat. Mire indulni kell, talán ismét a régi lehetek.

Ám ahogy a kihúzott szemű, piros cipellős kis fruska elém tette a gőzölő feketét, és loknis copfja leányos válla fölött pulzált, egyszerre áttört a gát. Hipnózisba estem, nyúlüregbe, *madeleine*-sütis kosárba: mint egy neonpiros villámcsapás, úgy cikázott át rajtam ezer és ezer emlék egy pillanat alatt. Képek, szavak, mozdulatok, hangsúlyok, dallamok, formák, színek, érintések összevissza, egymásba torlódva, sőt, valójában egyszerre.

Az első magassarkúm talpának íve, bokámat övező pántja (mintha éreztem is volna...), a szemhéjtus puha érintése, savanykás illata, a nyári blúz, mely a két vállamat szabadon hagyta, anyám rosszalló tekintete is mindjárt, melyet akkor egyáltalán nem értettem; a körbeszabott piros szoknyám, ami úgy simult a derekamra, hogy azt még nekem se kellett elmagyarázni. Azok a régi csészek, amelyek olyan modernnek voltak akkoriban, csupa fekete vonal, szöglet és geometria, az eszpresszó illata, édes-kesernyés íze. Hosszas ücsörgések mindenféle lépcsőkön, lámpafényben és árnyékban, házibulik, tengerparti álmok, hullámozó nevetések.

Egy hirtelen pördülés, hogy csak úgy repült a szoknyám, a csodálkozó melegbarna szempár, amire ezer éve nem gondoltam már, s az a szívdobbanás, amiről azt se tudtam, hogy létezett. A napszíttá szőke tincs a halántéka mellett, amit úgy szerettem... Nyári kék ég, hűs fák, galambburrogás.

A hangja! Az a rekedtes kamaszhang – ki hitte volna, hogy erre is emlékezni lehet? – s a pillantás, amelyet azelőtt soha, senki szemében nem láttam: egyszerre öröm, meglepettség és csodálat. – S az a másik, későbbi, amit nyilván sohasem felejték el, a gyenge, büszke és esdeklő, ahogy a nevem ki-

mondta. (Jeszus! Mégiscsak a filozófia minden tudományok atyja.) Összekötött hajam neheze a tarkómon, az ismétlődő ringatózás, ahogy minden lépésnél a vállamat érte, mint a tenger álmos hullámozása. A szikrázó víz, a felforrósodott bőrön végigguruló cseppek a délutáni napsütésben.

Aztán a szökés. Félelem és izgalom egyben, az az ártatlan és valójában teljesen jelentéktelen éjszaka, ami akkor olyan fontosnak tűnt, olyan rejtélyesnek, *igazinak*... Pedig ha úgy nézzük, nem történt semmi sem.

A botrányos másnap – mert a jó mindig elnyeri méltó büntetését –, az a sablonos helyzet, ahogy ijedten álltunk álmunkból riadva, mint két gyerek, akit elkaptak a szőlőskertben –, és hogy senkit sem érdekelt, hol a kosár. Két bátyám az ajtóban, a gyalázkodó durva szavak, amiket képtelenség elfelejteni. A dac, mely mint kemény kő feszített a mellkasomban – még most is érzem –, hogy higgyen, amit csak akar...! A fiatalabb bátyám egyszerre ijedt s vészjósló hangja: *ki ez az öngyilkosjelölt, Gina...*?

Nagyot sóhajtottam. Kint már egészen sötét volt, az eső is eleredt, kezdtek szétcsúszni a fények. Az órámra néztem, hogy elszállt az idő!

Felálltam és hazaindultam.

Lépteim sejtelmesen koppantak a nyirkos utcaköveken, s mögöttem ragyogott a nevem szétfolyó, piros derengésben.

A VERSEK A HAGYATÉKBÓL CIKLUS HIÁNYAI – AVAGY, RÉGI MOTÍVUMOK FELÉBRESZTÉSE

A DÖNTÉSEK SZÉGYENÉBEN

Eldöntötte nem fog többé verset írni Szarni
fog a költészetre És elhatározta többé
nem fogja szeretni Ha nem muszáj nem gyűlöli
meg az emléket Ha kell legfeljebb megutálja
Aztán titokban ír majd verset megint Nem tér
a költészethez vissza Még jobban szereti A
gyűlölet műfaját így még vele sincsen módja
megismerni Rá kell jönnie hogy tehetetlen
és a megaláztatást vállalnia kell Ha nem
akarja bántani Ha merné elmondani a
magány teliholdja alatt rájött mi különbség
van kettejük között a kapcsolatban Egyiknek
végső soron csak irodalom A másiknak meg
élet De ő már tönkre is ment ebben Nem mindegy

UTOLSÓ RÚGÁSOK

Eljött volna végre hozzá Évek óta várta
hogy megérkezik Nem érte el mégsem Hogy mi volt
az oka nem tudható Talán az örültsége

Talán a kínzó várás után egy hét várakozás
bizonyult soknak Vagy túl sokat bántotta Hitte
okkal És mindig oktalán Törékeny gyermek Így
gondolta őt el álmatlan éjszakákon Pedig
tudta más mellett alszik éppen Talán már nem is

szereti azt Vajon őt szereti-e még annyi
bántás után Nincsenek válaszok És nincsenek
kérdések sem benne Bár kérdez szüntelen Annyit
tud fogy az ideje És már nem biztatják sokkal

Nem akar meghalni úgy hogy ne ismerje meg a
szerelmet vele Fél megkérdezni még mit akar

A CSENDNEK SZERETNÉK HANGOT ADNI

az irodalmi mezőben
sétál egy madárka
a csendnek szeretne hangot adni
szeretné azt mondani
nekem a véremben van a vizeletem
onnan választja ki a vesém

valahol ugat egy kutya
a csendnek szeretne hangot adni
mert csak egy dolog a biztos
a kutya vacsorája
pedig ellopták a talicskát
hogyan viszik haza a részegeket?

szintet lépek
maradok ahol vagyok
vállamon hatalmas kulcscsomóval
csendben bejárom az épületeket
minden ajtót kinyitok visszazárok
mégis szeretnek a lányok

karácsony közeleg
a cukrosbácsi feltölti készleteit
ársapkáját dobálja fel a magasba
nem érdekel hogy milyen
remek üzletember
és hogy mikor hol kivel golfozik

nem mind fénylik ami nem arany
a kihagyhatatlan ajánlatokat
inkább most kihagyom mind

a te érdekedben mondom
hogy nem mondok semmit
a csendnek szeretnék hangot adni

a hangnak csendet
veszett ebet a veszteségnek

EBÉDIDŐBEN LÖTYÖGTETIK

lötyögtetik ebédidőben
okkal műanyag dobozokban
ebédjüket az irodisták
lötyögtetni és ebédelni
ebédidőben érdemes csak
igazán de páran ilyenkor
párzanak és van aki még csak
reggelizik ha harangoznak
harangkötelel húzigálnak

műanyag dobozokban okkal
lötyögtetik ebédidőben
ebédjüket az irodisták
mert a fémdoboz sokkal drágább
és forró ha az étel is az
de langyos a béka varangyos
vagy leveli vagy levele jött
van hogy királyfivá változik
lötyögteti ebédidőben

ebédjét műanyag dobozban
az étkezőben ha van olyan
egyéltalán a munkahelyen
az is jó ha van munkahely
ha Magyarországra jössz nem ve
heted el feleségül a magya
rok munkáját sem munkahelyét

nem lötyögtetheted műanyag
dobozokban az ebédedet

legfeljebb csak a reggelidet
ha reggel reggeledik e
gyáltalán de ha marad az éj
szaka akkor az éjjelidet
lötyögtetheted műanyag vagy
porcelánedényben irodában
vagy másutt mert lötyögtetni jó
mert a magyar ember szereti
lötyögtetni minden időben

műanyag dobozban valódi
ebédjét a műanyag ember
szereti valódi dobozban
valós időben lötyögtetni
vallós időkből bevallani
ebédidőben a műanyag
mindenséget a valóságot
a magyar Belső-Ázsiából
elindult és ide érkezett

megérkezett az irodába

KÁPRÁZATOK

Bíró József nyomán

márciuszagban a senkiföldjén
az ablakon kinéz a nap
ettől olyan kincstelen
ám mégis gazdag minden
termőre fordulnak a teremőrk
Pozsony előtt Pozsony után
Micimackó hazatalál

jelesül valaki belesül
abba hogy csupán szeret
tollseprűjével leporolja
a Notre Dame-ot ima helyett
de nem elégia ez sem
nem elég
a káprázatokat felülragasztja
ragtapasszal sebtapasszal
aztán eltávolítja a ragasztást
ne mondhassa senki a senkiföldjén
hogy immár végleg elmúltak
a sebek és a káprázatok

Bartha Réka

MAROSVÁSÁRHELYI
BÁNYAVIRÁG

– EGY NOSZTALGIA DOKUMENTUM-ETŰDJEI

Valahová elraktároztam azt, a 14 évvel ezelőtti színházi élményt, amelyhez viszonyítottam most, 2026 áprilisa végén a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata és a Yorick Stúdió koprodukciójában született és játszott *Bányavirág*ot, amelyet ezúttal sepsiszentgyörgyi vendéglőadásként tekintettem meg a Szent György Napok keretében. Nem volt még ilyen élményem, hiszen nem is volt alkalmam arra, hogy szinte másfél évtized távlatából újfent megtekintsek egy produkciót, amelyben látszólag minden ugyanolyan, lényegében pedig mégis nagyon más az eredeti élményhez képest. Sebestyén Ába rendezői koncepciója, az előadás díszlete és jelmezei, szereposztása, illetve Székely Csaba zamatos székely fekete humorral átítatott szövege külsőségeiben megnyugtatóan hozta az általam ismert és szeretett képi és tartalmi elemeket. Miben volt mégis más, mint akkor, 14 évvel ezelőtt, amikor először (majd utána, sűrű egymásutánban többször is) megnéztem? Röviden: mindenben. Az alábbiakban külön-külön elemzem a „másság” alkotóelemeit, és megpróbálom átszűrni ezeket valamiféle racionalizálható szempontrendszeren, amelyben óhatatlanul felsejlik a nosztalgia, de az a féltő hajdani szeretet is, amellyel ezt az előadást – kollégaként, a marosvásárhelyi nemzeti alkalmazottjaként – egyéves korától körülvettem. Ahhoz hasonlítanám egy kicsit, mint amikor a gyermek tizenötödik születésnapján végignézzük a családi albumban az egyéves születésnap fotósorozatát, kicsit megkönnyezzük azt a fejlődési ívet, amelyet befutott, bejárt. Meghatottak vagyunk ilyenkor, és büszkéek is rá, hogy milyen szépen felcseperedett, és közben azzal is küszködünk, hogy ne érezzük rettenetesen idősnek magunkat, ne legyünk a kelleténél elfogultabbak (mit is jelent ez?), amikor erre a másfél évtizedre gondolunk... De vágjunk is bele a nosztalgiának egyfajta gyógyító élvezetboncolásába.

#1 Én, a befogadó

Szokás emlegetni azt, hogy egy előadás hatásmechanizmusának legfontosabb alkotóeleme a néző, hiszen benne hangolódik és áll össze szerves egésszé az, amit egy produkció nyújtani tud a világnak. E nélkül a mikrokozmosz nélkül gyakorlatilag a színházi előadás jelentette makrokozmosz csupán egy lehetőség. Nyilván, ez a többi kulturális termék és jelenség esetén is így van, nem csupán a színházban. Azonban itt azért emelem külön ki a befogadót, hiszen, ami engem illet, nemcsak időben, hanem a befogadás nézőpontját, perspektíváját tekintve is másvalaki nézte a 2012-es, illetve 2026-os marosvásárhelyi *Bányavirág*ot. A Nemzeti Színház marketing-kommunikáció osztályának vezetőjeként akkoriban adminisztratív feladatkörök is kötöttek a színház különböző produkcióihoz, így a szó szerinti műélvezet csupán parányi tartozéka volt a munkámnak (ilyenkor inkább a színikritikus „vette be” a számára szükséges „dózist”, hogy ne legyenek elvonási tünetei). Sokkal fontosabb volt például az, hogy a produkcióban az Ivánt alakító Viola Gábor, aki akkoriban a Kolozsvári Állami Magyar Színház társulatának tagja volt, befut-e időben a Kincses városból a Maros-part művészeti intézményébe. Így határozottan emlékszem egy olyan alkalomra is, amikor már fogalmazgattam magamban a közönségnek szánt tárgyilagos, mégis őszinte és érzékeny mondanót arra az esetre, ha a közúti forgalom torlódásai a jóérzés határán túli késlekedést eredményeznének, így pedig Iván nem purpárlézhathatna a doktorral – a színházjegyen szereplő fél nyolckor – haldokló apja egészségi állapotáról... Aztán 19.25-kor benyitottam eredménykedve a Kisterembe, és megláttam Gábort, amint kémleli, forgatja az előadásban fontos szerepet játszó kellékeket, Irma kompótos üvegeit, próbál fénysebességgel bekerülni a szerep megkövetelte hangulatba, és... éreztem, ahogy a hétköznapi véletlenszerűségének sörétes vadászpuskájából kilőtt marketing-kommunikációs golyó elsüvíti a fülem mellett, boldog és elégedett „ezt megúsztuk” felkiáltást eredményezve...

Nos, ez az apró, de nagyon személyes anekdota is jelzi azt a szakmai-érzelmi töltetet, amellyel én a „Virágot” néztem akkoriban, és amely sejtetően magával hozott egy jókora elfogultságot is. Ez volt most a nosztalgiám melegágya, amely az idő- és térbeli eltávolodás miatt azonban már nem homályosította el avatott nézői látásomat. Sokkal „problematikusabb” volt viszont számomra pusztán színészként, alkotóként tekinteni egykori kollégáimra. Sokat segített ebben az, hogy a kétórás előadásba nem ékelődött szünet, így a művészeti termék befogadása megmaradt kerekdednek még annak ellenére is, hogy az előadást követően viszont kissé nedves szemmel lógtam a

szereposztás és a műszakos kollégák nyakában a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház büféjének teraszán. Ezért is „szeretem”, amikor azt emlegetik, hogy lehet „szubjektív” és „objektív” színikritikát, előadáselemzést írni, mert ez igazából olyan, mint amikor azt mondjuk, hogy a családtagjainkról tudunk elfogulatlanul vélekedni... Alkalmasabbnak tartom tehát az előadás jelentéseit összerakni szavakban megtekintését követően, ezeket közvetíteni az olvasónak, nem pedig alkotói teljesítményeket (ki)értékelni, mert ezt egy hatványozottan ingoványos terepnek tartom mindenféle szubjektív okokból kifolyólag...

#2 A szereplők színeváltozásai

Visszatérve a különböző objektív szubjektivitásokra... Az élet fura fin-tora folytán vagy az emberélet teljesen természetes változásainak eredményeként: a vaskos Ivánt pazarul megformáló Viola Gábor azóta a Tompa Miklós Társulat sorait gazdagítja, viszont vendégművészként kell az ittas Mihály doktor szerepében tündöklő hajdani társulati tagot, Bányai Kelemen Barnát hazavárni Budapestről, a Katona József Színházból. Ez röviden azt jelenti, hogy az előadást ugyanolyan körülményes – ha nem körülményesebb – összehozni logisztika tekintetében, akár a kezdetekben. Viszont minden alkalommal ünnep, amikor sikerül, és ez a sajátosság mindig is hozzátartozott a produkció belterjes adrenalinjához. Ez a meghatározó körülmény azonban itt a külsőségekhez sorolandó.

Ami a tartalmi mélységeket illeti, azt láthattam Sepsiszentgyörgyön, hogy a színészek életének egyéni történései és a közöttük lévő, átminősült dinamika adta itt az „óbor smakkját”. Ivánban megláttam a szenvedő ember belső vívódásait (a korábbi sokkal nyersebb, kategorikusabb volt), Mihály doktorban láttam a letargikus lemondást is az árnyalataiban finomodott humor mögött (a korábbi inkább a játékosságra támaszkodott, és könnyebben átsiklott a figura megfáradtságán), Ilonka virágzó nőiségében felsejlett az a természetes és érett kacérság, amelynek már tétje nem csupán párkapcsolati, hanem mélyen emberi, és amelyben a menekülés sokkal szembevetőbb (a korábbi sokkal inkább érzéki és felhőtlen volt), Irma szerelmesen elcsukló hangjában ott volt ezúttal az önnön döntésével szembeni megértés is, ami Iván iránti vonzalmát illeti (a korábbi alakításban sokkal körvonalazottabb volt a szereplő aktív szégyene, miszerint kiszállna a hivatalos frigyből), a szellemileg terhelt Illés most tudatosabb volt értelmi fogyatékoságára és ennek boldogságot akadályozó folyamányaira nézvést, így öngyilkossága sem teljesen meglepő (a korábbi megformálásból sokkal inkább a „falu bo-

hóca” megnyilvánulásaira emlékszem, akinek önkezűleg előidézett halála eléggé meglepte a nézőt, aki nem feltételezett részéről elegendő önreflexiót egy ilyen gesztushoz).

#3 Különbséget jelentő elem: a játéktér

Egy színházi előadás esetében a játéktér a befogadás igencsak meghatározó origója: a tér is gyakorlati, döntő befolyást gyakorol arra, hogy mennyire érezzük magunkat érzelmileg is közel a szereplők élettörténetéhez, lelki folyamataihoz. Nyilvánvaló, hogy az apró rezdülések másként hatnak stúdióelőadásokon, a „nagy térben”, klasszikus kőszínházi feltételek között ezek kissé felhígulnak, esetenként elmosódnak.

A tér intimitása a marosvásárhelyi *Bányavirág* fontos referenciája volt számomra a sepsiszentgyörgyi vendéjátékig, ahol is kinyílt a tér, és a történet bensőségességéről átkerült a hangsúly a történet társadalmi jelenségeként való boncolgatásának lehetőségére. Ez egy merőben új megközelítés volt, amely másképp keretezte a történetet: az alkoholizmus és a székely vidék életének reményvesztettsége már nem egy személyes, egyedi történet elemei voltak, hanem egy szélesebb társadalmi panoptikum tartozékai. A sztori ebben a formájában is mély hatást gyakorolt a nézőre, hiszen Székely Csaba drámai szövege csak egy bizonyos fokú elidegenedést engedélyez számára, ennek eszköze pedig a humor, ami itt kétélű „fegyver”: el is távolít, de közelebb is hoz. Eltávolít abban az értelemben, hogy megengedi, hogy a tragikumot a pálya széléről figyeljük, azonban közelebb is visz a szereplőkhöz, akiknek a lényéhez hozzátartozik viselt dolgaiknak eme ironikusan és szarkasztikusan önkritikus, őszinte szemlélete. Magyarán: nem lehet nem szeretni, meg nem érteni őket és vívódásaikat. Ugyanakkor, a sepsiszentgyörgyi játékban az is egyértelmű volt, hogy a humorizálás itt (állandóan kézügyben lévő) enyhítő körülményként és megküzdési mechanizmusként működik. Ezt stúdiótérben nem látjuk ennyire tisztán, mert lehangolnak és elvarázsolnak a sziporkázóan humoros szóváltások.

#4 A színészi játék és a produkció összehatása

A színészi játékról nehéz úgy szólni, hogy ne legyen kétértelmű az, ami idekíváncozik: egy elmélyültebb – csendekben és árnyalatokban bővelkedő – színpadi megvalósításban másképp csordogál az idő. Ez nem azt jelenti, hogy a produkció meg- vagy elfáradt, hanem úgy tágítja ki az időt, hogy mindenre, amire a rohanós hétköznapiakban nincs időnk, itt van. Azt hiszem, hogy ez volt – 14 év után – az egyik legfontosabb plusz, amit átél-

hettem: megajándékozott a minden árnyalatra elegendő idővel. És ez nem kis dolog. Leginkább azok érthetik meg ezt, akiknek naponta szédületes gyorsasággal telnek a nagyon tele perceik, óráik. Hogyan valósította ezt meg a sepsiszentgyörgyi vendégjátékként látott *Bányavirág*? Elmondom, mert nagyon tanulságos, és nemcsak a produkcióra nézvést, hanem szélesebb megközelítésben is: a mélységeivel tágította az időt, és azzal, hogy a színészi játék olyan volt, mintha az alkotók teljes élete benne volna – egy élő, eleven memoár. Azt szoktuk hinni, hogy egy jó színész bármilyen állapotban hitelesen végigsasszézza a rendezői „kottát”, és ez így is van. Ebben a produkcióban viszont örömjátékot láttunk. Hogy ennek emberi oka az volt-e, hogy a „kotta” összekapcsolta az alkotókat 14-15 évvel korábbi önmagukkal – és ez fontos volt számukra –, vagy egyszerűen csak szeretik játszani ezt az előadást (esetleg a két indok egyvelege), itt talán nem is annyira fontos. Tény az, hogy én nem emlékeztem ezekre a mélységekre másfél évtizeddel korábbról: az akkori produkció korrekten, a játék szempontjából élvezetesen és ízletesen megvalósított színpadi megvalósítás volt. Az óbor smakkja viszont egyértelműen most volt ízelhető. És, ha valami nagyon személyeset itt is elsűthetek: azt éreztem, hogy ezzel az előadással ugyanaz történt, mint ami velem is ez idő alatt. Valamiféle bölcsesség és érettség tette hitelessé azokat az értékeket, amelyek eddig is ott voltak, benne. Persze, lehet találgatni, méricskélni, hogy ezt a megállapítást mennyi romanticizálás színezi. Tény az, hogy az óbor smakkját ott éreztem a számban az előadás végén, és ha egy szóban kellett volna összefoglalnom a színházi élményt, egyértelműen ez jött volna: „óbor”.

#5 A drámai szöveg hangsúlyai – 14 év távlatából

A drámai szöveg hangsúlyai is átkerültek helyenként, és itt csupán egy példát említenék: Ilonka és Iván nyersen őszinte párbeszédét, amelyben kevésbé a metsző ironia, sokkal inkább az idő kegyetlen múlásának súlya kerekedett felül: „Azt akarom, hogy valaki igazán lásson engem. A nőt, aki vagyok. Mielőtt belevénülök és beledöglök ebbe a börtönbe” – mondja Iván féltestvére, és ebből a három rövid mondatból visszaköszön egy egész értékrend hozadéka, egy olyan értékrendé, amely érezhetően nem a szereplőé. Csak a hozadéka. Egy megöröklött valami, amelyet letenni és másképp élni talán túl késő már... Hadd maradjanak itt e fájdalmas mondatok ízelítőként arra, hogy mennyire mélyen letargikus is volt számomra – 14 év után – a rekeszizmot fárasztóan neveltető *Bányavirág*. Semmihez nem hasonlítható élmény volt kanyarogni ezen a nosztalgikus teátrális hullámvasúton...

Bányavirág. Írta: Székely Csaba. Játsszák: Viola Gábor (Iván), Bányai Kelemen Barna (Mihály), Nagy Dorottya (Ilonka), Kovács Botond (Illés), Gulácsi Zsuzsanna (Irma). Rendezte: Sebestyén Aba. A Yorick Stúdió előadása. Előadás dátuma: 2026. április 28., Sepsiszentgyörgy

Huszár Boglárka

VAN BÁNYAVIRÁGOD?

A gyergyószentmiklósi társulat évek óta olyan előadásokat hoz létre, amelyek nem pusztán színházi események, hanem valóságos önvizsgálatok – szakmai bátorság és következetes művészi gondolkodás jellemzi őket. Január végén került színre Székely Csaba *Bányavirág* című drámája, a Bánya-trilógia első része – a kortárs magyar drámairodalom egyik legtöbbet játszott alkotása. A darab már önmagában is súlyos társadalmi tükröt mutat nekünk, de az, ahogyan a Figura Stúdió Színház társulata és Faragó Zénó rendező értelmezte, új rétegekkel gazdagította ezt a világot.

A *Bányavirág* szövegét jól ismertem, így a főpróbára nem pusztán nézőként, hanem elemző figyelemmel érkeztem. Habár a sajtónak „házi előadás-ként” számoltak be erről a darabról, hiszen az alkotók többsége már jártas a társulattal való közös munkában, kíváncsi voltam, mi vár rám.

A darab nyers világa – amelyet a szereplők közötti beszélgetésekben gyakran felbukkanó káromkodás is meghatároz – sok nézőből válthat ki felháborodást, és egyesek számára talán túlzónak is tűnhet. Számomra azonban ez még éppen belefért abba a határba, ahol indokoltnak és funkcionálisnak érződik: a káromkodás ugyanis csak akkor bír valódi jelentéssel, ha tartalmilag is hozzá tud adni valamit a mondanivalóhoz. A kegyetlen és groteszk humorral átszótt világ ezért régóta foglalkoztat. Viszont a kérdés számomra inkább az volt, hogy a rendezés miként viszonyul ehhez az anyaghoz: ráerősít-e a naturalizmusra, elmozdítja-e abszurd irányba, vagy inkább megtartja a realista alapot, és azon belül próbál létrehozni valami újszerűt.

A történet egy isten háta mögötti székely községben játszódik – ahogyan a szereplők következetesen javítják ki Mihályt, az orvost. A bánya bezárása nemcsak munkahelyeket szüntetett meg, hanem létformát is. A férfiak töb-

bé nem bányászok; megszűnt az a közösségi és személyes identitás, amely a munkához kötődött. Életüket már csak az alkohol és a mindennapi túlélés jellemzi.

A térbe lépve azonnal világossá vált, hogy a látványvilág kulcsszerepet kap. Ferenczi Zoltán díszlete első pillantásra szinte dokumentarista pontossággal idézi meg egy székely parasztház nappali-konyháját. A falon szentkép, hímezett falvédők, házi áldás; a polcokon gondosan elrendezett tárgyak, amelyek egyszerre funkcionálisak és identitáshordozók. Ez a tér nem pusztán háttér, hanem jelentéssel telített közeg. A realista berendezés azt sugallja: itt minden a helyén van. Minden rögzített, örökölt, változatlan. És éppen ez a változatlanság válik fojtogatóvá.

A szemközti falon már egy sokkal abszurdabb képet láthatunk a családról. Minden tárgy aranyból készült. Kard, kés és sok más. Akárcsak egy királyi trónteremben. Így remekül láthatjuk, hogy a hagyományok szembenállnak az anyagi értékekkel. Szó, ami szó, erős utalás arra, hogy milyen témákat boncolgat a darab.

A díszlet zártsága, olykor nyitottsága is mintha fizikailag is érzékeltetné azt a társadalmi és lelki mozdulatlanságot, amelyben a szereplők élnek. A realista térbe élesen hasít bele az előadás egyik legerősebb motívuma: a busó alakja.

A népies, mégis modern hangzású zenei nyitány után egy erős fény emeli ki a szentképet a színpadon. Ez a vizuális elem nem csupán díszlet, hanem fontos szimbolikus jelentést hordoz. A szentkép minden jelentősebb konfliktus előtt újra megvilágítást kap, gyakran a busó megjelenésével egy időben. A két motívum ilyen módon egymás mellé állítva jelenik meg a színpadon, ami erős ellentétet teremt közöttük: a szentkép a hagyományos, vallásos értékrendet idézi, míg a busó inkább a nyers, ösztönös, népi erőket képviseli.

Ez a rendezői megoldás tudatosan irányítja a néző figyelmét, hiszen a fény kiemelő szerepe szinte jelzésként működik a drámai feszültség növekedésekor. A két jelkép ismétlődő együttese így nemcsak hangulati, hanem értelmezési keretet is ad a jeleneteknek: mintha folyamatos párbeszéd zajlana a rend és a káosz, a szentség és a nyers emberi ösztönök között.

Ezután megjelenik az óriási maszkos figura. Elsőre zavarba ejtő. Hagyományörzés? Ironikus folklór-idézet? – kérdelem magamban. A későbbiekben azonban világossá válik, hogy a busó nem a télűzés szimbóluma, hanem a kollektív tudattalan megtestesítője. Nem tisztítani jön, hanem felszínre hozni mindazt, amit a szereplők elfojtanak: a halálvágyat, az agressziót, az

önpusztításba forduló tehetetlenséget. Tánca egyszerre fenyegető és csábító, mintha maga a végzet öltene testet.

Amikor a tér kettéválik, és a realista közeg megbomlik, a busó mindig jelen van – a konfliktus előhírnökeként vagy következményeként. A földi tér és egy mitikus dimenzió egymásra csúsztatása olyan réteget ad az előadásnak, amely túlmutat a konkrét falusi történeten, és általánosabb egzisztenciális kérdések felé nyit.

A pálinkásüveg folyamatos jelenléte – amely kézzől kézre jár, majd újra és újra visszakerül az asztal közepére – szinte liturgikus ritmust ad a jeleneteknek. A mozdulat ismétlődése sajátos rituálévá válik: a szereplők szinte automatikusan nyúlnak érte, mintha ez volna a legegyszerűbb válasz minden feszültségre, kimondatlan sérelemre vagy kudarcra. A rendezés ezzel finoman érzékelteti, hogy az ivás nem pusztán egyéni gyengeség vagy szenvedélybetegség, hanem a közösség által hallgatólagosan elfogadott menekülési forma.

A pálinka így jelképpé válik: a szereplők ezzel próbálják tompítani a mindennapok kilátástalanságát, a megkötöttséget és a ki nem mondott konfliktusokat. Miközben az üveg körbejár, a néző számára egyre világosabbá válik, hogy a közösség tagjai ugyanabba a körforgásba rekedtek. A rendezés ezzel az egyszerű, mégis hatásos motívummal mutat rá arra, hogyan válik a menekülés mindennapi szokássá, sőt a közösségi lét részévé.

Iván figurájában a reménytelenség már valami sokkal több, őszine, látszik, hogy belülről fakad. Barti Lehel-András koncentrált alakítása éppen azzal hat, hogy megfelelően demonstratív. Nem akarja eljátszani a tragédiát; hagyja, hogy a feszültség lassan gyűljön fel benne. Tekintete, elhallgatásai, apró gesztusai többet mondanak a kimondott szavaknál. Egyszerre kötelességtudó fiú és csapdába esett férfi. Apja ápolása morális parancs, de ugyanakkor börtön is. A darab egyik legnyugtalanítóbb rétege éppen az, ahogyan a szeretet és a teher összemosódik. Kimondva és kimondatlanul is ott lebeg a vágy az öreg halála után – nem gyűlöletből, hanem kimerültségből. Az öngyilkosság, az önpusztítás nemcsak drámai tetőpontként jelenik meg, hanem hétköznapi lehetőségként, amely bármikor aktiválódhat.

Mihály (Fodor Alain Leonard) alakja ellenpont. Figurája mintha Csehov világából sodródott volna ebbe a közegbe: művelt, kívülálló, de ugyanúgy fogoly. Nemcsak a falu, hanem saját döntéseinek rabja is. Jelenléte folyamatos feszültséget teremt, mert egyszerre lát rá kívülről a közeg abszurditására, és szenved benne belülről.

„A munkanélküliség a legjobb idiótagyártó találmány” – hangzik el Ivánnal folytatott beszélgetésében, és ez a mondat tömören foglalja össze a darab egyik fontos társadalmi tapasztalatát. A kijelentés nem pusztán sértő vagy provokatív, hanem inkább keserű iróniát hordoz: arra utal, hogy a tartós munka és perspektíva hiánya könnyen kiüresíti az emberek mindennapjait. Amikor valaki elveszíti a munkáját, gyakran nemcsak anyagi biztonságát veszti el, hanem a társadalmi szerepét, az önbecsülését és a célt is, ami strukturálja a napjait. A tétlenség, a kilátástalanság és a frusztráció így olyan állapotot teremthet, amelyben az emberek könnyebben sodródhatnak értelmetlen konfliktusokba, önpusztító viselkedésbe vagy üres időtöltésekbe.

Illés figurája első pillantásra komikus: bárgyú vigyora és a „mindig a legjobb pillanatban” való felbukkanása könnyen egy egysíkú, humorforrásként működő karakter benyomását kelti. Moşu Norbert-László alakítása azonban fokozatosan árnyalja ezt a képet, és finoman bontja le a kezdeti felszínességet. A mosoly mögött ugyanis egyre inkább kirajzolódik egy mélyebb tragikum, amely a karakter valódi súlyát adja.

Különállása a közegtől hangsúlyos: ő az egyetlen szereplő, akit nem az alkoholizmus határoz meg, és aki látszólag képes a boldogságra. Éppen ez a különbség teszi őt zavaróvá a környezete számára. Miközben nyitni próbál mások felé, és megosztaná velük ezt az életigenlést, inkább elutasításba ütközik.

A figura így egyfajta tükröt tart a közösség elé: mintha azt a keserű felismerést sűrítene magába, hogy az emberek gyakran nehezen viselik mások örömét, különösen akkor, ha saját életük kilátástalan.

A dramaturgiai munka – Balázs Helga hozzájárulásával – tovább erősíti ezt az értelmezést. Az előadásba bekerülő kisebb-nagyobb megszólalások olyan rétegeket adnak a karakterhez, amelyek segítenek megérteni Illés tragikus végkifejletét. A „Boldogság” nem csupán a banki jelszava, hanem az életének vezérmotívuma is volt – egyfajta bányavirág, mely a sivár közegben mégis képes volt kivirágozni. Paradox módon azonban éppen ez a tiszta, makacsul vállalt boldogság teszi őt idegenné a környezetében: az alkoholba és gyarlóságba süppedő közösség csillogó bányavirága végül saját magát szakítja le.

A darabban két női karakter jelenik meg, közülük az egyik Ilonka, Iván féltestvére, aki már pusztán jelenlétével is megragadja a nézők figyelmét – akárcsak Pascu Tamara alakítása. A városból érkező nő nem egyszerűen modern ellenpontként működik a történetben, hanem sokkal inkább a változás lehetőségének hordozója. Jelmezei is ezt a kettősséget hangsúlyozzák: elő-

szőr székelly ruhában jelenik meg, később pedig a nyolcvanas éveket idéző, színes ruhákat visel feltűnő sminkkel, így egyszerre idézi meg a hagyomány és a városi világ közötti feszültséget. Játéka hitelesen hozza azt a figurát, aki alapvetően városi nő, mégis egy falusi közegben rekedt meg. Öltözete különösen beszédes: jól érzékelteti a karakter identitásának és helyzetének ellentmondásait. Szőke Zsuzsi jelmeztervező pontosan ráérezett erre a figurára, és arra is, milyen ruhákat viselne a mindennapokban.

Ilonka megszólalásaiból is erősen kivehető a közegről megfogalmazott kritikája. Monológja, amelyben „két lábon járó szeszakazánoknak” nevezi a férfiakat, nem pusztán indulati kitörés, hanem pontos társadalmi diagnózis. Ilonka nem hajlandó kényelmesen belesimulni a szenvedésbe. Az ő figurája kapcsán fogalmazódik meg bennem leginkább a kérdés: valóban csak a környezet határoz meg bennünket, vagy létezik egyéni felelősség is?

Irma alakja – Máthé Annamária érzékeny és finoman árnyalt alakításában – a kompótok szomszédba való áthordásának „világbajnoka”, Illés felesége, aki látszólag a hétköznapi gondoskodás apró gesztusaiban él, valójában azonban mély érzelmi hiányt hordoz. Figurája a szeretet és a figyelem iránti vágy megtestesítője: olyan nő, aki folyamatosan adni próbál – ételt, figyelmet, jelenlétet –, abban a reményben, hogy mindez viszonzásra talál. Ezek a gesztusok azonban inkább kétségbeesett kapaszkodások, mint valódi kapcsolódások. Játékában különösen érzékenyen mutatja meg ezt a kettősséget: a hétköznapi, olykor kissé túlzó kedvesség mögött ott húzódik a magány és az elfojtott elégedetlenség.

Irma vonzódása Ivánhoz nem pusztán romantikus érdeklődésként jelenik meg, hanem talán egy menekülési kísérletként a saját életének szűkösségéből. Apró megjegyzései, félmondatai és a beszélgetéseikben rejlő feszültség fokozatosan vezetik el a nézőt addig a pontig, amikor nyíltan is kimondja házassága kudarcát: „Én is ugyanúgy szenvedek a megkötöttségtől, mint te. Olyan társra vágyok, aki nemcsak járja az utcákat egész nap, hanem cselekedni is képes.”

Ebben a mondatban sűrűsödik össze Irma egész tragikumája: nem pusztán a férjével elégedetlen, hanem azzal az élettel is, amelyben megrekedt. Éppen ezért az Iván felé irányuló közeledése inkább kétségbeesett kitörési kísérlet, mint valódi remény egy új kezdetre. Kettejük sorsa ebben a tekintetben egymás tükré: mindkettejüket a röghöz kötöttség, a mozdulatlanság és a meg nem értettség érzése határozza meg.

Közös jelenetük különösen magával ragadó volt, elsősorban a testbeszéd és a mozgás miatt. Szinte megfagyott közöttük a levegő abban a pillanatban,

amikor Iván leöntötte Irmát a kompóttal. Ez a rendezői megoldás is hozzájárult ahhoz, hogy a néző a nyers, időnként káromkodásokkal teli szöveg mögött valami többet lásson – olyasmit, ami pusztán olvasva talán rejtve maradna. Éppen ezért különleges a színház: láttat, elgondolkodtat, és valamit ad a nézőnek, amit máshol nehéz megtapasztalni.

Közben a busó visszatérései mintha újra és újra azt kérdeznék: valóban élni akartok, vagy csupán túlélni? Eme realista tér és a mitikus elem kettősége olyan feszültséget teremt, amely végig fenntartja a néző figyelmét.

A *Bányavirág* ebben az értelmezésben nem pusztán egy falusi történet az alkoholizmusról és a munkanélküliségről. Sokkal inkább kollektív önvizsgálat. A kérdés nem az, hogy „ilyen-e” egy székely falu, hanem az, hogy miként reagál egy közösség az értékvesztésre. Lehet-e fejlődni egy önpusztító közegben? Meghatároz-e bennünket a környezetünk? Vagy a változtatás felelőssége mégis egyéni döntés?

Az előadás végén nem megkönnyebbülést éreztem, hanem súlyt. A Figura Stúdió Színház előadása nem hagyja, hogy kényelmesen hátradőljünk. Nem simogat, nem moralizál, nem kínál gyors válaszokat. Tükröt tart – és a tükrőben nemcsak a szereplőket, hanem önmagunkat is megláthatjuk. Számomra ez a színház lényege: kérdezés, konfrontáció, jelenidejűség.

Miközben hazafelé sétáltam az előadásról, azon gondolkodtam, mi is valójában a bányavirág? Vajon bennem is ott rejtőzik? Mennyit kell ásnom lefelé, hogy rátaláljak? És ha egyszer meglátom őket, vajon mások számára is láthatóvá válnak?

„A bányák mélyén, repedésekben, eldugva mások elől, bányavirágok vannak. Ha azokat valaki felhozná a felszínre... csillogni kezdenének.”

Talán mindannyiunkban ott vannak ezek a bányavirágok. Nem a felszínen születnek, hanem mélyen, a csendben, a kételyek és a kitartás rétegei között. Néha hosszú ideig észrevétlenek maradnak, mégis ott növekednek bennünk. És ha egyszer elég bátrak vagyunk leereszkedni értük, felhozni őket a saját mélységeinkből, akkor nemcsak nekünk kezdenek ragyogni. A felszínre kerülve fényt adnak – és talán mások számára is láthatóvá teszik azt, ami addig rejtve volt.

Székely Csaba: *Bányavirág*. Szereposztás: Barti Lehel-András (Iván), Fodor Alain Leonard (Mihály), Pascu Tamara (Ilonka), Moşu Norbert-László (Illés), Máthé Annamária (Irma). Rendező: Faragó Zénó. Díslettervező: Ferenczi Zoltán. Jelmeztervező: Szőke Zsuzsi. Zeneszerző: Ferenczi Zoltán. Dramaturg: Balázs Helga. Figura Stúdió Színház Gyergyószentmiklós.

Dimény Patrícia

HOGYAN RENDEZZ FORRADALMAT

Semmi sem az, aminek látszik. Azaz pont az ellentéte. Ez a paradoxon teszi olykor bizonytalanná, megfoghatatlanná, bohémmá, és sok esetben kinná az életet. Az emberi kapcsolat valóság és tisztasága megkérdőjeleződik: tényleg a művészet, a számítás és az érdekek mozgatnak bennünket? Az ironia ebben az, hogy valójában mindenki áldozat: saját magunk és egymás áldozatai vagyunk. Lev Bilinszkij *Bolondok tánca* olyan paradox káosz-állapotról beszél egy egyszerre abszurd és groteszk kulcsban, hogy az már-már a kétségbeesésig fokozza a roppant jól ismert világrendet.

A Tamási Áron Színház legutóbbi premierjét Béla Marcel rendező jegyezte, aki Lev Bilinszkij *Bolondok táncát* dolgozta át Kiliti Krisztián dramaturggal. A darab színháztörténeti kontextusát nézve, Erdélyben 1995-ben láthatta a közönség Kovács Levente rendezésében, a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatánál. Többek között a Szabadkai Népszínház Társulata Sebestyén Aba rendezésében, később szintén Sebestyén rendezésében a Radnóti Színház mutatta be. A Székény Színház, valamint az Örkény István Színház is műsorára tűzte a darabot *Zűrzsavar 2045* címmel Polgár Csaba rendezésében (ez utóbbi csak nyomokban épít az eredeti szövegre).

A *Bolondok tánca* 1912-ben keletkezett, és az 1905-ös orosz forradalom borzalmaiból merít. A színház és a művészet eszközeivel próbálja körüljárni, érzékelhetővé tenni azt a közeget, légkört, korrajzot, amely katalizátorként indíthat (vagy folytathat) egy folyamatot. A darab esetében egy forradalom kitörését.

A történet egy orosz kisvárosban játszódik, ahol a monoton mindennapok csendje uralkodik, ellentétben a szomszédos városok forradalmi zajával. Ugyanis Iván Habarovics (Mátray László) kormányzóságában a legkisebb gondok is a legnagyobbaknak számítanak, minden szereplő azon ügyködik, hogy önnön játszmáit a legsikeresebb módon folytassa le. Ám ezt Szentpéterváron nem tudják, ugyanis olyan jelentéseket küldenek a fővárosba, amelyek arról tudósítanak, hogy a városkában is ugyanolyan krízisállapot uralkodik, mint akármelyik más településen, vagyis forradalom és lázadás.

Egy nap viszont új kormányzót küldenek a rend fenntartása érdekében, a régit pedig kitüntetik, és a fővárosba helyezik át. És itt a probléma: koholt forradalomból valódi forradalmat kell csinálnia a kormányzónak, mégpedig azonnal.

A rendezői koncepció pontosan körülhatárolt világot, teret kínál, amiben minden egyes elem, szöveg, zene, tér, jelmez, karakterek és játék egymásra/ egymásból épülnek. Rezonál a látvány és a játék, a gondolat és az érzetek. Aprólékosan tükröz, sugall és mégis meglepetésszerűen az előadás. És hogy hogyan éri mindezt el? Hogyan fonódnak össze a szálak?

Az előadás szövege átdolgozott, sűrített anyagú textus. A szereplők száma is redukálódott az eredetihez képest, a kormányzónak itt nem fia, hanem lánya van, és a hivatalnokok is megkettőződtek. A párbeszéd felépítése sokszor a többletjelentés, az elbeszélés és a fokozás taktusait ütik meg. A jelenetek is nagyon kiélezettek lesznek azáltal, hogy a replikák csak fokozzák és fokozzák a szereplők motivációi által egymást addig a pontig, amíg vagy nem győz az egyik fél, vagy nem történik váltás, mert megjelenik valaki.

Az előadásban számtalanszor elhangzó fantom terminus (pl: fantom hatalom, fantom forradalom stb.) ismétlése a történet és a működési mechanizmus voltaképpen esszenciáját fogalmazza meg. A fantom egyszerre a félt, ismeretlen és a koholt, nem létező jelenségre utal. Ugyanakkor egyfajta nyelvi játék, amely a szövegen túlmutatóan a szerző, Lev Bilinszkij „fantom-ságára”, kevésbé ismertségére, hiányos életrajzi adataira is vonatkozik.

Az előadás dramaturgiáját tekintve (Kiliti Krisztián) a jelenetek hol összefolynak, hol pedig éles helyszínváltás történik, és teljesen más, a főszálhoz kötődő szituációt látunk kibontakozni – azaz a váltások is sokkal plasztikusabbak helyenként. Néhol az éles váltás pedig feszessé teszi az előadás tempóját. A szerkesztés akkurátusan fűzi össze az eseményeket és a szereplők motivációit, ugyanolyan iróniával, amelyek a cselekmény (egyéb-ként bővelkedő) fordulataira is jellemzők. A nézőnek pedig bőven lesz mit megjegyeznie, ugyanis itt minden mondat, ígéret számít a későbbiekben.

Az előadás expozíciója a kormányzó és lánya közötti párbeszéd. Kátya (Göllner Boróka) nemrég tért haza a fővárosból, ahol olyan eszmékkal ismerkedett meg, amelyekről apjának is beszámol, ám előtte elmondja, hogy fontos tudnia, megbízhat-e benne. Egyáltalán ismeri-e az apját úgy igazán. Hazatérése előtt megfigyeltette édesapját, tud ügyes-bajos dolgairól, amelyekről nem igazán kéne tudnia egy gyereknek vagy bárki másnak. Ám itt nem is a magánéletük lesz a fontos, hanem az, hogy miként fogadja a kormányzó a lánya marxizmusát. A kormányzó ugyanis nem tudja, mit jelent a

marxizmus, Kátya igyekszik rávezetni az édesapját az eszme lényegére, aki persze kissé félreértelmezi azt.

Az előadás elején megtörténik még egy, a későbbiekre nézve fontos mozzanat. Nyikita, az öreg paraszt szájából hangzik el az alaptétel: „Ne hagyják, hogy igazságtalanság történjen velem” – mindezt a nézőkhöz intézve. Mi leszünk Nyikita cinkosai. Ez a mondat visszatér párszor, illetve értelmet is nyer, amikor látjuk a szereplő által átélt szituációkat. Ezek a felütések mind alapjaiban határozzák meg a fő témát és a hangulatot.

A látványvilág letisztult, többnyire a sötét vagy a harsány színek dominálnak, egy-egy vörös folt is feltűnik kendők, sapkák formájában (mint a forradalom színe). A stúdiótérben játszódó előadás díszlete (Szőke Zsuzsi) egy dinamikus háttérfalból áll, amely folyosókra, szobabelsők falaira emlékeztet, de semmiképp sem realista, ugyanis a fehér színű háttér szekrényajtókat és fiókokat idéz, amelyek ablakokként, ajtókként funkcionálnak. A velük való játék szerves részévé válik az előadásnak, valamint a mozgás szubtextusaként is értelmezhető: bárhol, bármikor kibújhat, eltűnhet, bejöhet és kimehet egy karakter. Olyan, mint egy labirintusrendszer megannyi csapóajtóval, egérúttal. Funkcionális, konstruktív és kissé absztrakt a tér – a belső hangulat kifejezése, érezhetően a játék környezetének kihangsúlyozása és az atmoszféra megteremtése a cél. A díszlet, ahogyan több és több karaktert és történetszálat megismerünk, úgy nyílik meg befelé, még több helyszínt jelenítve meg ezzel.

A jelmezek (Lokodi Aletta) a 30-as évek darabjait idézik, azokat elevenítik meg, illetve élénkítik egyszerre. A sötét színekkel társuló élénkebb színek és vonalak (csíkos nyakkendők, blézerek, kabátok) gazdagítják a monokróm világot, mindezt mérsékelten és harmonikusan. A frizurák, kiegészítők és a smink mindinkább a korhűségre törekszenek, ugyanakkor hozzáadnak a karakterhez is.

A *Bolondok táncának* zenei világa (Kónya-Ütő Bence) csupa asszociációból építkezik (kopogás, recsegés). A hangzás szerves és egyedi komponense az előadásnak, olyan, mintha néha sugallat volna, olyan hatás, amely kívülről folya be a cselekmény szövetébe. Maga a hangzás elég éles, fokozott, pörgős. Rövid, hirtelen, hangsúlyos hangok, akkordok együttese él a szöveg mellett, azzal kiegészülve, célja a figyelem felkeltése.

A szereplők ugyanabban a kulcsban játszanak, nyelvük egyforma, egyedül Nyikita karaktere szólal meg korától és származásától függően dialektusban. A játék erőteljesen támaszkodik a szövegre, annak humorára és mélységére bízva a színészi munkát. Az arányosság szépen felmutatta, hogy a szintisz-

ta, adott motivációk a textusban, illetve a textusból kirajzolódó lehetőségek megragadása pont elég, és nem szükséges olyan játékokat, jelentéseket rápakolniuk/megmutatniuk a színészeknek, melyek már nem is a felépített anyagról szólnak. Hiszen önmagában ez az interpretáció ugyanúgy a múlt, a jövő és a mindenkori jelenünk igazsága. Akarva-akaratlanul...

Szalma Hajnalka Jelizavetája (a kormányzó felesége) mondhatni fenekvadt ként ábrázolt díva, aki rendkívül ijesztő (a férfiak számára főleg). Királykék szaténruhája pedig nem másról árulkodik, mint a pompa és méltóság, a rang iránti szenvedélyéről. Monológja, amit férje kitüntetése után és a fővárosba való költözés tudatában mond, szintén erről árulkodik. Valamint azt is felmutatja, hogy ennek a nőnek is ugyanolyan kisebbségi komplexusa van, mint bárkinek. A legfélelmetesebb benne a kín és a „több akarok lenni” gondolat, ami külsőleg rideggé teszi az embert. Ugyanakkor a humor forrása is ebben az „elvetemültségben” gyökerezik.

Nyikita (Pál Ferenczi Gyöngyi) a körülötte zajló káoszban vár és sodródik. Mindenki kerüli, nem hajlandók meghallgatni, amikor meg mégis, akkor sem értik. Pontosabban a kommunikáció csúszik félre. És ez a spíljé ennek a karakternek: Nyikita fiát egy gazdag zsidónak, Goldmannak (Márton Lóránt-László) adja, hogy fia, Izidor (Varsányi Szabolcs) osztályában legyen a kellő létszám. Nyikita fiáért pénzt is kap természetesen. Mindenki jól jár – gondolja ezt Goldmann és a többiek.

Itt mosódik össze a nevetséges és a kín fogalma. Nyikita se tudja megmagyarázni, hogy miért helytelen ez a szituáció, hiszen sok gyermeke van, szegények, de mégis érzi, hogy helytelen, természetellenes dolog történik vele. Emiatt számos humoros párbeszéd lefolyik közte, Goldmann és a többi karakter között. Mélyen viszont ott bugyog a kín és a düh benne. A végén pedig egyetlen lövéssel kirobbantja azt a forradalmat, amelyet az egész darab alatt csak várunk.

Egy szintén érdekes karakter az előadás világában a Titkár (Korodi Janka), aki nemcsak a kormányzó jobb és bal keze, hanem a füle, a szeme és az agya is. Csendes folyású patak egy göröngyös mederben – ha fogalmazhatok ilyen költőien. Ő lesz az, aki diplomatikus kimértséggel és frappáns elméjével megkapja a kormányzói tisztséget, mindezt úgy, hogy nem is pályázott rá, viszont azonnal elfogadja.

A kín és a nevetséges minden karakterrajzot meghatároz. Mint a farkába harapó kígyó: mindenki saját maga issza meg a levét annak, amit főzött. Az eleinte mámorító édeskés aromát pedig keserű utóíz kíséri majd. Erre szereplőink is rájönnek, és minél inkább szorul a hurok, annál inkább küz-

denek. A sors iróniája, hogy amíg a groteszk elvetemült játékok zajlanak, addig szép csendben és váratlanul kerül hatalmi pozícióra más, dől össze egy felépített terv, vagy tör ki forradalom.

A szöveg-jelmez-díszlet-játék-zene-kellék együttes összművészeti hatása az arányosság miatt és a teljesen egy irányba mutató ív gyanánt egy olyan szoros fűzőbe húzza a darabot, ami saját keretei között, a saját pontosan irányított „káoszában” gyönyörűen lavíroz. Hiányérzet vagy kidolgozatlanság nélkül szőtt előadást kapunk, melyben még a beépített gegek is az indokolt helyükön vannak.

A *Bolondok tánca* nemcsak hatalmi harcokról szól, az ösztönös túlélésről vagy az emberi hiúságról, hanem arról is, hogy amíg vakon próbálunk elérni valamit vagy keresztbe tenni másnak, addig a háttérben alig hallható és látható események, alakok húzhatják át teljesen a számításainkat. Sokszor a legegyszerűbb, legabszurdabb indíték és tett válik a legzseniálisabb tervvé, ami mellett eltörpül minden kimért vagy gondosan összeállított taktikai csel. Akkor most hogy is van ezzel a fantomsággal?

Lev Bilinszkij nyomán átdolgozta Béla Marcel és Kiliti Krisztián: *Bolondok tánca*. Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy. Szereplők: Mátray László, Szalma Hajnalka, Göllner Boróka, Erdei Gábor, Gajzágó Zsuzsa, Korodi Janka, Fekete Mária, Kolcsár József, Márton Lóránt-László, Pál Ferenczi Gyöngyi, Nagy-Köpeczky Kristóf, Pálffy Tibor, P. Magyarosi Imola, Pignitzky Gellért, Derzsi Dezső, Kovács Kati, Varsányi Szabolcs. Rendező: Béla Marcel. Fordította: Györffy Miklós. Díszlettervező: Szőke Zsuzsi. Jelmeztervező: Lokodi Aletta. Zeneszerző: Kónya-Ütő Bence. Dramaturg: Kiliti Krisztián. Light design: Béla Marcel, Vargha Zsolt. Ügyelő: Veress Zsóka. Súlygó: Kis Katinka. Bemutató: 2026. február 23.

Lövétei Lázár László

CSAK EGY CSALÁD

(VÉGRENDELET-FÉLE)

Gyermekeimnek,
 Julcsinak, Vicának és Lackónak

Kedveseim,

talán még emlékeztek arra a délutánra, amikor egyik lövétei nagynénéknél, Emiliáéknál összeírtuk, hány másodunokatestvéretek van nektek apai (lövétei) ágon (harminckilenc). Apátok annak idején, fiatalon elmulasztotta számbavenni kiterjedt rokonságát – bőven elég volt neki annyi is, ha az apja (a ti nagy-apátok) mantraszerűen eldarálta néha az ősök névsorát („Lőrinc, Dénes, Dani, Ferenc...”). Félreértés ne essék: nem valamiféle kutyabőr-lobogtatás következik itt, sőt: apátok figyelmeitekbe szeretné ajánlani ez ügyben a bűbájos Jékely Zoltán Egy méltatlan hencegőre című epigrammáját:

„Őseimet hajdan mind egyvégtébe temetve,
 most körülérhetnék kétszer a Föld kerekét!«
 – Mondhatná ugyanezt bátran a bantu kanász is.
 Hosszu családfáddal, Bikfey, mért dicsekedsz?”

Akkor hát minek ez az egész végrendeletesdi, ősökkel-történelemmel-miegyebekkel? – kérdezhetitek, teljes joggal. Nos, azért, mert... túléltek, kedveseim! Hangozzék bármily patetikusan, de túléltek! Túlélünk Buccow generálist, pestisjárványokat, gazdasági válságokat, forradalmakat-világháborúkat, főhatárolmaváltásokat, szó szerinti és lelki Trianonokat. És ami a legfontosabb: önerőből, külső segítség nélkül éltük túl (nyilván, ha leszámítjuk az isteni segítséget, de ezt most inkább hagyjuk). Annyira túléltek, hogy még nektek is harminckilenc másodunokatestvéretek van apai (lövétei) ágon. „Csak egy család” – mondhatná erre bárki. Ez a normális, mi ebben a szenzáció? Hiszen a bantu kanász is ugyanígy túlélte, ugyanígy van neki is családja! Nos, apátok szerint éppen ez a szenzáció! Ettől a normalitástól élő és eleven még mindig az ő családja is, annyira élő, hogy szinte főlölesges ötvenéves apátok alább következő végrendelete (elvégre bárme-

lyik lövétei rokontól felvilágosítást kérhettek majd a vezetékevekben szereplő Lázárokról). Apátok viszont nem akar ismét a mulasztás bűnébe esni, eldarálja hát nektek apai felmenői névsorát, úgy, ahogy az apjától (a ti nagyapátoktól) hallotta, rövid kommentárt fűzve minden névhez. De talán érdemes a legesleg-elején kezdeni...

1. §.

Elátkozott földről származtok, kedveseim! Anyai (csíkszentdomokosi) és apai (lövetei) ágon egyaránt! S nemcsak metaforikus átokról van ám szó, hanem szó szerinti egyházi és adminisztratív átokról: Csíkszentdomokost Báthory András bíboros-fejedelem 1599-es meggyilkolása miatt sújtotta pápai átok, a lövéteieket meg Buccow generális „átkozta ki” 1762. szeptember 7-én, a székely határőrség szervezésekor tanúsított engedetlenségük miatt (nem akartak mérték alá állni). Hadd idézze apátok „a lövéteiek ellen a fegyver fel nem vevése miatt, br. Buccow által az udvarhelyszéki falvakban kihirdetni rendelt gyalázó és fenyegető pontok”-at – a mindenkori bürokrata bikkfanyelv nagyobb dicsőségére:

„Spectabiles ac generosi domini, domini nobis colendissimi!

Ezen órában vettük mlgos fő coadministrator urunk ő nga mlgos parancsolatját, hogy mlgos commendérozó generalis és gubernii praeses báró Buccov ur ő extiája parancsolatjából, oberster báró Schröder úr ezen következő punctumokat communicálta, hogy székünkben publicáltassanak:

1-mo. Publicáltassék, hogy a lövétiék nem méltók, hogy a limitrophea militia közé felvétetnének.

2-do. Az becsületét szerető haza határát őrző székelek a lövétiékkal ne társalkodjanak, oly alávaló néppel, és vélek együtt ne tartsanak.

3-tio. Valakik az lövéteiek közül magokat felírátták, azoknak az vicetisztektől az magok mindennemű kereskedésekre szabados járásra passus adassék. Ellenben,

4-to. Valakik magokat az lövétiék közül fel nem írátták és nem engedelmeskedtenek, azoknak a székek vicetisztei, tisztségeknél elvesztése alatt, passust adni ne merészeljenek, kik is e szerint passus nélkül járván, mint kerengők felfogattatnak.

5-to. Ezek, kik a lövétiék közül engedetlenek, fogják a királyi kedvetlenséget tapasztalni és maradéki. Mely is a végre publicáltatik, hogy senki vélek ne társalkodjék, se vélek együtt ne tartson, hogy büntetésekben ne részesüljön.

Minthogy pedig a conscriptoroknak magok falujokra szükségesképen vigyázni kelltek: azért ezen írásunkat vévén, kglmetek legottan tőstént induljon maga classisában lévő falukra és falu közönséges gyűlésében a fenn megírt punktumokat publicálja és arról formale s fide dignum testimoniumot írjon, hogy a mostan folyó conscriptio alkalmazatosságával mlgos főcoadministrator urunknak ő ngának sine defectu praesentáltathassék, igen serio committátatik...
Bikfalva, 7-ma Sept. 1762.”

Apátok ősapja, Lázár Mihály 1762-ben még aprócska ember lehetett: Ferenc nevű fia (apátok szépapja) majd csak húsz év múlva, 1781-ben születik meg. Kizárt, hogy Lázár Mihály különösebben megsínylette volna az „útlevél” (passus) hiányát. Milyen jó lenne viszont, ha az 1770-es évek közepén ő is ott tüsténkedett volna a romos állapotú templom újjáépítésénél! Igazán szép (és mélyen emberi) a lövétei lakosok Bajtay Antal József erdélyi püspökhöz írt „instáló” levele, melyben a leromlott állapotú templom újjáépítését kérvényezik (Buccow generális adminisztratív átkánál mindenképpen emberibb):

„Méltóságos Kegyelmes Püspök Urunk
Nékünk kegyelmes Urunk Patrónusunk
Emberi emlékezetet meghaladó időben itt Nemes Udvarhely Székben Lővétén egy küs hegyecskén a Boldogságos Szűznek Tiszteletére építtetett Templomocskánk több helyeken annyira meg hasadozván, hogy a Sanctuariumáról kövek és meszek le hullanak. Melyhez képest is, hogy bátorságosabban a község Isteni Szolgálatra meg jelenhessék kételenítettünk a boltozat alatt állást csinálni, most azért látván romlásra hajlandóságát és községünk bé foglalására szorosságot szándékozunk Ugyan azon helyen (ha ahhoz értő Mester emberekől ítéltetik) ex fundamento más és nagyobb Templomot építeni. Alázatossággal azért Instalunk Excellentiadnak, hogy méltóztassék bennünket annak fel építésére kegyesen Facultálni. Mely kegyelmes Attyai Gratiajat Excellentiadnak mű is csekély Imádságainkban meg hálálni kötelesek vagyunk és Excellentiadnak kegyelmes Gratiajiban fejenként magunkat ajánlván maradnak
Excellentiadnak
Alázatos szegény szolgálói
Lővétei lakosok”

1783. július 5-én viszont, amikor Batthyány Ignác erdélyi püspök felszentelte az újjáépített templomot, Lázár Mihály is biztosan ott volt a hívek között – mégpedig a kétéves Lázár Ferencsel a karján.

2. §.

Lázár Ferenc tehát (anyja neve: Molnár Katalin) 1781-ben született. Apátok mindössze ennyit tud róla, de ez a szikár adat is bőven elég ahhoz, hogy meglóduljon a fantáziája! Rögtön kiderül például, hogy 1762-ben igenis volt értelme a polgári (vagy pontosabban fogalmazva: „paraszti”) engedetlenségnek. Ha elmaradt volna az „alávaló lövéteiek” ellenszegülése, nem kizárt, hogy Buccow utódja Udvarhelyszéken is megszervezi a határőrséget. Akkor viszont, nagy valószínűséggel, apátok 24 éves szépapja, Lázár Ferenc is ott vitézkedett volna, mondjuk, az 1805-ös austerlitz-i csatában, amikor az osztrák–orosz szövetséges csapatok nagy erővel fölvonultak Napóleon ellen. Majd tanulni fogjátok a csata végkimenetelét, itt és most mindössze annyi a lényeg, hogy Lázár Ferencnek esélye sem volt halálos sebet kapni, mint Andrej Nyikolajevics Bolkonszkij hercegnek, se Austerlitz-nél, se Waterloonál, így apátok nyugodtan írhatja most ezt a végrendeletet.

Na de mit csinálhatott egész életében Lázár Ferenc? Vajon rémülködött-e ő is a pestisjárványtól? Megszenvedte-e ő is a szédületes pénzromlást (mint apátok egyik kedvenc költője, Berzsenyi Dániel, aki parasztlázadás-tól tartva még el is barikádozta magát)? Gyaníthatóan igen, mert 200 évvel később dédapátok udvaráról is előkerült egy, 1800-ban vert rézkrajcár. Ha lett volna értéke a pénznek, valószínűleg jobban vigyáznak rá, pláne olyan szegény vidéken, mint Lövéte. S ha már szegénység: Lázár Ferenc vajon nekiállt-e az osztrákok által melegen ajánlott krumplitermesztésnek? Vagy a többi székelyhez hasonlóan bizalmatlanul hümmögött ő is, miközben kuruzslókhoz szekerezett a dadogós Dani fiát.

3. §.

Azt a Lázár Danit (született 1812-ben, anyja neve: Balázs Katalin), akinek csak 28 éves korában, már bőven „vénlegényként” sikerült megnősülnie 1840. november 24-én. Talán éppen a dadogása miatt? Tény, hogy amikor 1849. március 26-án Lövétén is összeírták a „nemzetőröket”, Lázár Dani dadogását az összeíró biztosok is fontosnak tartották megjegyezni:

<i>Folyó Szám</i>	<i>Névsor</i>	<i>Éves</i>	<i>Vallás</i>	<i>Házass/ nőtlen</i>	<i>Hány gyermek</i>	<i>Fegyver</i>	<i>Jegyzések</i>
241.	Lázár Dani	37	r. c.	házas	1	–	a nyelve nem jó

Apátokat egészen különös viszony fűzi ehhez a Danihoz. Például amikor a bérnyelés szentségében részt vett, ükapja nevét választotta bérnévnek. Aztán: verseket író emberként sokszor elgondolkodott azon, hogy ilyen örökséggel – „a nyelve nem jó” – lehet-e belőle költő? Hiszen apátoknak mégiscsak a nyelv lenne az alapanyaga!

Jámbor embernek képzelet apátok ezt a Lázár Danit, legalább annyira jámbornak, mint amilyen később született, „vízhordó” fia, Dénes volt.

4. §.

Erről a Lázár Dénesről (született 1861-ben, anyja neve: Gábor Teréz), a ti ükapátokról már fénykép is készült, bármikor előkereshetitek apátok iratai közül, meggyőződve, hogy tényleg „csendes” lehetett ez a szép öregember. Jámborságáról mindössze két történet, amit megőrzött a családi leendőrium: halála előtt annyira összeveszett egyik menyével, hogy a harcias menyecske kikaparta az öreg szemét! Továbbá: csodálkozott az egész falu, de alighogy dédapátok (Lőrinc) elérte a felnőttkort, ükapátok teljesen átengedte neki a családi gazdaság irányítását, kizárólag az unokák nevelésére figyelve a továbbiakban. Vajon mi tett be ennyire ükapátoknak? Az I. világháború? Trianon? Három fia is harcolt az olasz fronton, a híres (székely) 82. gyalogezred bakájaként róluk is őriz apátok egy fényképet-képeslapot. Szívszorítóknak ennek a „Cartolina Postale”-nak a hátára írt, egyre halványuló sorok:

„Kedves Szüleim és testvéreim!
küldöm a századunk képét miis it vagyunk mind a hárman ezen képet
tarcsák meg emlékből hogy a fajok esztet olaszországból kütte volt
hogy ha mégis nem térték vissza magokhoz teljes tisztelettel
a fajok János
1918. V/én
áldozócsütörtökön”

Mindhárom fiú túlélte ugyan a háborút, de a szegénység elől menekülve mindhárman Amerikában kötöttek ki. Vajon ükapátok őket is siratta, amikor átengedte az irányítást szigorú dédapátoknak, Lázár Lőrincnek?

5. §.

Apátok legalábbis mindig szigorú embernek ismerte a nagyapját (született 1905-ben, anyja neve: Márton Teréz), félt is ettől a mogorva, apátoknál is szűkszavúbb Lőrinctől annak rendje és módja szerint. Apátok ma már sajnálja, hogy *ennyire* megadta a tiszteletet a felnőtteknek, mert így a nagyapja kapcsán is kénytelen a szóbeszédre hagyatkozni. Például, hogy a nagyapját „Maniu” Lőrincnek csúfolták a faluban, mert fiatalon, a két világháború között jobban hitt a parasztpárti (román) Iuliu Maniunak, mint az arisztokraták által irányított Országos Magyar Pártnak...

6. §.

Hát ennyit, röviden, a nevetekben szereplő Lázárokról, kedveseim! Már-mint a lövéteikről. Ami pedig a nem-lövéteiket illeti... Íme, mit írt dédapátoknak a bátyja, John Lazar Clevelandből 1957. január 8-án:

„(...) Néha-néha összejövünk az én házamba el társalgunk és jácunk a kis únokákkal meg meg vitasuk az Eüropai jelen hejzettet de csak mindig a rosz és szegénység jelei mutatkoznak és az elnyomatás. Szeretettük volna ha vajegy most a rokonokbol Pesten lett volna evel a szabadság harcosokkal ide tudott volna jutni könnyen és gyorsan már sok ezer itten van és érkeznek minden nap. (...)”

Szóval ha még John Lazar is a rokonok miatt aggódott '56 kapcsán... Igaz, ő nagyon messzire volt Lövététől, „kis únokái” fel is oldódtak azóta a nagy amerikai álomban. Ti viszont még mindig itt vagytok, „csak egy család”-ként, karnyújtásnyira a lövétei rokonoktól, olyan magától értetődő természetességgel, hogy szinte vészmadárkodásnak tűnik apátok végrendelete. Igen ám, de... Említette apátok a „preambulum”-ban, hogy nem akar ismét a mulasztás bűnébe esni. Továbbá: fogalma sincs apátoknak, meddig marad meg ez a „magától értetődő természetesség”. Szóba került már (az 1. §-ban) a lövétei Kisboldogasszony templom: el nem tudjátok képzelni, gyermekként hányszor feledkezett bele apátok az oltárképbe, ahol *Immaculata* a kígyó fején tapos! S ahogy vénül, egyre mélyebb a meggyőződése, hogy a Sántán nem holmi szarvas-patás „ördög”, hanem „csak” közöny, érdektelenség,

cinizmus, végletekig hajszolt nonszalansz. Apátok nem akar rátok oktrojálni semmit, egyetlen kérése (vagy ha így jobban tetszik: „végrendelete”), hogy ha majd „Lázár”-ként mutatkoztok be vagy írtok alá ilyen-olyan papírokat, jusson eszetekbe ez a rövid kis írás. És persze jó lenne, ha eszetekbe jutna a lövétei ház is. Vagy (miért ne?) a költő Király László évszázados sóváradi háza, ahol oly sokszor megfordultatok apátok társaságában. Elvégre apátok Király Laci bácsinak írta *Ködök* című versét:

lovak a sűrű ködben
jönnek jönnek egyre többen
így jönnek már sok-sok éve
minden percbe' hazaérve

hideg sár ma már a haza
lovuk lába azt dagasztja
mégis jönnek egyre többen
lovak a sűrű ködben

Lőrinc Dénes Dani Ferenc
ködbe vész a pajtaeresz
ködbe vész a kapuzábé
ükapáké szépapáké

sár van köd van mégis jól van
fél szemmel és dadogósan
ők csak jönnek egyre többen
lovak a sűrű ködben

aki meghalt mindig itt van
mondogatom holtomiglan
aki él még az meg várja
merre indul lova lába

sár van köd van mégis jól van
mondogatom indulóban
és a sűrű ködök alól
sötét árnyam kilovagol

Csikszentdomokoson, 2022. január 1-jén, Szűz Mária ünnepén

Dobos Barna

A POSZTMODERN
BULLTERRIER
ENFARKÁT KERGETIBOGNÁR PÉTER: *ELMÉSZ, VISSZAJÖSSZ, SOSE HALSZ MEG.*
MAGVETŐ KIADÓ, BUDAPEST, 2025.

A malac szeme sötét mélység, mégis értelmet látunk benne: görbe tükröt állít az emberi ego elé, áldozat és vádló egy „személyben”, távoli rokon, lelki társ és a humán felsőbbrendűség bűnébe esett ember megváltója. A ponty szeme üres tér, rideg és távoli tájakra vezeti el nézőjét. Tetemre hív, közben riaszt. A malac kísérteties, szeme emberi szem, visítása hisztérikus számonkérés. A ponty csak úszik, túrja az iszapot, ha kifogják, némán tátog: nincsenek szavai, nincs hangja, síkos pikkelyei miatt a figyelmetlen horgász kezéből egy pillanat alatt kicsusszan. Bognár Péter regénytrilógiája zárókötetének borítóján a vizek e démoni mélységben élő, túlvilági lakója ragadja meg az olvasók figyelmét: megbéklyóz, beúszik a látótérbe, miközben maga a ponty nem létezik, csak egy metafora, mégis halálos következményekkel jár, ha az író és az olvasó nem kellőképpen óvatos. De ahogy a jelen sorok filozofikussága, már-már patetikus töprenkedése sem biztos, hogy valóban csak komolyan tudja magát olvastatni, Bognár regénye sem hagy pihenőt olvasóinak: ironikus és önironikus gesztusai merészen új árnyalatot adnak a posztmodern regényirodalomból ismert meta- és autofikciós játékokra épülő elbeszélésnek.

Bognár regényeinek borítója sosem csak egyszerű illusztráció: képi paratextusként intermediális párbeszédet alakítanak ki a szöveggel és a befogadóval, sűrítene és mozgásban tartják a jelentéseket. Malac és ponty a harmadik regényben már csak szövegi és képi nyom: se malac, se ponty. A harmadik részben a ponty olyan hiány, amely mégis képes arra, hogy örületbe kergesse Antalt, Bognár Péter (vagyis a harmadik regény valóság-

szintjének írója) polgárőr barátját. A két állat, a malac és a ponty egymás üres terébe lép be, mely hiányt a szerző alkotói energiái, a szöveg affektusai töltik fel; a jelentések születésének és bomlásának dialektikája, a meg- és félreértésből adódó jelszóródás entrópiája íródik bele a malac és a ponty szemébe, akik minket és egymást is nézik, és akik e nézésen keresztül mindent elmondanak Bognár Péter regényeinek mélyebb rétegeiről.

De hogy miként lesz e két egészen eltérő állatból végül kutya? Arra választ ad trilógiájának zárókötetében maga a narrátor, aki immár teljes értékű íróként lép színre, hogy miközben felfedi titkait, éppen autofikcióba is átcsúsztatható történetével rántsa még mélyebbre olvasóit a fikció és a valóság szintjei között húzódó szakadékba. A harmadik kötet több tekintetben is tökéletesen zárja mindazt, amit Bognár a korábbi regényekben elkezdett: kibontja a regény fiktív világában egyre több térre és autonómiára szert tevő író alakját, rajta és regényalakjain keresztül pedig a regények valóságsszintjeinek összemosását viszi végbe, végül a kísérlet kudarcos voltából adódó siker paradox élményének tapasztalatával lepi meg olvasóit.

A regény mozgását jól leírja a bukfenc képe, amely már a nyitójelenetben megjelenik. A fent és a lent, a kint és a bent viszonya felcserélődik, és ezzel együtt az értelmezési keretek is instabillá válnak. Ez a bizonytalanság nem átmeneti állapot, hanem a szöveg alapműködése. Erre a rövid időre a korábban biztosnak hitt inerciarendszer átadja a helyét a termékeny káosznak, melynek Bognár Péter lépten-nyomon olvasóit bizonytalanságba hajszoló regényei sem restek utat engedni. Csúszós ez a ponty, pláne ha csak egy szövegbe ágyazott szövegben létezik – de akkor sem válik sokkal könnyebben megfoghatóvá, ha pikkelyeit elhagyva a pontyból hirtelen kutya, egy bullterrier lesz. Az orra esés banális, szinte Benny Hillt idéző olcsó humora izgalmas feszültséget teremt és hagy maga után a későbbiekben is.

Hogy vesztesége fájdalmát palástolja, Bognár írója a nyelv újratерemő paradicsomi terébe menekül vissza; talán megértjük a malac és a ponty néma tekintetét, de azt magunkban a nyelv révén fordítjuk jelentéssé: lezárva és erőszakot téve a nyelvet megelőző kaotikus jelentéshalmazon. Bognár Péter a teremő képzelet lehetőségeit és veszélyeit, valamint a nyelvbe vetett ember szánni való helyzetét domborítja ki többszörösen rétegzett, az irónia alakzatát termékenyen kijátszó, metaszintra emelt nem-detektívregény-paródiájában. A regény keretet kínál a korábbi két regénynek, mondván, hogy azok a jelen kötetben színre léptetett író, vagyis Bognár Péter korábbi regényei, miközben az irodalmi mű „valóságra”, ebben az esetben a harmadik rész diegetikus szintjére gyakorolt – nem várt – hatását bemutatva indít el

megválaszolásra váró ontológiai, episztemológiai, irodalomelméleti és (kollektív) lélektani kérdéseket. Az első két rész úgy marad továbbra is „tisztán” irodalmi, hogy a szöveg a röviden felsorolt diskurzusok által képviselt nem irodalmi terek beemelésével tágítja a fiktív regényvilág értelmezési és megszólalásbeli lehetőségeit. A ponty mélyebbre rántja olvasóit, mint Alice-t a nyúl ürege, s ha nem vigyázunk, Bognár szövege ugyanúgy megtáncoltat minket is, mint az Oktáv személyében magára ismerő Antalt.

A krimiszál is ezt a logikát követi. Bár egy gyilkosság köré szerveződik a cselekmény, a nyomozás fokozatosan elveszíti jelentőségét. A megoldás nem válik valódi tétjévé a történetnek, helyette az kerül előtérbe, hogy miként beszélhető el egyáltalán az események sora. A regény így nem egyszerűen elhajlik a műfajtól, hanem tudatosan ki is üresíti annak logikáját.

A különböző elbeszélői szálak – a narrátor magánéleti válsága, Antal története és a nyomozás – nem egy lineáris történetté állnak össze, hanem egymást módosító és kommentáló narratívák hálózataivá. A hangsúly nem a cselekményen, hanem a közvetítés módján van.

A regény egyszerre több cselekményszálát futtat; azok egymásra montírozásából áll össze a textus szötte: többszólamúsága látszólag mégsem tart ellent műfaji keretének, még akkor sem, ha a felléptetett író-narrátor magánéleti gondjainak filozofikus-önironikus kifejtése, illetve Antal visszaemlékezéseinek felfejtése jottányit sem visz közelebb az eset megfijtéséhez. Az „anti-detektív-, anti-bűn-, anti-nemtudommilyen-regénysorozat” író Bognár maga is belekerül egy krimibe: először csak segíti a nyomozást végző rendőr munkáját, majd maga is gyanúsítottá válik, legalábbis úgy kezeli magát; „én vagyok az első számú gyanúsított, mondtam nevetve” (27.). S noha tisztában van vele, hogy nem ő ölte meg az Individum névre keresztelt áldozatot, egyre jobban hatalmába keríti az a félelem (és a gondolat szülte bűntudat), hogy ő okozta Individum halálát, ő kavarta fel a falu életének állóvizét referenciálisan is olvasható regényeivel – mely olvasatot természetesen sosem fogadott el.

A regények korábbi fiktív valósága Bognár valóságába is betör, valós tapasztalattá válik, megfosztva azt minden irodalmi máztól. A haláleset felderítése már a regény legelején megtörténik, ha az olvasó elég figyelmes (illetve veszi a fáradságot a regény újraolvasására), a visszaemlékező narrátor kiszólásai, utólagos kommentjei („Se tanítás, se tanács soha többé!”) leleplezik a krimi cselekményét már előre, rávilágítva arra, hogy noha a szöveg örökölt műfaji hagyománya a haláleset megoldásában láttatná az alapvető tétet, az mellékessé, sőt, a végén említésre sem méltóvá válik – ahogy arra

Radnóti Sándor is kitér kritikájában.¹ Bognár visszaemlékező narrátor-írója eközben metareflexív fejtegetésekbe kezd, melyekkel párhuzamosan félresiklott házasságának, kisiklás előtt álló írói karrierjének, valamint barátja, Antal viszontagságos szlovákiai kalandjának történetét is előadja. E párhuzamosan futtatott elbeszélések egymásba folynak, kiegészítik, kommentálják és módosítják egymást, ahogy a rendszerező, s ekképpen folyamatosan korrigáló (olykor rosszul) visszaemlékező narrátor sem hagyja érintetlenül anyagát.

Az *Elmesz, visszajössz, sose halsz meg* története röviden így foglalható össze: a Bognár Péter nevű narrátor maga is író. Eddig két regénye jelent meg, amelyek címüket és tartalmukat tekintve azonosak a trilógia első két részével. Faluhelyen, Tordason neveli négyéves lányát, Lizit a „korrekt és minden igényt kielégítő” módon soha el nem vett feleségével, Lenkával. Egy férfit megölnek (?), s a gyanú közvetve Bognárra, közvetlenül a regénybeli Oktáv számára mintául szolgál polgárőrre, Antalra, vagyis Tónira terelődik. A nyomozást vezető fiatal nyomozó Bognár számára a nevetség tárgyából a lehetséges vetélytárs szerepébe kerül. S miközben folyik az ügy feltárása, Antal a saját útját járja, és úgy tűnik, megszökik a nyomozás elől. Visszaemlékezéséből kiderül, hogy erről szó sem volt: a korábban leszbikusnak gondolt süket kutyája, Szaffó miatt ment Szlovákiába, ahol egy társadalmi periferiára szorult bűnöző család kifosztotta és bezárta. A tragikus kaland a kutya, majd később Antal halálával ér véget. A gyilkosságra végül fény derül, természetesen egészen váratlan és groteszk módon – ahogy azt a korábbi regényekben is megszokhattuk. Elmondhatjuk, ahogy pontyból kutya, a klasszikus krimik groteszk kifordításában úgy lesz Poe orángutánjából Bognárnál tehénfarok.

A trilógia záróköteté ekképpen egybefogja a korábbi részeket is, amelyeket egy diegetikus szinttel beljebb helyez: a regény fiktív világában arról olvashatunk, hogy mindaz, amiről az első két részben szó volt, nem más, mint a harmadik részben színre léptetett író, Bognár Péter regényeinek tartalma (a képet tovább bonyolítja, hogy a harmadik rész Bognár Pétere, vagyis az író a korábbi regényekbe is beleírta magát családostul, malacostul, természetesen fiktíve). Az izgalmas játék akkor indul el valójában, amikor az első két könyvből megismert elbeszélői és prózapoétikai eljárások, Oktávra jellemző megszólalásmódok a regényíró Bognár esetében is visszaköszönnének, azonban a szöveg mégsem él közvetlenül a metalepszis posztmodern megoldásaival. A kulcs a folyamatos elbizonytalanodásban keresendő, az elbeszélt eseményeket ugyanis a legtöbb esetben már megtörtént voltukban ismer-

hetjük meg. Maga a narrátor is visszatekint mindarra, ami közte és felesége, közte és Antal, valamint közte és Individuum között történt, ahogy Antal is Bognárnak meséli el lassan, akadozva, hogy mi történt vele a Szlovákiában töltött napok alatt. De a nyomozásban sem veszünk részt közvetlenül, a szórványosan adagolt részleteket Bognár Slommertől, a nyomozást végző rendőrtől tudja csak meg. Hiányos, fragmentált történet, amely a cselekmény jól követhető íve helyett elsősorban Bognár és Antal lelki folyamatainak nyelven keresztül történő megismerésére helyezi a hangsúlyt. De itt álljunk meg – Bognár regénye elkerüli, hogy naiv módon pszichologizálni kezdjen, e belátásokat mértéktartó módon az olvasókra bízza.

Ha egy gondolattal szeretnénk megragadni a harmadik rész tétjét, akkor azt a nyelvi közvetítettség kudarcának és az ebből adódó bizonytalanság állandóságának beismerésében kell keresnünk. Radnóti Sándorral együtt magam is úgy gondolom, hogy a harmadik rész a műfaj, vagyis a detektívtörténetek kereteinek szétfeszítésére tesz kísérletet.² S valóban, amikor Bognár már nem kíváncsi arra, hogy miként történt a gyilkosság, a krimi belső logikáját tagadja meg, de itt többről van szó, mint egyszerű műfajelméleti reflexióról és az erre adott írói (metairodalmi) humorról. A realitásszintek nem csupán összemosódnak, de az irányuk is követhetetlenné válik: egymásra mutatnak vissza, autoreferens módon a regény eseményei úgy tűnnek fel, mint amelyeket az író megírt, vagy akár meg is írhatott volna. Mégsem „egyszerű” metalepszissel van dolgunk: Bognár nemcsak bekerül a korábbi regényeibe, de azok mintha átszűrődnének a harmadik rész valóságszintjére. Ezt az írói eljárást Radnóti is kiemeli: Bognár és kislánya egy lengyel város külső negyedeiben bókászik, s úgy tűnik fel az írónak, hogy a korábbi regényeiben megírt jelenetek ismétlődnek meg az ő realitásszintjükön, ezért sincs oka félni egy látszólag egyre veszélyesebbé és kiszámíthatatlanabbá váló helyzetben sem.

Visszatérve korábbi gondolatunkhoz: azt mondhatjuk, hogy – részben – a kudarc köré szerveződik a kötet. Az író-narrátor ugyanis nem fogja befejezni az eredetileg nyolcrészesre tervezett regényfolyamát – ebből tudjuk meg visszamenőleg, hogy miért kapta főszereplője az Oktáv nevet. Az első két rész már megjelent, sőt, készül a német fordítás is, de a harmadik rész, amin Bognár éppen dolgozik, virtuális torzóban marad. Még szövegi nyomokat sem kapunk belőle, tátongó ürességként húzódik meg a harmadik rész mögött mintegy üres helyé vált pseudo-hipotextusként. A szerző a metafiktív elbeszélésmódot így alakítja kétfenekű poénná, továbbgondolt irodalmi játékká. A kiadásra nem került harmadik rész, melynek írásával

már jelentősen előrehaladt, éppen Antal és Individuum miatt nem lesz befejezve, az író tragikus tanulságai apasztják el korábbi ihletforrását, miközben e kudarc éppen azt teszi lehetővé, hogy a harmadik rész (amit olvasóként kézbe vehetünk) a harmadik rész hiányáról tudósítva szülessen meg. Azonban a meg nem írt regényről tudósító regény is csonka marad számos ponton: beváltatlan ígérek akasztják meg az elbeszélést. Metafikatív kommentjeivel a narrátor kitekint az elbeszélésből, és magához és közvetlenül az olvasókhoz szól, mondván, majd később, egyszer megírja részletesen a most csak felmutatott témákat, fontos motívumokat.

Kudarcbra fullad, hogy az író meggyőzze Antalt, a falu polgárőrét, közele barátját, hogy Oktávot nem róla mintázta, a „ponty pedig nem kutya”, vagyis a belső elbeszélésben, a korábbi két regényben olvasható falusi projekt, a ponty nem Szaffót, Antal mentett bullterrier kutyáját rejti. S végül kudarccal zárul Bognár családi élete is, melyet a falu idealizált közegében szeretett volna kiteljesíteni. Regénytrilógiájának első két részét tehát e sajátos kudarcok keretezi újra a trilógia zárókötetében, amely vállalását tekintve így egyrészt frappáns zárlattal szolgál, másrészt a regények fikatív világát egy szinttel kintebb tolva tovább tágítja az irodalmi játékkeret. Teret enged a referenciális olvasatnak (ami éppen Antal révén válik egzisztenciális csapdává), miközben mégis világosan érthető jelzéseivel teszi egyértelművé, továbbra is műalkotással van dolga az olvasónak, illik tehát Bognár regényét efelől az elvárási horizont felől megközelíteni – még ha Antalnak és a falu többi lakójának ez kevésbé sikerült is. Ezt a vendégszövegek hol rejtett (Szvoren Edina *Kérődző Kronosz* című pastiche-kötetének Bognár-fejezete, illetve Radnóti Sándor első két regényéhez írt kritikája – erre Kőrösi Imre hívja fel a figyelmet a *Mozgó Világ*-ban megjelent kritikájában³), hol túlzottan is egyértelmű (Beckett Molloy-a és Laurence Stern Tristram Shandy-je)⁴ szerepeltetése hivatott jelezni, amely Fölköli Gábor megfigyelése szerint „elvágja a befogadó valósága és az irodalmi mű közötti összekötő szálakat”.⁵ A tematikus szintet meghatározó kudarcok sorozatát végül a nyelvi kudarc (az elbeszélések homályából, közvetített voltából fakadó bizonytalanság) és a műfaji kudarc (a detektívregények logikájának és teleológiájának felfüggesztése) teszi teljessé.

Már önmagában a szüzsé is izgalmas lehetőségeket kínál az irodalmi játékra. A harmadik regény ugyanis az írókat állítja a középpontba: az írás technikai oldala mellett a megélhetés, az ösztöndíjak, a honi és a német kiadói politika egyaránt teret nyer benne, alkalmat teremtve a kulturális szcéná visszasságain való finom humorizálásnak. A szerepek azonban ebben

az esetben is felcserélődnek: a fiatal nyomozó ugyanis nemcsak az ügyet, de a gyanúba keveredett írón keresztül az írás lélektani és gyakorlati oldalát is meg akarja érteni. A tettes mellett az ihletet is nyakon akarja csípni, ami Bognárt arra készíti, hogy munkáját, az írás mikéntjét reflexió alá vonja, de azt is világossá teszi, hogy a nagyon is stréber fiatalember, aki logikus és racionális világképet mondhat magáénak, mindig kívül fog rekedni a váteszek olykor önsorsrontó alkotói világán. „Slommernek az írás szépségéről beszéltem. Az írás szépségéről, én. Holott szerintem az írásban semmi szép sincs. Az írás a valósággal való szembenézés, mindig és kivétel nélkül gyötrelmesen nehéz feladat.” (32.) Bognár szerepet játszik a nyomozó előtt, és meggyőződése ellenére beszél az írás szépségéről, miközben visszaemlékező narrátorként éppen ennek ellenkezőjéről akarja meggyőzni magát és olvasóit. Az író feladatát abban látja, folytatja a nyomozónak, hogy „láthatóvá tegye azokat az önkéntelenül létrehozott és kiépült nyelvi struktúrákat, amelyek fogva tartják a gondolkodásunkat, satöbbi” (33.). Természetesen ebben az esetben sem kell hinnünk a nyomozóval beszélgető írónak, sem a visszaemlékező narrátornak. Ezen a ponton érkezünk el egy újabb ironikus kudarchoz: mégpedig a meggyőzés lehetetlenségéhez és az író vereségeihez. Bognár ugyanis sem Individumot, sem Antalt nem tudja meggyőzni arról, hogy könyve egy-egy figuráját nem róluk mintázta, ahogy nem tudja meggyőzni a német kiadót, hogy korábbi regényei német változatából ne húzzanak ki politikailag nem korrektnek gondolt részeket. Visszakozása szálnalmat ébreszt az olvasóban, amiért élete és szövegei utóélete felett sem bír kontrollal. Találón nevezi Fököli Gábor Szolláth Dávid *ÉS-Kvartett*-ben elhangzott kritikájára reflektálva Bognár író-narrátorát „lúzernek”.⁶

Visszaemlékezésként előadott elbeszélése közben a szöveg belecsúszik a korábbi regények világába. Antal éppen a későbbi áldozat aljas „felvilágosítása” miatt gondolja azt, hogy a mentális gondokkal küzdő, monomániás, mégis szerethető csodabogár, a falu polgárőreként dolgozó Oktáv róla lett mintázva. Bognár hiába magyaráz neki az irodalom világteremtő erejéről, a referenciális olvasat zsákutcáiról, Antal egyre jobban belelovallja magát ebbe a feltételezésbe, ami végül elvezet a kutya és később az ő tragikus halálához. Az azonosításon alapuló referenciális olvasat ebben az esetben maga válik a gyilkossá: az alkalmazott irodalom itt nemhogy nem terápiás eszköz, hanem a halálnak enged utat. *Reprezentáció* és *referenciális olvasat*, látszólag filozofikat érdeklő fogalmak, melyek a kevesebb erudícióval bíró regénybeli olvasók esetében élet-halál kérdéssé válnak.

Ahogy korábbi könyveiben Oktáv Plutarkhosz *Párhuzamos életrajzok* című gyűjteményét olvasva építette újra idegösszeomlás utáni személyiségét, az életrajzgyűjtemény etikai és ontológiai belátásait naiv módon elfogadva, úgy Antal is hasonlóan ambivalens viszonyba kerül Bognár könyveivel. A szerzőnek nem adatott meg az a „luxus”, hogy halott legyen, szembe kell néznie azzal, hogy könyvei milyen hatást válthatnak ki a befogadókból, s neki arra mint írónak már lényegi befolyása nincs: „Valaki, aki a szereplőmnek hitte magát, kihasználta a gyengeségemet, én mindenben engedtem neki, mert nem akartam megbántani...” (26.) E tekintetben a regény az író kontrollvesztett állapotára, az alkotó ontológiai deficitjére irányítja a figyelmet. A határozott állítások már az állítás pillanatában újabb bizonytalansági horizontot nyitnak a téves és bizonytalan visszaemlékezések (Bognár és Antal), illetve az irodalmi vendégszövegeknek a figyelmet a regény szövegi voltára irányító hatása révén. Ezt Bognár regénye az ironia alakzatára épülő szatirikus megszólalásmód energiáit érvényesítve éri el, ami lehetővé teszi, hogy a szöveg egyszerre állítson valamit határozottan, és annak az ellenkezőjét is. Ebből az ironikus játékból a vendégszövegek beszúrása sem marad ki. Az írói onnipotencia viaskodik a teljes kontrollvesztéssel, az író halálának premisszájával. S ha ez nem lenne elég a vájtfülű műkedvelőknek, Bognár arra is figyel, hogy regénye a poétikai szinten se maradjon adós az olvasók megörvendeztetésével: azt vesszük ugyanis észre, ahogy egyre mélyebbre kerülünk a harmadik rész szövegvilágában, hogy a regénybeli író két regénye, amelyeket természetesen mi, olvasók is ismerünk a mi valóság szintünkről, elkezdenek poétikai tekintetben is hatni az íróra, a harmadik rész szövegvilágára. Értem ezalatt azt, amit már fentebb is jeleztem: hogy Bognár egyre inkább olyan fordulatokat, retorikai alakzatokat kezd el használni, mint Oktáv az első két regényben. Két megoldás kínálkozik, melyek közül egyik sem zárja ki a másikat: egyrészt gondolhatunk arra, hogy a szövegek közti diegetikus határok lassan elmosódnak, a három regény látványosan elkülönített szövegvilága jóval közelebb van a másikhoz, mint ahogy azt a regény író-narrátora szeretné velünk elhitetni, másrészt alkotáslélektani és -módszertani reflexióként is olvashatjuk, miszerint az író saját stílusából, egyáltalán ahogy maga „beszél” a saját valóságában, milyen sokat beemel az általa létrehozott világba. Ebben az esetben a harmadik rész Bognár Pétere leplezi le Oktáv beszédmódját, és közelíti egymáshoz a teremtőt a teremtetthez (nem pedig a reprezentációt a reprezentálthoz), kifejezésre juttatva annak belátását, hogy az író mindig beleír magából is valamennyit fiktív világainak szereplőibe. Monomániás ismétlései és retorikai alakzatai mellett a

ritkán, de annál hangsúlyosabb módon feltűnő Plutarkhosz-utalások teszik ezt látványossá.

Na de akkor most Bognár Péter volna Bovaryné – akarom mondani: Oktáv? Ennél természetesen jóval összetettebb a regény dinamikája, a felvázolt értelmezési lehetőségek együtt adják ki Bognár regényvilágainak komplexitását, ami végső soron mégiscsak egy „anti-detektívregény”, vagyis a jól ismert zsáner szét- és újraírására tett izgalmas, posztmodern hatást tükröző kísérlete, mely a trilógiazárás igényével is fellép. Ebben az esetben mégis jogosnak tűnhet fel Individuum, Antal és a falusiak kritikája, hogy Bognár kihasználta őket, visszaélt a bizalmukkal, és nevetségessé tette őket. Ismerős dilemmák, melyek a közelmúltban éppen Krasznahorkai László legújabb regényében (*A magyar nemzet biztonsága*) köszöntek vissza: mennyi joga van az írónak nyersanyagként tekinteni másokra, ki vagy mi jogosítja fel, hogy akár a közeli barátokból is regényalakot alkosson? Erre nincs elméleti válasz – ködbe vesző morális terület, amelyet Bognár a maga ironikus-játékos attitűdjével mutat meg az olvasóknak. A hatás viszont egyértelmű: Szaffó és Antal meghalnak a regény végére. Bognár mossa kezeit, számára az irodalom nem más, mint szabadsággyakorlat, olyan eszkézpista kiút, amely segít elviselni a valóság sivárságát. Azonban még egy ilyen játékosan távolságtartó írónak is szembe kell néznie a felelősséggel. S ezért gondolom, hogy Bognár Péter regénye tökéletes lezárás. A regény ugyanis felkínál még egy olvasatot: Bognár Péter, az író pokoljárásának és vezeklésének történetét – ennek fényében érdemes olvasni (és újraolvasni) az *Elmesz, visszajössz, sose halsz meg* sorait.

JEGYZETEK

¹ Radnóti Sándor: A trilógia harmadik könyve. *Műút*, 2025. november 27. <https://muut.hu/archivum/47590> (Utolsó elérés: 2026. április 27.)

² Uo.

³ Kőrösi Imre: Mesterhármás. *Mozgó Világ*, 2025/5, 108–112. https://epa.oszk.hu/01300/01326/00245/pdf/EPA01326_mozgo_vilag_2025_05_108-112.pdf

⁴ Radnóti mellett e szövegek jelentőségére Förköli Gábor hívja fel a figyelmet a *Jelenkorban* (2026/2) megjelent kritikájában (Búskomor irónia és állati öröme).

⁵ Förköli: *i. m.*, 240.

⁶ Förköli: *i. m.*

Kiss Júlia

BARÁTSÁGOK PATOGENEZISE

NÁDAS PÉTER: *HALOTT BARÁTAIM*. SÁRKÖZY ÉS TÁRSAI KIADÓ,
BUDAPEST, 2025.

In medias res, a *Javított kiadás*ban szerepel egy passzus, amelyben az elbeszélő – az újszövetségi Júdás-történetet igyekezve új kontextusba helyezni – az ’árulás’, ’elárulni’ szavakra vonatkozó etimológiai fejtegetéseit is az olvasók elé tárja, és azt a konzekvenciát vonja le, hogy az említett fogalmak görög változata a ’kiad, kiszolgált’, illetve ’ráhagy, ráhagyományoz, átad’¹ jelentésekkel is bír. Ennek apropóján Esterházy Péter beszélője így folytatja: „Vagyis Júdás csak továbbadta, amit látott s hallott, ahogy a többi apostol is? (...). Akit értelmezünk, azt kiszolgáltatjuk. A tolmácsolás kiszolgáltatás és kiszolgáltatottság.”² Teszem hozzá, hogy az említett szavak eredetvizsgálata óhatatlanul is az *ár* (’áru értéke’) szótóhöz vezet, mely egyrészt már alapjaiban véve hordozza magában azt az előfeltételt, hogy a *dolog* kvantifikált, létmódja tehát kiváltható, fel- és lecserélhető, egyszóval nem unikális; másrészt pedig további származékairól sem feledkezhetünk meg: *áru*, *árus*, *árul*, *árulkodik*, *árusít* stb. Nádas Péter új könyve, a *Halott barátaim* akarva vagy akaratlanul, de meglátásom szerint rendkívül bonyolult viszonyba rendeződik a fent említett szó (konkretizálva: ’árulás’) egymásnak (ön)ellentmondó jelentéseivel, olyannyira, hogy saját alaptermészetévé is ezt a paradoxalitást teszi.

Jóllehet gondosan átdolgozva és bőségesen kiegészítve, de a könyv volta-képpen előzménye *Bármi jó. Emléklapok halott barátaim* címmel már helyet kapott a Mészöly Miklós és Polcz Alaine levelezését tartalmazó gyűjtemény záróakkordjaként. Szintén *A bilincs a szabadság legyenből* tudhatjuk, hogy Nádas Péter és Mészöly Miklós sokáig tartó és mindvégig intenzív barátsága 1969 legelején kezdődött³: mindössze néhány nap telt el a „Közben megérkezett Nádas Péter, fordítók hozták le” és a „Péterrel nagyon össze-melegedtünk”⁴ Mészöly által írt levélrészletek között. Esterházy személye értelemszerűen nem tűnik fel a *Képeslapok* esszéiben (a levelekben is csak elvétve bukkan fel a neve), ebben az írásban is csak később esik szó a *Halott*

barátaimban való jelenlétéről. Nézzük kezdésként azt, hogy maga a narrátor milyen pozícióval bír a Miklóssal és Alaine-nel kötött kapcsolatrendszerben. Radnóti Sándor *A barátság filozófiája* című szép esszéjét – Derridára hivatkozva – azzal az állítással nyitja, hogy a *philia* már alapvetően azon túléléssel kezdődik, melynek másik neve a gyász.⁵ Az esszé szerzője példaként Hamlet és Horatio barátságát is beemeli a diskurzusba, hiszen az utóbbi két okból sem halhat meg barátjával egy időben: meg kell gyászolnia Hamletet, illetve *baráti tett*ként el kell mondania Hamlet valódi történetét.⁶ Nádasdy Ádám fordításában így hangzik Hamlet egyik utolsó – Horatiohoz intézett – beszédtöredéke:

Horatio, folt lesz a nevemen,
ha minden így marad, ilyen titokban!
Ha engem valaha szívből szerettél,
Halaszd el még a megboldogulást;
kínlódj e nyers világban, hogy tanúskodj:
ki voltam én.⁷

A *Halott barátaimban* azonban keresve sem találhatunk ilyennemű indítékot vagy motivációt azzal összefüggésben, hogy a Nádas Péter által megkonstruált beszélő mi végre teszi abszolút nyilvánossá barátai házasságának, vagy ahogyan olvashatjuk, „lelki háztartásának” igencsak problematikus dinamikáját. Mentségére az a(z) – egyébiránt csakis részéről történő – tájékoztatás sem szolgálhat, hogy a műben szereplő Miklós és Alaine különösen nyíltan rajzolták meg a szerelmi kapcsolatukban rendre fellépő és elhatalmasodó törésvonalakat: „Ezért is tehették drámáikat igazán nem kis élvezettel közhírré, legalább nekem, néha azonban nagyobb körben is, világgá kürtölték.” (344.) A „Nem tudom, miért kell ezt nekem így életem végén elmondanom. Senkinek sem mondtam el, minden bizonnyal Alaine és Miklós sem mondták el senkinek.”⁸ (168.) metanarratív kommentár korántsem legitimálja a – nevezzük most így – „kiterítés” aktusát, mi több, tovább is súlyosbítja annak tétjét, abból az egyszerű tényből kiindulva, hogy a házasság szereplői feltételezhetően nem indokolatlanul tartottak vissza egy-egy információt. Mészöly Miklós sokat taglalt hűtlenségével kapcsolatban a következő sorokat olvashatjuk: „De beszélhettünk volna akár *rólam*, én sem láttam át a nagy kerek erdőn, ezért paprikázott fel a rituális megbízatásaival ennyire. *Saját* kérdéseimre kellett volna válaszolnom.” (185.) Legkevesebb két szempontból is aggályos figyelemmel kísérem e sorokat. Részint azért, mert súlyos oldalakon át olvashatunk arról, hogy a narrátor – bár önmagától undorodva és önmagát szégyellve – hosszú éveken át barátja hermészi

közvetítőjévé vált („azért tettem, mert én voltam ő, közvetítettem, közvetítő lettem, ügyvédje, ügynöke, szolga”, 188.): azokban a szerelmi viszonyokban, amelyekben Miklós nem tudott, precízebben szólva nem akart felelősséget vállalni az általa okozott lelki és pszichés károkért („Ne kelljen a szakítást kimondani.”, 185.), a narrátor lelki (és szexuális?) értelemben is a *másik* helyére lépett, tehát ő „gondozta” az elhagyott nőket, asszonyokat. E sokéves gyakorlat morális szempontból történő megközelítéséről nem szólva (ez lenne a mindenkori kritika tárgya?), és a fókusz még mindig kifejezetten az elbeszélőre irányítva, az az olvasói benyomás enged utat magának, hogy amaz személyiségvonásai, identitáskonstrukciós törekvései és elakadásai végeredményben takarásban maradnak. A fentebb idézett rövid műrészlet általam kiemelt elemei („rólam”, „én”, „saját”) azért keltenek kitüremkedően idegen hatást, mert grammatikai funkciójukat tekintve (ami nem más, mint az önmegmutatás és -megjelölés) majdnemhogy páratlannak bizonyulnak a két író barátságára nézve.

Noha a *Halott barátaimban* fény derül arra, hogy Miklós pontosan mely barátsáfg fogalmat tartotta ideálisnak („Nehéz lenne ugyan megmondani, mi a barátság. Válaszáért általában Arisztotelészhez fordul az ember. Miklós eszménye a latin barátság volt. Odaadó és kíméletlen.”, 49.), az koránt sincs explicitté téve, hogy Péter nevű barátjának történetesen voltak-e az idők során attól merőben eltérő szükségletei. Meglátásom szerint az sem elhanyagolható kérdésfelvetés, hogy miként láhatták ők az „odaadás” direktívát: a szövegfolyam kevésbé említi annak egyenlőségen alapuló kétirányúságát, de a nagyfokú egyirányúság váltakozó természetéről sem beszél. Megkísérlem azt az állítást tenni, hogy Nádas Péter tavaly megjelent könyve az arisztotelészi – Radnóti szóhasználatával élve – „tükörbarátság”⁹ („Mint midőn ha saját arcunkat akarjuk megnézni, tükörbe tekintünk, hogy lássuk, ugyanúgy, midőn megismerni kívánjuk önmagunkat, a barátira tekintve ismerjük meg.”¹⁰) aszimmetrikus exemplumát tárja az olvasók elé, s ilyen módon – továbbvezetve a metaforát – mintha csupán egyetlen tükörképre engedne betekintést. Egy most idézett szövegrészlet akár relativizálhatja, sőt, romanticizálhatja is az imént ismertetett befogadói élményt, ám meglátásom szerint inkább a jelen írás legkezdetibb kezdetén feltűnő *'árulás'* két jelentésvariáció-halmazát vonja közelebb egymáshoz, valamiképpen a *Halott barátaimnak* is felmentést, megértést adva ezáltal:

„Életünk jókora szakaszában oly mélységesen szerettük egymást, habár semmi kézzelfogható okunk nem volt rá, hogy végenincs beszélgetéseink

közben még saját arcunk vonásait is egyenként lecseréltük. Vettük a másikat a sajátunk helyett, az orrát, a szemét, a száját, a homlokát, mert igen jól ízesült sajátunk helyén. Ozmózisnak hívják a jelenséget a kémiában és a biológiában.” (84.)

Kifejtve az előbb elmondottakat, a bemutatott ozmotikus folyamat részint óhatatlanul élesíti a tárgyalt barátság tükrében látottak kizárólagosságának gondolatát, ám ugyanabban az időben a *Javított kiadás* „átad” („ráhagyományoz”) és „kiad” („kiszolgáltat”) fogalmait is árnyaltabbá teszi: a *Halott barátaim* elbeszélője annak az egyébiránt bekövetkezett kockázatát is vállalja, hogy nem más, mint önnönmaga végtelenül átítatott *én*részeit szolgáltatja ki és adja örökségül a mindenkori olvasó számára.

Nádas Péter új könyvének az Esterházy Péterre való emlékezés is meghatározó részét képezi, jóllehet korántsem olyan mértékben, mint Mészöly esetében. (*A kötet 177. oldalára írt ceruzajegyzetem is ezt az észrevételt teszi: „EP hiányában van jelen?”*) Mindamellet, hogy az az úgynevezett „ozmotikus munka”, melyet Nádas Péter korábban, a hatvanéves Esterházynak írt *Esni kezdett* című versében még csak „részleges”, „legfeljebb lokális ozmózis”-ként ír le,¹¹ a beszélő elmondása szerint a csillaghegyi barát összefüggésében is hasonlóképpen lejátszódik,¹² ebben a barátságban azonban a kizárólagosság elve (lásd odaadás, illetve a másik helyére való lépés) alig vagy egyáltalán nem tűnik föl. Egyfelől azért sem, mert a műben foglaltak alapján Esterházy más személyekkel került hasonlóképpen elbeszélte kapcsolatba, például a „mesterként” és „mintha nemzőatyaként”¹³ megjelenített Jelenits Istvánnal¹⁴ és a *Termelési-regény*ben Icsi úrként mondott Mihaletzky Györggyel¹⁵; másfelől pedig annak okán, mert a narrátor jobbára a közöttük lévő mindennemű különbségek révén identifikálja ezt a barátságot: ilyen például a nyelvvel, ezzel pedig szoros összefüggésben a valósággal való viszony kérdésköre, a szeretetre való igény intenzitása („Kizárólag felsőfokú szeretetre volt igénye.”, 400.), de jobbára a nagyon különböző származásbeli háttér, s az abból adódó világlátás mássága az, ami a *Halott barátaimból* kicsúcsosodik. Az utolsó oldalakat egy olyan szilánkos, feldúlt monológ-beszéd előzi meg, amely a *Harmonia caelestis* kéziratának – a megjelenés időpontjáig eltávolított („Az ezüstkanalas mondatokat ugyanis kihúzta az én barátom”, 413. – kiemelés tőlem, KJ.) – mondataira reagál: „Zsidó nálad egyetlen díszítő jelző kíséretében jelenik meg. Ügyelni kell rá, nehogy ellopja az ezüstneműt. Nem számoltam, de legalább hatszor elmondod, nehogy elfeledjem.” (408.) (*A kötet 406–410. oldalán nem található ceruzajegyzet.*)

Mindazonáltal fontos, hogy ezen emlékezésfolyamat működtetése közben egy jóval erőteljesebb képet nyújt önmagáról a narrátor. „Antipodusként”¹⁶ saját azonosságtudat-alakulásának miértjeire is rá kell világítani, s állítható, hogy ebben a relációban – a legvégzetesebb különbségek ellenére is – tér adatik a „csak másban mosható meg arcodat” József Attila-i útmutatás beteljesülésének.

Feltétlenül szükségesnek tartom még a mű azon Polcz Alaine-portréjáról való beszédet, amelyből mintegy adományként, de kivonódik, eltörlődik Mészöly Miklós körvonala (ennek magyarázata *A bilincs a szabadság legyen* kötetből olvasható ki). A *Halott barátaim* teleíródik Alaine kolozsvári, majd orvostudományi-kórtani szóhasználatával („A hajtúkanyar Alaine kedvenc szavai közé tartozott” [19.], „együtt kacagtunk, ahogy Alaine mondaná” [174.] stb.), s ezzel együtt az az összbenyomásunk támadhat, hogy Miklóssal ellentétben az ő alakja nem egy statikus ábrázolás tárgya, hanem élőbeszédének rendszeres fel-felvillantása mozgásban is tartja a szöveg áramlását. Ez természetesen azzal is összefüggésben áll, hogy Polcz sem tudományos, sem pedig irodalmi munkásságát nem vetette papírra, helyette diktálta, magnóra vette. Befejezésképpen, a Polcz Alaine-hez köthető kötetekben a modern barátság mibenlétéhez tartozó diszkrécio és differenciáltság is megvalósulhatott.¹⁷ Miután az elbeszélő rendre kitért a pszichológus barát rá irányuló analitikus munkája elől, Polcz megértéssel viszonyult a határhúzáshoz: azt követően csak „némán követte” őt, teret engedve annak az újszerű tapasztalatnak, hogy bár előle is rejtőzködő módon, de legyen, legyen: „rólam”, „én”, „saját”.

JEGYZETEK

¹ Esterházy Péter, *Javított kiadás*. Magvető, Bp., 2002, 24.

² *Uo.*

³ Megemlítendő, hogy Nádas Péter a *Halott barátaim*ban a két író első találkozását 1968 májusához rögzíti: „Amikor 1968 májusa első napjainak valamelyikén először találkoztunk Miklóssal.” (23.)

⁴ *A bilincs a szabadság legyen. Mészöly Miklós és Polcz Alaine levelezése* (1948–1997), jegyz. és utószó Nagy Boglárka, Jelenkor, Bp., 499., 504.

⁵ Ld. Derridánál: „In any case, *philia* begins with the possibility of survival. Surviving – that is the other name of a mourning whose possibility is never to be

awaited. For one does not survive without mourning.” Jacques Derrida: *The Politics of Friendship*. Verso, London – New York, 2005, 13.

⁶ Radnóti Sándor: A barátság filozófiája. *Holmi*, 25. évf., 2013/11. sz., 1367.

⁷ William Shakespeare: *Hamlet, a dán királyfi*. Ford. Nádasdy Ádám, Magvető, Bp., 2017, 186.

⁸ Ez a szöveghely kivételesen nem a házasság és a hűtlenség témakörét érinti, hanem egy, Mészöly Miklós által okozott balesetről ad számot.

⁹ Radnóti: *i.m.*, 1368.

¹⁰ Arisztotelész: *Eudemoszi etika* = Uő: *Nagy etika*. Ford. Steigner Kornél, Gondolat, Bp., 1975.

¹¹ Nádas Péter: Esni kezdett. *Jelenkor*, 53. évf., 2010/4. sz., 387.

¹² „Később Esterházy Péterrel is elvégeztük az ozmotikus munkát egymás között.”, *uo.*

¹³ Korántsem elhanyagolható, hogy a mester–tanítvány viszony Mészöly kapcsán a *Halott barátaimban* is feltűnik („Az én mesterem, Mészöly Miklós”), az apa–fia viszonyt pedig Mészöly „Pétert érzem fiam-félének” levélrészlete erősíti fel. Nádas: *Halott barátaim*, 15., *A bilincs a szabadság legyen*, 540.

¹⁴ „Péter igen szépen kidolgozta a vele való azonosulását. Kezének kis előkelő gesztusaiban is követte...” Ld. bővebben: *Halott barátaim*, 302.

¹⁵ „Úgy, ahogy Péter Icsit szerette, ahogy én szerettem Miklóst...”, 314.

¹⁶ 2016-ban Nádas az Esterházyval való kapcsolatát e fogalom segítségével definiálta. Ld. bővebben: Nádas Péter – Jánossy Lajos: *Közösek a céduláink – Nádas Péter Esterházyról*, Litera, 2016. december 24.

¹⁷ Radnóti fent már diskurzusba hozott esszéje világít rá arra, hogy a modern barátságfogalom már nem a nagyfokú intimitást, hanem annak ellenpólusát, a diszkréciót hivatott működtetni, ezáltal annak a lehetőségét is megteremtve, hogy bizonyos kötelékekben személyiségünk csak egy-egy oldalát mutathassuk meg. Ld. bővebben: Radnóti: *i.m.*, 1370.

Böjthe Pál

KÉRDÉSEK, A KÖLTŐNEK IS

FERENCZ-NAGY ZOLTÁN: *TELJESEN MÁS KÉRDÉST KELL FELTENNI.*
ERDÉLYI HÍRADÓ KIADÓ – FIATAL ÍRÓK SZÖVETSÉGE,
KOLOZSVÁR, 2026.

A költő talán akkor a leghitelesebb, amikor saját élményeit, tapasztalatait verseli meg. Ez akkor is érvényes, ha színleg egy megfoghatatlan, a hétköznapi világban nem létező világ tárul fel előttünk. Nagyon sokan utaznak ilyen helyeken például lázálmukban vagy más okokból kifolyólag. A világ dolgaiban való jártasság bizonyos fokig korhoz kötött, de ez nem zárja ki, hogy valaki aligfelnőttként sok érdekes, változatos megélt történetet tudjon magáénak, és azt úgy adja vissza, hogy több legyen, mint pusztán emlékezés. Szülessen belőle például vers, amelyben együtt van a nyilvánvaló a talányossal. Ferencz-Nagy Zoltán kötetéből tanulható, hogy egyszerre lehet szólni konkrét és elvont témákról.

Miről beszéljen egy fiatal? Bármiről, amiről mondanivalója van. Árnyalva esetleg annyi hozzátéhető, derűsebb, ha nem az elmúlásról, pusztulásról ír, de ezeket a témákat is választhatja korlátozás nélkül. Természetes folyamatok, és csak ő tudja, milyen a többnyire negatív töltetű jelenségekkel a kapcsolata. Viszont sokkal izgalmasabb, amikor a visszafordíthatatlanig vezető változásokról elmélkedik. Akár a valaki vagy valami megöregedéséről is. Mert az alakulásban van, és sok lehetőséget rejt magában. „(...) egy forgalomból kivont/ szürke Volkswagen Golf-fal az udvaron nőttem fel.” (*A dízelmozdony hallgatása*)

Ott vannak a gyerekkor vagy a nagyon zseni ifjúság éveinek tapasztalatai, de már nem a cseperedő ember csipegetéseinek jellegével, hanem az emlékké, igazi megéléssé tisztult események formájában. A hajdani felhőtlen – mert vakáció volt, kirándulás, gondtalan, egyszersmind dátum nélküli egybefolyó napok – események, amelyek megszilárdultak, végleges formát kaptak, és súlyuk lett. Későbbi versek, kötetek fogják majd megmutatni, hogy egyféle koravénsséggel vagy a gyermeki gondtalanságról való hangadás tudatos kerülésének esetével találkozunk-e ebben a kiadványban. Mert arról

van szó, hogy ide nem került be egyetlen olyan vers sem, amelyben kék az ég, és ragyogóan süt a nap minden zavaró tényező nélkül. Ebből következik az is, hogy nincs nosztalgizálás. Élmények vannak, amelyek beleépülnek a jelenbe. „Egyszer egy lány azt mondta, hogy / az én házam emeletes és színes: / tudtam, hogy nem. Szürke földszint. / De azért bíztam El Grecóban, / hogy mire hazaérek, lesz ott lila, / lesz magasság, s főleg hosszúkö emberek, / igazi cinkosok, akik megvédenek a lánytól / s a fociakadémiák gőgjétől.” (*El Greco cinkosa*)

Beszélni a szülőkről („apámra nem válaszolhatok erőszakkal / anyámra nem válaszolhatok erőszakkal” – *Honnan tudhatta apa én kételkedek*), kirándulásokról („A delta magánya / rend és halleves, / a túlparton durránások.” – *Árvizek útjába ne dobd magad*), táborokról („Táborban voltunk, / a Rév Fülöpöt olvastuk, asszem, / egy történet a nádasokból” – *Abány költő, annyi*), első és egyszersmind legnagyobbnak hitt szerelemről („De akkori-ban még nem igazán voltam szerelmes. / Később viszont ott lettem először halálosan az” – *Abány költő, annyi*), tájakról, amelyek továbbképzeltetik magukat („A dombok tulajdonképpen dűnék. / A dűnék szőrösek. / A szőr tulajdonképpen növényzet. / A dombok tájegységbe rendeződnek.” – *A román állam 20 év után új vonatokat vásárolt*), vagy bent válnak széppé („A túloldalon rétek, / aki átér, arra jó pár napi munka vár, / míg megtanul járni a sok kikerics közt.” – *Egy szükséges zarándoklat*).

Íme, ki gondolná, így érkezünk el a felelősséghez. Felelősséget általában a legalább valamilyen téren érett emberek vállalnak valamiért. Miben áll ez a felelősség? Hogy a versalany élményei őszinték legyenek, barátait ne csapja be („Szerettük, sőt meghúzódtunk / a melléképületek körül, / ki-ki sajátjaival / saját jövőkről beszélt, / saját központi fűtésről, / melegvíztartályok hője / izzott a fiatalokban.” – *A kobók kritikája*). Szeretete, kritikája, jó emlékei, ellenvetései őszinték legyenek, szüleit ne csapja be („apám ráncai mélyednek / [...] anyám ráncai mélyednek” – *Honnan tudhatta apa én kételkedek*). Közös megélései, terei, kötődése és olykor dühe őszinte legyen, testvéreit ne csapja be („A testvéremmel korlátoknak dőltünk, / hagytuk, hogy a tenger tegye dolgát. / Nem sokat beszélgettünk, / pedig szoktunk. // [...] A testvérem üres kezei / egymást kaparják, keresik azt, / amibe érdemes kapaszkodni. / Nem akarják tudni, hogy önmagukba nem lehet.” – *Adria*). Mindaz, amit elmond, úgy legyen, mert nekem olvasóként jó elhinni mindent, amit leír, engem se csapjon be („Légy az enyém, haladás. / Álmaim forrása / és féltésem tárgya az ember.” – *Nagyközségek főútjai*). Az nemkülönben jó érzés, ha a lírai én fiatal energiáiból én is részesülök, és közben eszembe juttatja, hogy

a tisztánlátás érdekében olykor „teljesen más kérdést kell feltenni” (*Honnan tudhatta apa én kételkedek*).

A kohók, a kötet első verse egy kiáltvány, „Amikor sikerül mindent a leghatékonyabban / összeolvasztani”; egy bölcső, „egy szóban közlök mindent”; leválás a kellemetlenségekről, „kukoricára térdepeltetéssel”; remény, „hiszen ott lesz az az egy szó, / amibe minden szerelmes bele tudja ültetni érzelmeit”; szemérmesség, „már ha lesz szentségtörő, / aki megmérje” és egyben józsefattila – („a titkokat ne leسد meg”). Azt is lehetne mondani, ez a tisztaság verse, de nem a kohók izzása, hanem a felvetett meglátások összetartása miatt, amelyek együttesen áttörnek a „szenvedés alakzatokat mintáz” gondolatán; megmutatja, hogy a háttérben még mindig ott van a gyermek.

Ez azonban nem a jóhiszeműség költeménye, mint ahogy a kötet egészére sem a naivitás jellemző. Párja van a legvégén *A kohók kritikája* címmel: „Éreztél már gyomorgörcsöt, / kataklizmikus olvadás láttán? / Ide kéne írni a végére, / hogy ilyesmiről nem illet beszélni.” A feltételes mód nem hiszékenységet jelez, hanem (ön)védelem. Lehetőleg minél tovább őrizni magunkban a szépet, a jót. Itt azonban meg is lehet torpanni, mert a két említett vers között ívelő kötet egyáltalán nem a szépnek a magasztalása. Sokféle téma kerül terítékre, de van valami, ami, ha nem is fogalmazódik meg minden versében, hangulatát rányomja a teljes kötetre. Ferencz-Nagy Zoltánt komolyan foglalkoztatja az árnyak világa, a borzongás. Van, ahol ezt szavakba önti, máshol meg ennek a belső félhomálynak a légköre von be egy-egy verset. Schol nem érződik egy mindent feledtető öröm, egy árny nélküli kép, netán ragyogás. Az úgynevezett életképek is elmosódott színben jelennek meg, mintha minden a szürke valamely változatába öltözne. Amennyiben szem előtt tartjuk a költő korát, van ebben valami fokozottan nyugtalanító, ugyanakkor – ha még egyáltalán szükség volt rá – végérvényesen leszegezhető, hogy a szerző sem önmagát, sem mást nem vezet félre. Következésképpen viszi végig a kötetben borongós látásmódját, nem igyekszik, hogy bárhová a könnyedség érzetét csempéssze be. Ezért az egésznek van egy lendületét vesztett hangulata. Számos példa hozható az elmondottakra (gyakorlatilag az összes versben rátalálunk a szárnyszegésre): „tényleg gondolhat az ember ilyen sokat szerelemre / s halálra?”; „kínokat találne ki, / rettegne tőlem minden fém” (*A dízelmozdony hallgatása*); „itt a hősök vállig érnek, / mégis hisznek nekik a hitre vágyók” (*Ha eljutsz a dolgok másik feléhez*); „az estének csak percei vannak, / színei, majd sötétje, / sötétje meg szelei.” (*Amikor Enkidu megtalálta a gicset*); „íme, akit leőröl a kinti fény”; „Egy önarcképben 9 szín van, / sötétünkben 2, / arcunk pírja 3. / Eloszlik

a maradék 4" (*Rembrandt van Rijn – painter, printmaker, draughtsman*); „A csillagok szemek, a fekete semmi, / az égbolt egy arc, szemek és semmi, / végtelen szem, végtelen semmi.” (*Azok a hatvanas évek*)

Ferencz-Nagy Zoltán szívesen merít a mítoszok, legendák, a múlt világából, amely hangulatában és színeiben hasonlít a fentiekhez. Természetesen ez sem véletlen, hiszen függetlenül attól, hogy évezredekéről vagy csak száz évről van szó, a történeteket a versalany saját személyén szűri át. Enkiduval barátkozik, a tizenkilencedik században az Adria szennyezett vizétől szenved egy osztrák szanatóriumban, majd jelentős festők világában barangol. A mítosz-motívumok felhasználása nem csupán egy téma vagy érdekesség, hanem maradványainak a mához való kapcsolódása vagy tartós érvényessége domborodik ki. Ez meg is fordítható, mert ezekből a versekből az derül ki, bizonyos szempontokból az ember évezredekkel ezelőtt is olyan volt, mint napjainkban („mondjuk meg Uruknek, Gilgames, / hogy megtaláltuk a giccset, [...] hogy tudjuk, mi a giccs, / s a giccs ezentúl jó.” – *Amikor Enkidu megtalálta a giccset*). De talán a legfontosabb következtetés, amelyet levonhatunk ezekből a bolyongásokból, hogy az, akivel mindez történik, sehol nem érzi magát igazán jól. Ilyen értelemben nincs szó szerinti megfogalmazás, de a mítoszokhoz kapcsolódó verscsoport mindenik darabjának az a végkicsengése, hogy az énnék valami mást kell keresnie. Az a más pedig igen egyszerű: az itt és a most („A mexikói festő látta hadonászásomban, / hogy mindezek ellenére / otthon akarok élni.” – *Gerardo, a portréfestő*).

A titkos gyermekről című vers valahogy kiugrik a többi közül, mert a benne megszólalót kortalanná teszi. Egy ilyen verset érett felnőttként, idősként, de, mint látható, fiatalként is meg lehet írni. Utóbbi esetben valami erős belső érést, egyben érettséget lehet feltételezni. Ez a költemény legalább részben választ ad arra a kérdésre, hogy a versekre jellemző minden borongóssággal, óvatos kedvvel, mattfestéssel hogyan lehet egy huszonéves mégis fiatal. Ez a költemény egy mély ima.

Személy szerint még nézegettem volna két vers között fényképeket. Mert ezeket is Ferencz-Nagy Zoltán készítette, és nemcsak a papírra vett, hanem a képbe írt gondolat is sokat elmond alkotójáról. Egy-egy ciklus előtt található fénykép. A képi anyag egybevág a versek tartalmával: a leobbant Volkswagen; a tájban nem maradandó változásokat eszközölő alkotó; egy talicskányi ősz; lakótelepi épület sejthető hőközponttal. A képek a minimalizmus irányába hajlanak, és a rakomány gyümölcs kivételével nem derűsek. Azzal együtt, hogy többet is el tudnék képzelni belőlük a kötetben, talán nem baj, hogy ennyi került be. A fényképezés vizuális művészet. A

felhasznált papír minősége nem segíti értékeinek érvényesülését. De a négy fénykép hozzáad a gondolati világhoz, mintegy képben összefoglalva, egy-egy ciklus lényegét.

Végül ismét előtérbe kerül a felelősség kérdése. Most egész nyugodtan lehet a leírtakban rejtőzködve maradó ígéret. Ez csupán az első kötet. Majd megmutatják a következők, és természetesen a majdani sokasodó évek hozadéka, komolyan gondolta-e a versek beszélője, hogy a mozdonynak teljes szívből lehet örülni, vagy hogy „de csak én gondolok rá még mindig, / ha nem jönnek az évi esők, / s meddőn asznak a búzaföldek” (*Amikor Enkidu megtalálta a giccset*).

Megmozgatja a fantáziát ez a kis kötet, utazni lehet benne és gondolkodni, mert kérdéseket fakaszt. Egy részük konkrétan egy-egy vershez kötődik. Mások általánosabb szintre lépnek. Vajon miért e visszafogott színek, e bizalmatlan szemlélődés, miközben jól érződik a háttérben a fiatalos erő, hogy ne mondjam, dübörgés?

TALÁLT VERSEK

Zelk Zoltán

(1906 – 1981)

A REGGEL NÉGYSZÖGÉBEN

Estére megölnöd a verset –
egy kedvetlen, rossz mozdulat
s leomlik, ami nappal épült.
Szavak. Szavak. Falak. Falak.

És kövek és vasak zuhognak.
És rom, csak rom a fekhelyem –
ki önmagát falazza csak be,
olyan Kőműves Kelemen.

Aztán a reggel négyszögében
a kedves rajz, térded s hasad,
mert mindig fölcsúszik a paplan,
mert mindig fölkel már a nap.

Nehéz vagyok? Nekem se könnyü,
hogy már csak téged lélegezlek,
mit adhatok? mit kérjek tőled?
próbáld megszokni, hogy szeretlek.

MICSODA MADÁR

Jaj, a szelek drótsövénye
szét ne szedje már,
földet érjen, megpihenjen
ez a zöld madár.

Előbb ágra száll,
aztán gyöpre száll,
zöld erdőben, zöld mezőben
sétál a madár.
Micsoda madár! micsoda madár!
kék a lába, zöld a szárnya,
fűhegyen megáll.
Idegen a táj,
tovább menne már,
véres még a bóbítája,
tolla csupa sár.
Ne menj el, madár,
kilobban a nyár,
sárga pernye hull a fákról,
füstöl a határ.
Nem megy a madár,
marad a madár,
sűrű eső lesz a rácsa,
ketrece a táj.
Holnap őszre vál,
aztán télre jár,
fehér fák közt, hómezőben
sétál a madár.
Micsoda madár! micsoda madár!
kék a lába, zöld a szárnya,
dér gyöngyén megáll.

EZERKILENCSZÁZHUSZONNÉGYBEN LÁTTAM

Az a hat cigány asszony
ahogyan hármásával
egymással szemben állva
táncba fogtak nagybátyám udvarán!
Ittak? ittak egykeveset,
de emlékszem, nem voltak részegek,
csak táncolni támadt kedvük. Dehogy!

valami százezeréves titok
kergette lábuk, olyan, amit a
farkas tudhat csak, s az útszéli fa,
mert járták három vagy négy óra hosszat,
aztán mikor már egymás mellé rogytak,
mintha csak egyetlenegy rongycsomó,
zokogni kezdtek, s oly fekete szájjal,
olyan világrepesztő vonítással
zokogták át az alvadt éjszakát,
akár az isten, ha zokogni tudna,
mintha zokogni tudnának a fák!

NÉVJEGY

Köbetekei. Szonitja. Meg fogja fajtani.
Pedig az tanja. Néma a híri. Meltóbrigtelen.
Egyrzer megunya. Vagy kelefaad. Kérdés.
Nóte'nyből mindig lesz másik. Kijelentés.

geny: gti:ll

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Communitas Alapítvány,
Bethlen Gábor Alap, Iskola Alapítvány
Petőfi Kulturális Ügynökség – Magyar Kultúráért Alapítvány

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl, valamint a <https://www.lato.ro/elofizetesek> oldalon.

ISSN 1220-5982